

SEBRANÉ SPISY

SVATOPLUKA ČECHA.

DÍL XVI.

TŘI CYKLY BÁSNÍ A SNÍH.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC.

1904.

TISKEM »UNIE« V PRAZE.

PÍSNĚ OTROKA

Tento cyklus vyšel poprvé roku 1895, v posledním vydání roku 1901.

S. Č.

I.

Otroci:

Dobře dnes tu pod palmami hověti ve svitu luny
tělu prací zmořenému — po hodech spí strážce náš —
k nám si sedni, zpěvný druhu, sladkozvuké nalaď struny,
vyjev písní zlaté dumy, které v čele snivém tkáš!

Mladá otrokyně:

Zpívej o květech a hvězdách!

Mladý otrok:

Chválu dívčích zraků pěj!

Jiný:

Zazvoň žertu rolničkami!

Stařec:

Zvěstuj dávných věků děj!

*

P ě v e c:

Jinaké dnes písně táhnou duší mojí nebohou,
jako bouře jek a rachot mračící se oblohou;
daleka jich zdoba květů, krása děv a reků pych,
zubů skřipot, ston a vzdechy, řinkot pout je slyšet v nich.

O t r o c i:

Pouta zvuk nám hudba všední, ale přece pěj a huď;
jen hlas přitlum, panstvo spící, strážce s bičem neprobuď!

II.

Nuže, prolom hrázi retů,
bouře, jíž se prsa dmou,
myšlénky, jak blesky v letu
křižující duše tmou,
ohni studu, vichře zloby,
z líných snů a těžké mdloby
vyburcujte strunu mou!

Nezlíhly se moje zpěvy
v měkkém hnízdě vonných kštic,
nehřálo je srdce děvy,
na mém srdci sladce sníc,
kmitly hlavou utýranou,
když pod zpupné pěsti ranou
v krvi zarděla se líc.

Ano, z krve, slz a žluči
zrodily se v dobách zlých,
když jsem patřil, kterak mučí
násilník dav bratrů mých,

když jsem marně skřípal zuby,
vida, kterak biřic hrubý
z našich muk si tropí smích.

Vím, že nebude tu vděku,
vím, že řekne mnohý z vás:
V týraného drsném skřeku
není umění a krás,
nade rmutnou doby vřavu
povznášet má pěvec hlavu
v slunných výsot čistý jas.

Snad to pravda. Ale volně
kterak vzlétat v oblohu,
na prsou když cítíš bolně
těžkou noční mátohu?
Nemohu cit jiný pěti,
než mi bouří v ňader změti —
nemohu a nemohu!

III.

Otrokem jsem zplozen,
otrokyní zrozen,
kolébavkou býval
děcku pouta chřest,
po můj život celý
okov zrezavělý
z jitra k noci zníval
pustinou mých cest.

Sotva junou sílu
ucítil jsem v týlu,
už mi šíje spjata
ocelovým jhem,
učil jsem se shýbat
nízko vaz a líbat
důtky svého kata,
čelem bíti zem.

Rost' jsem, otrok chabý,
mezi bratry raby,
za šperk okov zvonil

sestrám u boků,
a kam zřel jsem kolem
s hanbou, hněvem, bolem,
do prachu leb klonil
národ otroků.

Zlé jsem zvykal sudbě,
drsné pouta hudbě,
plašící z mé chaty
všechen žití vděk;
i když v bouřném citu
sáh' jsem po varitu,
v moji píseň klatý
zazněl pouta skřek.

A přec oko časem
plachým svitlo jasem,
napínal jsem ucho
za les, za vody;
mnil jsem, že tam kdesi
jásá pod nebesy,
letí v naše hlucho
píseň svobody.

Ale jak se vznesla,
hlava zase klesla,
znova v hanbě, hoři
rok šel za rokem —
V šíji dosud jarmo
a zrak čeká darmo
vykoupení zoři —
zemru otrokem!

9

Již se vaz můj chýlí,
na skráni vlas bílý,
naděje už v temnou
jeseň nekynou;
vím, že ruce spjaté
nestřesou jho klaté,
že má pouta se mnou
v hrobě spočinou.

IV.

Z moře večera dech vane,
ochlazuje žhoucí vzduch,
vršky palem rozhoupané
oživuje divný ruch:
smaragdové listů řasy
šepotají tichou zvěst —

Sbor otroků:

Večerních to stínů hlasy,
duchů tajný zpěv to jest.

Rozumím já listů šumu,
ztlumočím vám duchů vzkaz,
podvečerní palem dumu,
pohroužených v zašlý čas,
kdy háj tento ve svém stínu
viděl volný národ kvést —

Sbor otroků:

Ach, to v šerém věků klínu,
ach, to dávno, dávno jest.

Volnými jsme lidmi byli,
patřila nám tato zem,
pro sebe jsme ryli, sili,
lán svůj střehli proti všem,
vítězné jsme vedli války
za svůj krb a za svou čest —

S b o r o t r o k ů:

Jako z nedozírné dálky
matněševelí ta zvěst.

Svoji vůli, svoje statky
měli jsme i svoji čest,
nežli našich myslí zmatky,
naše viny stihl trest,
nežli ve prach slávu naši
strhla cizí pěst a lest — —

S b o r o t r o k ů:

Palem zkazku nyní plaší
biče svist a pouta chřest.

V.

Jsme otroci. Jsme cizí zvůle loutky,
v nás bez trestu smí bušit každá pěst,
co máme, hříčkou ledačí je choutky
a v pospas každému je naše čest.
Jsme zástup skotu v jařmu bičem štvaný
pro cizí prospěch z jitra do noci —

S b o r o t r o k ů :

Jsme bez vůle, bez práva, bez ochrany,
jsme otroci!

Pán dí: Jen plahočte se v potu, znoji,
žeň hojnou klopotně mi noste z lích,
bych mohl zkojit každou chouťku svoji
a štědře plnit ruce milců svých,
bych mohl pořídit vám pouta tužší
a nové důtky na vás, otroci!

S b o r o t r o k ů :

Smích věčné potupy nám řeže duší,
jsme otroci!

Nic není našeho, vším jiný vládne,
náš pro něho pot rosí předků lán,
krom jeho pro nás není vůle žádné,
nám právem, zákonem jen, co chce pán.
Lež pravdou proti nám a křivda řádem
a pro nás nebe samo bez moci —

Sbor otroků:

Jsme lájí bez práva, jsme bídným stádem,
jsme otroci!

VI.

Dost rabů zříme na blízku i v dáli,
jichž stejně jako náš jhem skloněn týl,
jež stejně potupný znak v čele pálí,
jimž stejně bič a pouto za podíl.
Ó, jest jich kolem jako písku v moři,
kdož násilníkům bídně otročí,
kdož s námi ždají vykoupení zoři
z té noci, v níž se věky plahočí — —

Leč nejtrpčí my pijem' kvas,
všech nesem' větší muku:
nám jařmo dvojí hněte vaz
a dvojí pouto ruku.

Tam stejná pleť i kleslé ve jhu šíje
i ruky, v nížto bič; tam stejný zvuk
z úst pochopů i zjařmených se lije
a pán i rab jsou téhož děda vnuk.
I zkazky znají, při nichž mocněj' bije
jich obou srdce v náhlém souznění,

a když sok cizí v čest jich rodu plije,
tu obou krev se stejně rozpění — —

Však jiná pleť v prach šlape nás,
nám laje v cizím zvuku —
nám jařmo dvojí hněte vaz
a dvojí pouto ruku.

V pleť barvy jiné šleh se pádněj' vrývá
a více bolí, cizí rukou dán;
jen bázlivě nám slovo ze rtů splývá,
neb zvuk ten cizí nenávidí pán.
Vše odporno mu, co nám všeho dražší,
zač on se nítí, protivno je nám,
on z nás by vyrvat chtěl hlas krve naší
a předků znak a zvěst a jazyk sám —

Všech nejtrpčí my pijem' kvas,
všech nesem' horší muku:
nám cizí jařmo hněte vaz
a cizí pouto ruku.

VII.

Pán své důtky pozdvihuje,
mává jimi nad hlavou
a hvizd jejich doprovází
řečí zpupně rouhavou:
„Hle, jak pestří se tu pěkně,
v ladné uzly spleteny,
jako chumáč hadů lesklých
různobarvé řemeny!

Slyšte, v libé harmonii
jak tu syčí každý had!
Hle, jak svíjí se a kroutí,
vašich plecí chtiv a zad!
A by zub jich jedovatý
méně krutým zdál se vám,
každé z peřestých těch zmijí
blahozvučné jméno dám.

Hle! ten řemen sluje Vírou,
jež vám káže: Zbožně nes
jho svých pánů, za trud žití
v ráji najdeš věčný ples.

Ten zas řemen zovu Právem,
z vašich vlastních zad je drán,
vaší krví na něm psáno,
že jste raby a já pán.

Zde ten uzel Zvyk je dávný,
onde Mrav, tam Osvěta,
ba, i Svobody se fraška
s Pořádkem zde proplétá.
Lidskostí ten řemen sluje,
onen Pravdou, Ctností ten —
Co tu svistí v mojich důtkách
na vybranou krásných jmen!

Otce, praděda již vaše
mrskaly ty řemeny,
ctihodný jsou odkaz věků,
staletími svěceny;
chcete-li však, vyfintím je
hrstkou z brusu nových cet —
jen když pěst má jimi vládnout,
cítit je váš bude hřbet!“

VIII.

Rabkyně, jež nad robátkem
stinnou chýlíš snět,
v lianovém lůžku vratkém
houpajíc své lásky květ:
odlož kvetoucí tu snítku —
naučím tě raba dítku
kolébavku pět.

„Zavři milá očka svoje,
malý otroku!
Již se třpytí hvězdné roje
v temnomodrém vysoku;
tvoje máť, den celý štvaná,
oddechnout smí, utýraná,
tobě po boku.

Co tě vinu do náručí,
ve tvůj dětský sluch
otrocká již hudba zvučí:
pout mých drsnohlasý ruch.

Nevíš ach! co v sobě chová,
že i tobě již se ková
železný ten kruh.

Zrodila jsem tebe s bolem
a přec nejsi můj,
jako sup již krouží kolem
nedočkavě katan tvůj;
sotva rozum tvůj se vzbudí,
do dětské již zatkne hrudi
dravý pazour svůj.

Přikážou ti v prachu ctíti
strůjce našich běd,
dětský duch již bude píti
rabské povrhlosti jed,
abys pána stroj byl pouhý,
každé volné dumy, touhy
zdusí v tobě sled.

Až pak vzrosteš v jaré síle,
modla snivých děv,
odvlekou tě s jařmem v týle
pod pánovu korouhev,
poženou tě v pusté vřavě
prolít k jeho cti a slávě
mladou, vřelou krev.

Potem svým proň půdu rosit
budeš do hrobu
neb — hůř ještě! — mrzkou nosit
drábův jeho ozdobu,

*

budeš vlastní bratry týrat,
pomůžeš mu vaz jim svírat
v tužší porobu.

Temné křídlo noční můry
ochvívá tvou líc,
nad palmami s modré hůry
svítí hvězd už na tisíc;
zavři očka, moje kvítí —
k potupnému raba žití
neprobuď se víc!“

IX.

Pánu našemu zlý soused slovem zhyzdil čest,
a pán hněvem zjitřen chystá na zbujníka trest;
ze svých rabů vybral juny statných, jarých těl,
zavěsil jim na bok meče, na plec touly střel.

Oblékl je v rudé cáry, péra vlají s hlav —
za něho tak stoupá k boji zotročilý dav.
Táhnou němi, s čelem chmurným — jejich stud a stesk
topí saki z tykve duté, tlumí bubnů třesk.

Krvavý na žerdi prapor před nimi je vzpjat,
zkrvácený topor v zadu třímá divý kat;
kdo by vypjal vzdorně hlavu, váhal jíti v před,
pod sekyrou jeho děsnou zachropotí hned.

Již se střetli. Ston a skřeky — krve potoky —
v slepém vzteku otrokové vraždí otroky,
navzájem se sápou lítě jako dravá zvěř,
a již hlavy sokům sťaté nesou za kadeř.

Vítězně s tou vracejí se žatvou krvavou,
pánu svému k nohám kladou hlavu za hlavou,
volajíce: „Sláva tobě!“ z jitra do noci,
a on praví pohrdlivě: „Dobře, otroci.“

Zbraň jim béře zkrvácenou, v pluh je spřahá zas,
důtkám hlídačů zas dává hřbet jich na pospas,
z nich se mnohý ještě chlubí: „Já tam také byl,
v hrdinném za pána boji svoji krev jsem lil.“

Já však svírám pěsti hněvem, stud mi žehá líc.
„Dál jen padej, biči!“ volám. „Řež tu láji víc,
které bez bázně smí trapič v ruce dáti zbraň,
která za sebe mřít nezná, k jatkám kráčí zaň!“

X.

Otrokyně žhavooká,
hladkolící, pružnoboká,
nohou lehkou jako péro
přede mnou chvěj v poskoku,
zatancuj, má bajadéro,
nechť si místo zlata, sloni
kolem kotníků ti zvoní
železný šperk otroků!

Za let mladých temná kštice,
krásných očí blýskavice
častokrát mou bytost celou
strhly ve svůj čarokruh,
tiskna děvu v náruč vřelou,
zapomněl jsem rabskou sudbu,
vnímal jako plesnou hudbu
i sám pouta třeskný ruch.

Přede mnou zde víříš, lepá,
pružný krok tvůj půdu tepá,

vlají svůdně černé vlasy,
a zas cítím kouzla moc,
ze spod unylé tvé řasy
temných očí hloubka bezdná
jako nebes propast hvězdná
loudí v zapomnění noc.

Do té vábné do propasti
pohřbít hněvy své a strasti,
z rubínové rtů tvých číše
píti opojivý med,
ze sladkého jedu skrýše,
jímž duch rázem zapomíná
spáru, jenž se v ňadra vtíná,
rabství potupy a běd.

Však jsi také v podnož dána
téhož sveřepého pána,
jeho zvůle pouhá hříčka,
v jeho rukou lehký míč;
pouhým kynem svého víčka
za kus chleba tvému hladu,
za cár pestrý tvoji vnadu
může urvat jeho chtíč.

Velikou pán milost činí,
když svou zhrdá otrokyní,
když smí otrok z číše píti
těch, jež pánu patří, vnad,
v bouři smyslů zapomníti
hrotu, jenž se v duši ryje,
mrhat poslední vzdor šíje,
jeho rabů množit řad.

Nuže, spěj v mou náruč vzpjatou,
skloň se — Ne, ne! Deptni patou
pohrdlivě druha žalů,
jenž k tvé hanbě zírá něm,
jenž jsa mužem, tvrdých svalů,
zhoubci slouží otupěle,
než by, mužně smrti čele,
leb mu rozbil okovem!

XI.

Vizte, na mozol mé dlaně
náhodou si motýl sedá,
křídla skvoucí kloní, zvedá,
a já hledím zadumaně
na tu břitkou protivu:
na pleť drsnou, svrasklou, temnou,
plnou jizev práce krušné,
a ty lehké tvary vzdušné,
barev skvostných září jemnou
oko zvoucí k obdivu.

Nenadálý vzácný hoste,
ustrojený v zář a duhu,
milče kvetoucího luhu,
bytí tvé, ó živý skvoste,
jeden za rozkoší let:
tančíš jenom po své zvůli
v modru volném, v teplém jase,
v lásky hrách a věčném kvase,
k němuž v nektar svůj ti z důli
kyne sterý zářný květ.

Zatím v poutech ruka moje
z jitra k noci každé chvíle
lopotí se v krušném díle,
věčně splývá ručej znoje
s čela, jež se kloní v prach;
jako v pluhu skot se vleku
pod ranami kruté pěsti,
neznám požitku ni štěstí,
neznám životního vděku,
znám jen péči, žal a strach.

A přec nezávidím tobě,
motýle, tvůj život hravý,
požitku rej kolotavý,
ve zlata i nachu zdobě
stálý tanec lučinou.
Nechtěl bych jen sníti líně,
za rozkoší jen se honit,
osud náš: pot v půdu ronit,
po zdárných jen činech v klíně
ruce sladko spočinou.

Rád bych volnou, čestnou prací
ducha napínal i paže,
prací, jíž hlas vlastní káže,
která pracovníku splácí
žitím hodným člověka;
prací, která k dobru čelí,
z níž by vzaly plody zlaté
bytosti s mým srdcem spjaté,
lid můj, vlasť, sbor lidstva celý,
budoucnost i daleká.

Ale kletbou práce tato
ujařmená, ponížená,
znesvěcená, znevážená,
kterou rámě, poutem spjato
koná v důtek svistění,
která pro jiného vije
rozkošnictví mrzké kvítí,
jíž on za mzdu v čelo ryje
korunu z všech trnu žití
a své moci znamení.

XII.

Ze všech kleteb otročiny,
jíž nás stihl bůh,
nejtrapnější, nejhroznější
otrocký je duch.
Hleďme kolem na své řady,
co tu klamu, lsti a zrady,
co tu nízkosti se plazí,
co tu zášti srdce mrazí,
co tu zmijí
před cizím se podle svíjí,
svým pak vztekle syčí v sluch!

Hle! tu rab, jejž za hlídače
otrokář dal nám —
kterak zapírá nás rázem
prodejný ten chám!
Cit svůj, rozum, duši třeba
prodává mu za kus chleba.

číhá na kyn jeho brvy,
by zdvih' na nás důtky prvý,
stokrát hůře
proti vlastním bratrům zuře
nežli nepřítel náš sám.

Jiným otroctví tak vniklo
do všech žil a šlach,
že se hrbí dobrovolně,
by je šlapal vrah,
že se derou chtivě k němu,
dotknout se jen šatů lemu,
svábit na schýlené hlavy
pohled jeho pohrdavý,
sypat květy
noze, jež ty kopá skety,
zlíbat jeho stopy prach.

Druzí zas boj mezi sebou
vedou divoký,
místo na zhoubce kyj berou
soci na soky,
raděj', v zisk a radost vrahu
bratr maří bratra snahu,
sami navzájem se bijem',
v útrobách svých vlastních ryjem',
srdce jásá,
i když cizí zloba drásá
padlé spoluotroky.

Což ach! stejný všech nás útisk
nikdy k pleci plec

nepřirazí, nezvítězí
    nikdy svatá věc
v osobních těch vášní vření,
kde zášť, závist chléb nám denní,
což vzlet vyšší shody duhu
nerozklene v našem kruhu,
    který vřavou
věčně otřásá se dravou
jako šelem litých klec?!

XIII.

V bázni boží na rohoži
šedý rab si hoví syt,
za svůj hrnec stuchlé rýže
poníženě důtky líže,
jimiž tisíckrát byl zbit.

Za posměchu tretu z plechu
na hruď zavěsil mu pán,
a náš dědouš v dětské pýše
nad námi pne hlavu výše,
že je rabům za vzor dán.

„Dvé jen v žití hvězd mi svítí:
pána mého čest a zisk;
za to vizte! na otroka
z přejasného Jeho oka
paprsk přízně vzácné trysk'.

Jak se tělo blahem chvělo,
slzou štěstí vlhnul zrak,

když mi na šíj rabstvím křivou
vlastní rukou milostivou
zavěsil Své přízně znak!

Díky vroucí, přehoroucí
hrudí slastně zavlály,
když jsem pochýlit směl k zemi
čelo v Jeho šatů lemy,
zulíbat Mu sandály.

Vůle boží za podnoží
určila nás Jeho pat;
pějme hymny k Jeho chvále
a kdo neplazí se stále
v prachu před Ním, budiž klat!

Kéž mé tělo kdysi stlelo
pod stopami Jeho drah,
pode prahem k Jeho kobě,
aby šlapal ještě v hrobě
raba Svého prach!“

XI.

Vizte, na mozol mé dlaně
náhodou si motýl sedá,
křídla skvoucí kloní, zvedá,
a já hledím zadumaně
na tu břitkou protivu:
na pleť drsnou, svrasklou, temnou,
plnou jizev práce krušné,
a ty lehké tvary vzdušné,
barev skvostných áří jemnou
oko zvoucí k obdivu.

Nenadálý vzácný hoste,
ustrojený v zář a duhu,
milče kvetoucího luhu,
bytí tvé, ó živý skvoste,
jeden za rozkoší let:
tančíš jenom po své zvůli
v modru volném, v teplém jase,
v lásky hrách a věčném kvase,
k němuž v nektar svůj ti z důli
kyne sterý zářný květ.

Vzdušná tu říše vidin a zdání,
nehmotných zjevů tajemný ruch,
žádný tu okov nepoutá vlání
větrných postav, nadzemských tuch,
v nesmírno dumy peruť se šíří,
v zoři krás věčných skví se a pýří —
tělo nechť v poutech, králem je duch!

Jenom kyne a již vítá
vábnější mne sad
nežli ten, kde z růží svítá
velmogulův hrad.

V rozkošné sítě jímá vše valem
báječných svlačců lehounký vzmach,
zaplétá v obří vějíře palem
kalichů skvostných azur a nach,
vzlétajíc k nebi vzduchem se blýští
stříbrná vláha, pádem se tříští
o stupňů mramor v duhový prach.

Z vonného pak stínů přítmí
roucho vlaje pavučí,
nožky zvoní v ladné rytmy
zlatou obručí,

v kadeří noci nad lunou skrání
kmitá se věncem světlušek plam,
na ňadrech v roušky průsvitné vlání

*

nejdražší hoří Golkondy kam,
krásněj' však ještě pod řasou stinnou
líbezná světla září a kynou
v úsměvu věčném k milostným hrám.

Zdvihám náruč s blahým vzlykem,
zdvihám ruce — ký to třesk?
Zařinklo mé pouto — Mžikem
prchá vděk i lesk.

Kolem též řinčí okovy druhů,
pod bičem sténá rodná tu krev,
trhá mne dolů s oblačných luhů,
rozkoš se mění v bolest a hněv;
na místo písní krásy a něhy
bouří zas nitrem pod katů šlehy
nářku a pomsty divoký zpěv!

XV.

Kdys otroci dva z cesty daleké
jsme vraceli se širou lesní pouští,
kde shlukem větví kmeny stověké
a přivěšených úpon bujnou houští
den v soumrak měnily. Tyč vzepřenou
jsme na zedraných nesli ramenou,
na které se zbožím se houpal žok.
Co chvíli láním zrychloval náš krok
i ranami náš hlídač, s kopím v pěsti.
Tu náhle zapraskaly ratolesti,
a žíhaná srsť protáhlého těla
se mihla vzduchem ohromná jak střela —
— skřek zazněl jediný — žerď klesla s žokem
v prsť rozrytou, již zbarvil krve slap:
to druh můj v předu, sražen šelmy skokem,
se svíjel pod pazoury děsných tlap.
Náš hlídač bezděky svou napřáh' zbraň —
tu dravec, pustiv mrtvý raba trup,
jak blesku mihnutím se uvrh' naň
a v houští unášel svůj nový lup.

Já, schvácen hrůzou, zdvihl oštěp maně,
jenž hlídači pad' z ochromené dlaně,
a dal se v běh. Chtě z lesa uniknouti,
než noci mrak se na krajinu shroutí,
dál, dál jsem bez rozmyslu kvapil v před
a zbloudil s cesty. Do výšky mě veď'
krok bezděčný, kde příze lian řídla.
Však z nenadání černá svoje křídla
noc krajem rozpjala — tu zjevil vhod
svit poslední mně skalní sluje vchod,
kam zemdlen na vlhkou jsem klesl drť,
jat brzy spánkem, těžkým jako smrť. — —

Když procitl jsem divně osvěžen,
svět krásný byl jak v první tvorstva den.
Až v dálku tam, kde velký slunce kruh
jak božstva plápolavý štít se hřížil
nad oceánu zamodralý pruh,
les nekonečný pode mnou se nížil
po sklonu horstva nenáhlém a širém,
bez lidské stopy, slavným objat mírem.
Kam hleděl jsem, jen zeleň pralesa,
tak svěží, divukrásná, světlem sytá,
tu byla v jedno valné moře slita
vln smaragdových, z něhož v nebesa
jen orel stoupal modrojasnou šíří
nad nesčetnými palem nad vějíři.

A za mnou daleko, mhou zastřena,
svým sněhem věčným velhor temena
sem kmitala přes nižší vrcholy.
I zde již čistší, svěžejší byl vzduch,
a pralesa se mírnil bujný ruch,

leč za to smavé příční údoly
se kryly v rozeklané horstva skráni
uprostřed skalních kuželů a bání.
Tam horských bystřin křišťál tekutý
se tříštil vodopádem v sníh a duhu,
a vplétal semo tamo třpytnou stuhu
v trav kyprý samet, nikdy netknutý
snad krokem člověka. Těch květů vděky
as nikdy nessál lidský zrak a čich,
a v kouzlu rajském, nerušeném věky,
sen země dětský zdál se dřímat v nich.
Z vln pažitu se pjaly ostrovy
rozkošně skupeného stromoví,
jež protkávaly svlačce kvetoucí,
a věnce révy kol se pletoucí,
jíž nikdo nepěstil. A haluzemi
ve směsi lupenů se modral hrozen
neb ruměnil se plod, jenž padal k zemi
jen tíhou přezrálý neb větrem shozen.
To panenské byl obraz přírody,
jhem lidským netknuté, ráj svobody.

A náhle myšlenka mi bleskla skrání,
hruď zachvěla se v burném zaplesání:
Jsi svoboden! Prost navždy kletých pout!
Znik' všechen útisk potupný a bolný.
Skrýš bezpečná ten dálný horský kout,
zde můžeš hnízdit jako orel volný.
Tam daleko je život věčných běd
za stonu zjařmených a drábů skřeku,
jenž denně ronil v rány duše jed,
jed hanby žhoucí, bezmocného vzteku:
ten tam je spolurabů bídný sbor,

jich kleslost, podlost, věčný svár a spor;
vše rázem splynulo jak hrozný sen
tam v dálce mlhavé — Jsem svoboden!

Ó, přírodo, tvé v lokty zelené
chci pohřbít druhou polovinu žití,
své zapomenout rány scelené,
a v jedno s duší tvou své nitro slíti!
Ta jeskyně mi za skrýš bude vhod
a tráva ložem; stromů volný plod
a ručej skal mi hlad a žízeň zkojí;
ten oštěp bude proti šelmám zbrojí. — —

A žil jsem tam. Duch okříval jak divem
po změti sporů, běd a lopoty
v tom spočinutí klidném, volném, snivém
na klíně Přírody a Samoty.
Mně zdálo se, že teprv nyní zrak
jsem z prachu zved', kam jha jej chýlil tlak,
jak ponejprv bych rozhlížel se zemí,
svět viděl teprv s jeho vděky všemi
a překvapen se nemoh' vynadívat.
Ó, v jakém tehdáž slastném obdivu
jsem vídal v moři slunka terč se skrývat
v par podvečerních vzdušném předivu,
jež prošlcháno v posled jeho žehy
roj mráčků nebem tkalo nachový
a čarouplné zlaté ostrovy,
v mih každý divně měnící své břehy!

A když pak po blankytném sklepení
jak drahokamů drobných spousta valná

hvězd zasvítilo skvoucí hemžení,
tu vzlétal duch můj v ona světla dálná,
jak motýl oceánem zlatých květů
tam v bezdnu těkal ode světa k světu,
a z nebeských těch sadů vynášel
dum velkolepých opojivý pel.
Já přemýšlel: Těch světů bezdný rej
v š e chová v sobě — všechny tvarů změny,
jež možno sníti, všechen bájný děj
i ducha divů řetěz neskončený —
vše, co si lidská fantasie spřádá,
i co jen tuší nejasně a hádá,
a nad to ještě zjevů nekonečno,
o nichžto nemá, nemůž' míti tuchu
duch člověka... A přece vesmír v ruchu
svém oživeném, prostor, čas i věčno
jsou Čeho's pouhý závoj hvězdotkaný,
co za tím bytím veškerým se kryje,
co nemá hmotné, duchové ni strany,
co jinak, nežli chápem', jest a žije,
co nelze měřit žádnou ducha mírou
a z daleka ni tušit žádnou vírou,
co není hmotou ani hmoty duší,
ni duchem, který nad hmotou se chví,
ni prasilou ni bohem — Čemu sluší
jen jedno jméno: Věčné tajemství.
Nic o něm nevíme, jen duše cítí,
ví určitě, že musí Cosi býti
za světem tím, v němž vládne prostor, čas,
a za říší, jež myslí, cítí v nás,
sic jinak celý vesmír neskonalý,
by hluchý byl a nebohý a malý!

Ač do mé duše tedy hvězdný týn
jen taje vrhal neproniklý stín,
oč povznášel mě výše nežli zář,
v níž kněží otroků zde chlubně vijí
nám boha svého malou, lidskou tvář,
i víru jařmem kladouce nám v šíji,
tu víru, upravenou pánu vhod,
by ve tmách sloužil mu náš ztuplý rod.
Však nejen přeohromná světů říš
mou duši vznášela, i kvítku malých
azurná, rosou operlená číš:
co puvabu jsem poznal neskonalých
i v nejdrobnějších dítkách půdy kol,
jež dotud nedbale jsem krušil patou;
svuj ruzný vděk mi zjevil každý stvol,
list každý s třásní jemně pilovatou
a květů tvary, plné ruzných vnad,
i barev svěžích čarovábný lad.
I tvoru nejmenších mě vábil ruch:
um pavouka, když robil vzdušné sítě,
i vzhuru dolu přesný tanec much,
jak zavěšených na kmitavé nitě,
a jako říše trpasličí děj
pod travou mravenců jsem stíhal rej. —

Tak jednou v údolí jsem těsné vešel,
kam s rozličného svahů stromoví
tlum bujný rostlin popínavých věšel
tak hustě ozdobné své věncoví,
že pozvedat mi bylo v každém kroku
ty vzdušné clony, vánkem kolébané,
ze sličných květů rúzných barev tkané.
A za jednou se mému zjevil oku

zjev krásy kouzelné. Ve travin klínu
pod stromem spala děvice a kol
směs úpon květných skláněla se v doľ
jak třásně zářivého baldachýnu,
jak padající květů bystřiny,
jak dštící safíry a rubíny.
A chvějícím se lehkým předivem
těch různobarvých zvonců paprsk ranní
sem vnikal v polosvitu měnivém,
že mihotavých světel, stínů hraní
po sličné podobě, to jemné tělo
v pel pohádkových vidin obláčelo.

Kde vzala se zde tato útlá kněžna
ve vzácném rouchu, lehkém jako dech,
v němž jevila se v libých obrysech
jak pestrou vlnou údů krása něžná?
Leč zaprášen byl jeho řasný lem
a trhlina též sem tam zela v něm,
jíž prohlédala jemně pozahnědlá,
však tím jen půvabnější těla pleť.
Kol skrání nádherná houšť vlasů předla
vln černých volně splývající změť,
v nich zlato čelenky se lesklo drahé,
s níž v předu skvostná perla do čela
jak velká, třpytná slza visela.
Pod hlavu podložené rámě nahé
nad loktem obejímal zlatý had
a jeden pramen vlasů kolem ouška
na hrdlo útlé, panenské se krad',
a ještě níž, kde potrhaná rouška
prs mladý, svěží, oble vypjatý
jen místy halila. Šat řasnatý

kryl ve svých třásních jednu nohu zcela,
leč druhé lepotvárný, něžný vděk
až nad kotníky z nich se povysmek',
tam, kde se šňůra perel na něm skvěla.

Jak rozkošný ten obličej mne jímal
svým něžným, čistým, sladkým oválem,
tím pelem dívčích snů, jenž na něm dřímal,
i přisnědlosti lehkým zákalem,
jenž divně slušel pleti sametové.
I rozsmekli se rtové ústek malých,
jak pootvírá za jitra svůj kalich
květ nachový, a jakby blazí snové
je oblétali, usmívat se zdáli,
ač stopy slz jí v ranním lesku plály
pod černou řasou víček semknutých
v brv jemných stínu, krasně zklenutých.

V tom zabloudil k ní motýl v poletu
a důlek její brady zvoliv sídlem,
níž, výše pohyboval velkým křídlem
s ok dvojích duhou v modrém sametu.
Tu ze sna ruku k tomu místu vztáhla —
vzlét' motýl — na skráň jí však used' zase —
tu sebou hnula, prozřela teď znáhla
a v uleknutí rychle vzchopila se.
Já pravil však: Ó, dívko, neměj bázně.
Ni vlasu tobě nezkřivím. Kdos', milá,
a jaké v poušť tu zavedly tě strázně?

Tu ona zkoumavě v mé líce vryla
svůj velký, černý, sladký sajhy zrak,
mžik ještě váhala i řekla pak:

Nuž. hořký osud svůj ti vypovím.
Jsem otrokyně. Avšak horší bědu
než jařma tíž pod bičem drábovým
mně chystal mrzký oheň v pána hledu,
a jednou místo okovů mi dali
kol ramenou ty skvostné kruhy zlata,
ten šat, jenž nyní rozedrán mě halí,
a tímto z perel poutem noha spjata —
Však oběť zdobenou než mohli vést
v dům násilníka, zoufalost mé síly
jak divem vzpružila i všeptla lest,
že vhodnou k útěku jsem našla chvíli.
I prchala jsem nocí v hustý les
a dny již těkám pouští; doušek vody
mi skýtá pramen, pokrm lesní plody
a skrytou ložnici kdes úpon směs.
Ať příští den mi chystá cokoli —
skon v šelmy drápech lepší, jedem zmije,
neb krutou ranou divochova kyje,
než ozlacená hanba v nevoli.

Já děl: Nás osud stejný k sobě veď' —
i mně dal uniknouti z rabských běd.
Tam v dáli obou ždá jen zkáza jistá —
nuž, zůstaň zde! Zvol vedle mne svůj krov!
Má záštita ti klidné bydlo schystá,
chci s tebou dělit, co mi skytne lov,
a vnikne-li sem vrah, než tebe chopí,
dřív do těchto mých prsou ocel ztopí.

Tu vděčně s mým se střetl Zajmin zrak
a důvěřivě podala mi ruku;
v mé dlani něžných prstů jemný tlak

mnou celým zachvěl v mocném srdce tluku.
Já tehdáž kvetl v plné mužství síle
a ruce mladých rabek často již
se vášní třásly na mém jarém týle,
když hrubé rozkoše jsem píval číš,
muk rabských lokal krátké zapomnění;
leč světlý obraz jinošského snění,
jenž stále v dáli zářivě se míhal
a po němž náruč nadarmo jsem zdvíhal,
teď teprv se mi zjevil v živém těle,
já poznal teprv kouzlo lásky celé.

Však střežil jsem se, toužebný ten cit
byť pohledem jen plachým projevit,
stud její dívčí zakalit jen dechem.
Jí přenechal jsem skalní úkryt svůj,
jej vystlav travou květnatou a mechem,
sám opodál si zvoliv jinou sluj.
V les odcházel jsem s oštěpem a domů
zvěř nosil ubitou i vzácný plod,
jenž kdes mě zlákal zlézti vrchol stromu;
pak její rukou schystán prostý hod.
Ty něžné prsty z různobarvých hlin
tvar pěkný rozmanitých nádob shnětly
a rohož do mé sluje z hebkých třtin
i z lýka brašnu loveckou mi spletly —
vděk domácnosti skrovné počal kvésti
v té pustině, i poznal jsem, jak mála
je třeba k lidí poklidnému štěstí,
že dosti skromných požitků by přála
zem každému, by zbujnost sobců líných
týt nežádala z těžké práce jiných.

Vše upomínky nectné poroby,
ty ramen, skrání zlaté ozdoby
a šňůry perel Zajma s údů sňala
a krasší blýskavého přepychu
šperk za jitra si v černé vlasy tkala
ze sličných, velkých svlačce kalichů,
jež plny rosných krůpějí a pelu,
tu modrem zářily, tu v sněžném bělu.
Pod tímto svěžím skvostem přírody
zrak vzhlédal plný čisté lahody
jak pod kvetoucí větví oko laně,
tu sladkou mlhou zastřen zadumaně,
však nejčastěji v čilém veselí
se jiskře, jakby hravě blyštěly
sluneční blesky v démantové hraně,
a smavé rozkoše ten slunný třpyt
pak hrál jí po čele i na rtech, lících,
v něž mihotavý důlek býval vryt, —
ba zdál se hrát i po hrdle a kšticích,
tak jakby spanilá ta postať celá
zář veselosti byla zosobnělá.

A zponenáhlu veselý ten jas
i mně se sdílel: v čela temné runy,
jež zůstavil tam rabství dlouhý čas,
svůj odlesk vysílal ten paprsk slunný,
s úst rozkošnějších nad květ granátový,
vždy uchystaných v žert a do zpěvu,
host na rty přísné přelétal mi nový —
to hravý, zlatý motýl úsměvu. —

Kdys před jeskyní seděli jsme spolu
a v půvab kraje pohled hřížili:

Pod námi v dálném široširém kolu
se sklony horstva zvolna nížily
ve zvláštním, divném podvečerním třpytu,
jímž zeleň stromoví se proměnila
v zář skvostnou smaragdu a malachitu —
ta bujná zeleň, která všechno kryla,
níž, níž se čeříc protáhlými svahy,
po stupních klesajíc jak říčné prahy,
tu v hustém nakupení mnohohlavém
jak vlny slévajíc své vrcholy,
tu zase nad ostatních korun davem
pnouc osamělé pyšné chocholy,
tu skaliska zas kolmým úpadem
jsouc přerušena, srázem holé stráně,
leč jako smaragdový diadem
houšť palem sličnou vinouc v jeho skráně,
s níž popínavých rostlin věncoví
v dol spouštělo svůj závěs květový — —
Tak v čarokrásném, hustém rounu palem
níž, níž se klonil úval za úvalem
až tam, kde moře lemoval je pas,
v němž, nyní purpurném, žár slunce has'.
A mráčků lehkých příze ohnivá
svá nad ním tkala vidma měnivá,
v něž pohled snivý, když se kolem tratí
tvář země v temnotách, rád matnou tuchu
o jiném, mimohmotném světě šatí,
o kraji divuplném blahých duchů.

Tu náhle cítil jsem, jak něžná dlaň
mně na týl pozadu se vznesla jemně,
jak vlasy měkké rozlily se naň
se skráně, jež se přitulila ke mně,

a když jsem stranou shlédl v Zajmy líc,
zrak láskou zářící mi hleděl vstříc
skrz hojné slzy rozkoše a touhy,
v nichž skvěl se černé řasy hedbáv dlouhý —
mým tělem prošleh' burné slasti plamen,
že chvějící se dívku bezděky
jsem schvátil v prudké objetí svých ramen,
a srdcí dvé se spjalo na věky. — —

Byl ráj to lásky, v němž jsem odtud žil;
den ke dni jako v slastí věnci čarném
květ ke květu vždy nový půvab vil —
jáť nejen v tělu Zajmy lepotvárném
se kochal, než i v ducha kráse vnitřní
tak čisté, smavé jako paprsk jitřní.

Však přece blahem tím se mihl časem
stín jeden rušivý; jen plaše prv'
a kradmo kmit' se někdy duše jasem,
však později' chmurně sedal v temno brv:
to vystupoval před můj vnitřní zrak
dav bídných, v dálce strádajících druhů,
strast na lících a v čele hanby znak;
já slyšel řinkot ocelových kruhů
a skřipot zubů, stony, bičů šleh —
zněl ve mně hlas: Zda smíš a můžeš v klidu
zde pít jen číši rozkoší a něh,
kdy strast a trud jsou losem tvého lidu?
Tak dumal jsem a tu pak štěstí moje
mne tísnilo jak proti bratrům hřích;
leč rozptýlil vždy opět stínů roje
mé Zajmy vděk a jasný v oku smích.

Kdys ráno se mnou ke zdroji se brala
a s vodou nazpět k jeskyni se dala.
Já na lov jít se chystal; ale chvíli
jsem postál opřen o kopí a zíral,
jak vracela se k sluji krokem víly,
džbán nesouc na hlavě, jejž podepíral
tlak útlé ruky, vzhůru vypjaté,
nad měkkým vlasem, jehož houštku temnou
spjal pružný svlačec v pouto květnaté;
zrak s rozkoší ssál harmonii jemnou
těch krásných linií, jež utkávaly
půvabný obrys štíhlé postavy
a chůzí vděkuplnou zahrávaly
ve vlnách roucha, svůdně míhavy;
a když se skryla, ještě mému sluchu
se hlásil písní sladkozvuký ret,
jíž často pěla — dosud zní mi v duchu
ten zpěv, jenž tehdy zazněl naposled:

Jak v jitřním poupěti
plá krůpěj rosy,
jak prsten v objetí
svou perlu nosí,
jak nebe hvězdy jas
a křišťál horská sluj:
tak chová v každý čas
mé srdce obraz tvůj.

Spíš v dol se pohoří,
v souš moře změní,
spíš slunce dohoří
a luny skvění,

spíš ve mně živoucí
  bít srdce ustane,
než k tobě horoucí
  v něm láska doplane.

Leč sotva umlknul ten sladký zpěv,
ruch podivný se ozval z hloubi lesa
jak praskot větví, supot, dravců řev,
blíž, blíže houští oživlou se nesa
až posléz vyřítil se bědný zjev:
zjev sešlé staruchy, jíž v pustém vlání
sníh vlasů polétal kol vpadlých skrání,
kol těla vyzáblého cárů směs,
v něž oděv rozsápal jí trním les,
i svrasklou kůži sem tam zraniv hrotem,
že krev z ní pryštěla. Strach šílený
byl v jejím pohledu. Prach s krví, potem
jí obličej kryl k děcku schýlený,
jež na hruď přivíjela pevným stiskem —
tak mimo mne se kmitla divým tryskem.

Však poznal jsem ji: Jařmo téhož pána —
před krátkem šíji svíralo nás obou —
Ó jistě trýzní k zoufalosti hnána
též prchá v pustinu před jeho zlobou!
Či lidokupec chtěl jí urvat děcko,
to vnouče útlé, blaho její všecko?
Hle! již tu z houšti, s lesklou v ruce zbraní
dvé jeho biřiců se vrhá za ní...

Já, ukryt za pněm obrovského stromu,
moh' zůstat svědkem tajným štvaní tomu,
*

a hon, jenž vynořil se z lesních stínů
jak přízrak náhle, byl by zmizel mžikem
zas v pustiny té hluché širém klínu,
jen chvilku zátiší mé vzbouřiv rykem —
leč při pohledu na staruchu štvanou,
s níž kdysi stejné jho mou šíji třelo,
a na ty dráby, pod jichž důtek ranou
se často svíjelo i moje tělo,
krev horkým varem do mé hlavy tryskla
a rudá mlha zvlnila se v oku,
dlaň křečovitě dřevo kopí stiskla
a z úkrytu jsem vylét' v bystrém skoku —
Na chvilku ztrnuli před náhlým zjevem,
pak na mne drábové se vrhli s řevem.

Tu Zajma zamihla se mezi kmeny —
zřím dosud, zvířeným jak letí prachem,
jak vlají černé vlasy rozvichřeny
kol tváře sličné, bledé o mne strachem,
jak ramena mi vzpíná ku pomoci
a blesk jí šlehá z krásné zraků noci:
to nebyla již sladká holubice,
než za svou mláď v boj chvátající lvice.

Se země v běhu suchou větev zdvihla —
však slabou ranou jen páž dívčí stihla
leb drába jednoho. Ten kopí své
jí v prsa vrazil. Jako stéblo květné,
když útlou lodyhu srp žnoucí přetne,
k mým nohám kleslo tělo mladistvé —
Tu zapomněl jsem boje, všeho kolem,
k ní klesl jsem, jí hlavu mroucí zved'

a lásky pozdrav se zoufalým bolem
jsem v oku hasnoucím čet' naposled...

Jak bezduch pak jsem snášel bez obrany
vztek pochopů, již spoutali mě v ráz,
jich pěstí údery a běsné hany,
když zpět mne vlekli, bratři, mezi vás,
zpět ve jho potupné. Já jedva cítil
trest ukrutný, jímž pokáral mě pán —
bylť krutší bolestí duch rozerván!
A dlouho palčivý ten bol se nítil
v mém nitru chorém, až pak zpustla duše
a v osud bědný poddala se hluše.
Zas jařmu zvykla udolaná šíj,
den za dnem v tupém odevzdání míjel
a douškem hrubých požitků jsem zpíjel
tu časem v ňadrech budící se zmij'.
Však přec i chvíle povzletů jsem míval
a zanícení. Tu jak paprsk luny
zjev zářivý vždy do mé noci splýval
a v toužný zpěv mé rozševelil struny.
Stár nyní jsem, vlas jíním prokvetá;
leč dosud jako tkán ze vzdušných třpytů
mé Zajmy obraz ke mně přilétá
a srdce hrouží v moře sladkých citů,
chřest perel slyším na kotníku jemném
a slyším její zpěv; zřím něžnou líc,
smích sladký zablýskne jí v oku temném
a ruce loudivě mi vzpíná vstříc,
jak zvala by mne k rajské lásky hodu
tam k sobě, za hrob, věčnou na svobodu.

XVI.

Jest leckde volnost pouhý hlahol slova
a svoboda jen hluchý, prázdný zvuk,
leč u nás procituje denně znova
to heslo bouřlivý všech srdcí tluk;
kam zrak se upne, plamenem je psáno
a koldokola věčným zvonem zní,
je prvním naším vzdechem každé ráno
a večer modlitbou je poslední.

Když v dálku bez mezí nás vábí moře
a volný vítr vlas nám rozvlaje,
když na obzoru kmitne hříva oře,
jenž uzdy nezná, stepí těkaje,
když hrdý orel před námi se vznese
a křídlem zahrá v modré výsosti, —
tu ruka vzpjatá poutem pozatřese
a rtové zachvějí se: Volnosti!

Ó volnosti, jak divukrásná báje
k nám luzně šumíš z časů daleka,

jak matný ohlas ztraceného ráje,
jenž dřímá ztajen v srdci člověka;
a duch náš s poutem srostlý jedva věří,
že víc ta zvěst než snivé zkazky plod,
že bylo pravdou, co se v dálce šeří,
že býval kdysi svoboden náš rod.

Tys klonila se děcku do pohádky
jak zářná víla s hvězdnou čelenkou,
když děd mu čítal starých kronik řádky;
tys byla pravou juna milenkou,
tvůj slunný zrak se před ním stále míhal,
tys byla dumou vzletných jeho chvil,
on ve snách pro tebe meč lesklý zdvíhal
a ve snách pro tebe krev horkou lil.

Tys v noci rabství byla hvězdou muži,
ač dalekou, ač nedostižnou, žel!
Dum jeho tajnou, věčnou's byla druží,
všech jeho tužeb cíl jen v tobě tkvěl.
Jak země zaslíbená z dáli kyneš
i sivé lbi, když nad okovem sní,
a mihotavým leskem ještě splyneš
na mroucích očí zásvit poslední.

Ó volnosti, ať v doby rtech tvé jméno
zvuk plný ztratilo, kdys jasný tak,
ať sobci zištnými je znesvěceno,
již na svá tržiště tvůj věsí znak,
nechť na svůj prapor vetkali tě lživě
i mnozí škůdci pravé svobody
a ti, kdož sami znikli jha, zas divě
tvým jménem rdousí jiné národy:

My chováme tě v srdcích ryzí stále,
nás učí znáti plnou cenu tvou
déšť poličků, na líci klesslé pále,
ty dravé ruce, jež nám všechno rvou.
Co denně šlehů surových nás švihne,
co denně trnů skráně probodá,
za každým duší obraz tvůj se mihne
a z hloubi tryskne povzdech: Svoboda!

Ó volnosti, my denně z tvého rubu
tvůj poznáváme plný skvoucí vděk,
v tom stonu hluchém, ve skřípotu zubů,
jímž udidlo své hryžem' celý věk;
kdy po šíji nám šlape cizí pata
a každý chám nás tupit, mučit smí —
rty mlčí sevřené pod bičem kata,
leč v srdci bouře touhy: Volnost! hřmí.

XVII.

Když nad zemí se shluknou mraky tmavé
jak v rozlíceném šiku satané,
jich zahřmí štíty, vzplanou meče žhavé,
tu vzhůru týčím ruce spoutané:

Vstaň, bouře, v celé hrůze své a moci,
všech živlů probuď nekonečný vztek,
ať zem se chvěje v troskách, ohni, noci,
v luh rozlije se moře, vodstvo řek!

Co pána našeho, vše zpustoš valem,
prsť odnes vlnami, v poušť luhy změň,
sklať s větví květy a plod každý s palem,
zlom, vyrvi z kořenů jich sličný peň!

Báň zlatou rozbij s vížek zdobným tlumem,
dům pánův nádherný svým ohněm ztrav

a stropů mramorových dštícím rumem
zdrť tyrana i drábů jeho dav!

Kéž nepřítel se s živlů vztekem spojí,
kol zuří pochodní a ocelem!
Ať kdokoli — zdar budiž jeho zbroji:
Kdo pána vrah, tenť naším přítelem.

XVIII.

I boha našeho nám určil pán —
a věřiti nám káže,
že bohem tím bič v jeho ruku dán,
nám v pouta spjato páže —
Ó kořte se, ó klaňte se
před Pánem hvězdné báně,
ó kořte se, ó klaňte se
před pánem v zemském láně;
jen pokora i poslušnost
otvírá nebes bránu —
a nejkrásnější duše skvost
je zbožná úcta k pánu.

Tak nejsvětější člověčenstva cit
je v službách otrokáře,
v líc samu božství věčného je vryt
rys jeho zpupné tváře,
a lichých kněží chórovod
se shrbenými zády
mu hymny pěje o závod,
je sloupem jeho vlády,

na každou hlavu volá zmar,
jež volněji se vztyčí
a modlí se za jeho zdar
a žehná jeho biči.

Ret velebného kdysi proroka
všech lidí rovnost kázal
a rozrážeje řetěz otroka
vše lásky poutem vázal;
leč jeho žáků lstivý sbor
v rub jeho zákon zvrátil,
nám bědným chválí svatý vzor,
sám podíl moci schvátil,
ve stínu přízně pánovy
se těší mrzkým plenem
a za to světí okovy
jak v posměch mistra jmenem.

Ó bože náš, náš pravý bože, slyš!
Ty bože chudých rabů,
jenž do zlata svůj oltář nestrojíš,
své kněží do hedvábu,
jenž trůníš v kráse přírody
a v prostých srdcí tluku:
ty velký bože svobody,
svou zdvihni mocnou ruku,
z pout odvěkých nás vyprosti,
vztyč z prachu naše hlavy —
a světu v chrámech volnosti
svůj zvěstuj zákon pravý!

XIX.

Utichni teď, struno lkavá,
ticho, bratři — ztajte dech!
V ruku schyl se dumná hlava,
zbystřete svůj vnitřní slech.
Slyšíte-li? Slyšíte-li?
Z blízka, dáli temný zvuk,
jak by poutem zařinčely
milióny rabských ruk.

Celý svět širý
v nejzazší kout
temnou zní hudbou
železných pout.

Nespočísti, nedozříti,
co nás rabů chová svět,
myriády druhů cítí
stejnou bídu, stejný hnět —
berou nám i slova těchu,
trpět musí otrok něm:
Ticho dole! Ani vzdechu!
Kdo jen špetne — roubík sem!

Ale jen rukou
potřebí hnout,
ozve se v tichu
řinčení pout.

Zvuk ten mluví zvláštní řečí,
jíž moc žádná neztlumí,
jíž rab rabu tajně svědčí,
jíž pán bledna rozumí;
řeč ta nejednou mu plaší
s hedbávného lože sen,
děsnou vidinou ho straší,
že již blízek pomsty den.

Tekel ufarsin
v hodovny kout
píše mu ruka
v řinčení pout.

Darmo šepce: „Liché zvěsti!
Bez meče je rabská dlaň,
proti bouři holých pěstí,
ochrání mne strážců zbraň“ — —
Až hněv miliónů vzplane,
stráž tvá hrůzou oněmí,
okov ruky upoutané
v děsnou zbraň se promění.

Na lebky katů
v strašlivý soud
stotisíc třeskne
železných pout.

XX.

Zas naděje mi v prsou klíčí, —
lesk hvězdný hustou chmurou kmit';
zas pevněji se hlava tyčí —
v noc padl svěží jitra svit:
    To slibné jitřní vzplání,
    té hvězdy těšný jas
    jsem zočil z nenadání
    ve stínu juných řas.

Když nad skrání mu kadeřavou
pěsť zaťal strážce surový,
hoch nezbled' se skloněnou hlavou
a nespjal ruce s okovy,
    leč hrdě vznesl skráni
    a vzdorně oči zved'
    a v těch jsem z nenadání
    svit nové doby shléd'.

To nebyl rabský pohled chabý,
jenž zbaběle se chýlí v prach,

kdy stačí dutek zámih slabý,
v ráz ubít krátký činu vzmach.
    Ve stínu mladé brvy
    ten zrak se divě lesk',
    jak blízké bouře prvý
    by z něho sršel blesk.

Mně vzešla útěcha z té záře,
že předků stín v nás přece zbyl,
že nevyssál hnět otrokáře
krev jejich všecku z našich žil,
    že jiskry, jež jsme střehli
    vždy v duchu zjařmeném,
    se v srdci synů zžehly
    tím jarým plamenem.

Nechť palčivá i výtka srší
z těch zraků mladých v naši hruď,
nechť na čas jejich zápal zvrší
jen bídu naši — vítán buď!
    Buď zdráv, ty jarní blesku,
    jenž svítáš z juných řas
    a věštíš v noci stesku
    nám brzké spásy jas!

XXI.

Ó jinochu, tys nadchl hrstku druhů,
by vzepřela se hrdě strážcům svým,
dlaň povysmekla z železného kruhu
a trapičovi zahrozila jím;
leč pán tu zařval: „Kate, měj se k dílu,
by ohromil vše rabstvo bledý strach!“
Moc jeho snadno zlomila tvou sílu
a pod mečem tvá hlava klesla v prach.

Teď na tvém pustém hrobě pod čekanem
rab šedý káže moudrou rozvahu:
„Hle, smrtí potupnou ve květu ranném
zde za šílenou pykal odvahu,
tam jeho druhů zástup hustou mříží
rve darmo, v temných slujích vadne chor,
a všem nám jařma zdvojeného tíži
vrh' na šíje ten pošetilý vzdor.“

Já volám však: Ó mučenníku juný,
jak hvězda jitřní v naše temno zař!

Ty mladá otrokyně, v lesku luny
hrob jeho kvítím nejsličnějším dař;
však slzami je nepokrápěj bolu,
že ztratila jsi těchu jedinou —
plač hrdostí, ty šťastná v děvic kolu,
že milována byla's hrdinou!

On žití okov střás, host jiných luhů,
kde slunce věčné volnosti se skví,
smrt jeho vítězstvím. A sudba druhů
zda horší jest než naše otroctví?
My v širším jenom žijem' ve žaláři,
a lepší podzemní jich temný kout:
My pouta nesem' v plné slunce záři
a k tomu ještě hanbu, těžší pout.

XXII.

Vidím snahy roztříštěné,
slyším hesel pustou směs,
duchů proud se různo žene,
smetá dnes, co včera vznes'.
každý hlásá nové zvěsti,
každý jiné dráhy klestí,
každým jitrem nový vůdce
vstává s rušnou družinou —
kéž by raděj' všechny ruce
v houšť se shlukly družně spjatou
za velikou, za všem svatou,
za myšlenku jedinou!

Slyším rozlícenou vádu
o svobody podstatě,
o budoucím lidstva řádu
po křivd mrzkých rozvratě,
zatím co nás všechny kruší
dále jho den ke dni tužší,
na vše naše práva pline

a v nás deptá lidskou čest —
Mlčte, všechny snahy jiné,
před tou jednou, nejdávnější,
nejnutnější, nejhlavnější:
nejprv z jařma šíji vznést!

Když se probral z omráčení
ujařmený vrahem děd,
v prvním hlavy povztýčení
k této hvězdě upjal hled,
k ní se našich otců zraky
stále pjaly skrze mraky,
z dětství všecko naše snění
prozařoval její svit —
má-liž jiných světel chvění,
bludiček rej kolotavý
jediný ten maják pravý
naší spásy zaclonit?

Nejprv proti škůdců tlaku
všech se svorně vzepni šij,
v jednom hustém, burném mraku
všech nás hněv a vzdor se slij,
v jeden příboj srazme plece,
zlomit pruty rabské klece,
a když v odpoutané síle
v náruč stisknem Svobodu,
potom pravá bude chvíle,
přemýšlet a řešit, sníti,
kterak dál ku světlu jíti
v řadě volných národů.

XXIII.

Stojím v šeru na skalině, o niž v pěnu, déšť a kouř
duníc, ječíc rozbíjí se nesmírného vodstva bouř.
Jako pták, jenž marně hledá k odpočinku výspy tes,
pohled můj se teskně hrouží v mlhy, vln a mraků
směs,
která přede mnou se temně v nedohlednou dálku stře
a sta smrštěmi a víry jak var čarodějnic vře.

Stojím tu a hledím nazpět: V otroctví tam úpí zem.
Hledím k předu: Vše tam hrozí živlů běsným
zápasem,
orkán divoký se blíží — již mi vzlétá vichrem vlas,
i pout mojich řinkot věčný přehlušuje bouře hlas.
Leč já spoutané ty ruce zdvihám příští spoustě vstříc,
polibkům jak děvy drahé šlehům větru vzdávám líc:
Vítej, bouře! Vykoupení slibuje tvůj strašný zjev,
ve tvém rachotu a řevu svobody mne zdraví zpěv!

A teď náhle moje zraky jiskřivou se plní mhou,
cítím, jak mi náhlým ohněm tepající skráně žhou,

kterak z nitra na rty chvějné blouznivý se dere šum
a jak duši do budoucna nesou křídla věštích dum.
Mžiká cosi, kmitá, svítá za tou spoustou chmur a
pěn,
jakby jimi prozařoval těžce rodící se den,
v červánky se hrůzně krásné šatí burný moře hněv,
jakby místo vody šíro kypěla tam krev, jen krev.
Nestvůrných vln hřbety táhlé, rozšlehané vláhy
prach,
smrště divoké a strže — všechno děsný krve nach
a sluch plní třesk a hlomoz, jakby v boji bez mezí
srážely se litých vojů oštěpy a pavezy — —
Však již mlknou bubny bouře, zvolna ztišuje se var
a štít slunce zlatoskvoucí z růžových se klube par.
Vítězný den chmury, mlhy ve vlající cáry rve,
jako v třáseň poletavou zdrané bitvou korouhve,
prchá tmy voj rozprášený, ztichl bouře divý ruch —
modré nebe, modré moře, mezi nimi zlatý vzduch...

Však co vidím? Břeh tam nový — Smavé slunce
příštích let
ozařuje jiný, svěží, bouří obrozený svět.
Palem rozkošná tam zeleň, v níž se blýská zlatý plod
obhlíží své libé vděky v modré hloubi klidných vod
a kraj úrodou se směje, květ a klas a hrozen rév,
k pilné práci, vděčné sobě, veselý se druží zpěv,
ruce všechny bez okovů, jasna pracovníků tvář,
nikde dozorce tu s bičem, otylý ni otrokář,
nikde neblýská tu kopí sveřepého vojína,
pokrytecky nebělá se řásné roucho bramína,
nikde nepsána tu v čelo různou hlinkou črta kast,
rovných, volných spolubratří svobodná tu, šťastná
vlast.

Svorně mísí se v těch davech různá pleť a různá řeč,
nechoulí se žebrák v hadrech, neplá skvostem
zahaleč,
ty tam bídné chaty, všude prostý sic, však ladný
dům,
a kde palác lepotvárný hrdě strmí k nebesům,
není sídlem sobců zpupných, otvírá své brány všem,
o svých osudech sám volně rokuje tam lidu sněm,
záře vědění ztad šíří blahodárný vůkol svit,
uměním se duch tam kochá, zušlechťuje lidský
cit — —
Okovů mne vzbudil řinkot — prchá světlý, krásný
sen,
v trud a hanbu přítomnosti smutným zvratem
proměněn . . .

Avšak ne! To nebyl pouhý přelud roztoužených snů.
Vím, že svitne, svitne jistě jitřenka těch lepších dnů,
že se vidiny té skvělé aspoň velká splní část.
Mně sic nebude již přáno jařmo staré šíje střást,
moje hlava posivělá v otrockou se skloní prsť,
otrocké mi ruce hodí k poutům v hrobě hlíny hrst,
ale vy, ó druzi mladší, než vám skončí věku běh,
vystoupíte nohou šťastnou na svobody slunný břeh.
Protož nechať v temnu vůkol bičem vládne hrubá
pěst,
každý v srdci věrně chovej budoucnosti blahou zvěst,
všechny mysli sdružuj pevně jedné velké snahy svaz,
všechny síly sbírejte se, až je k činu svolá čas,
pobratří se lidstvo volné, klesnou pouta otroků
a též prapor náš, ó bratři, zavlá v jasném vysoku.

MODLITBY K NEZNÁMÉMU.

Tento cyklus vyšel poprvé roku 1896, v druhém vydání roku 1897.

S. Č.

JAROSLAVU VRCHLICKÉMU.

Vzácný příteli!

Přijmi tuto první řadu mých veršovaných meditací. Ve svém podzimu nemám co bych Ti podal nechci říci cennějšího, ale opravdověji čerpaného z hlubin mé duše.

S. Č.

SLOVO.

Na počátku slovo bylo,
slovo prosté, vroucí, živé,
jež se z velké duše lilo
v duše pravdy žádostivé,
rosa nebes v lidstvo zprahlé,
slovo těchy obtíženým,
slovo spásy poníženým,
slovo lásky neobsáhlé,
hlásající země šíru
dobra blahou zvěst a míru.

Zalétalo prostým retem
mezi prosté davy chudé
a přec dále znělo světem,
div a zázrak tvoříc všude:
Slovem tím jak žárem s nebe
tisíceré srdce vzňato,
boháč rozdával své zlato,
obětoval bratřím sebe,
udeřen v líc, druhou soku
nastavoval s láskou v oku.

Nezřel's jedny v pyšné zdobě
z davu otroků se stkvěti,
všichni byli rovni sobě,
otce nebeského děti,
dobrodiním a ne mukou
oplácel druh druha vinu,
nelámal tu soudce třtinu,
neřinčely meče v rukou,
však spěl každý v plesném díku
pro korunu mučenníků. —

Slovo zůstalo; však dobou
hasnul žár v něm plápolavý,
kalilo se lidskou mdlobou,
tratilo svůj smysl pravý.
Rtoma sice dále chvělo,
ale srdcím byl již cizí
božský jeho obsah ryzí:
Ne již láskou, vášní znělo
v cinkot měšců, pout a mečů,
v disputace zahalečů.

Za to bylo zlatem psáno
v listů běl pod zlatou sponu,
velkým hlasem notováno
v bouři varhan, trub a zvonů,
vykládána do litery
jeho písma kostra suchá,
do znaménka, do titěry...
všechno, vše, krom jeho ducha — —
Na počátku slovo bylo
a jen pouhé slovo zbylo.

SNY PALESTÝNSKÉ.

Sny palestýnské, divné, cizokrajné,
vy z dětství předly jste v můj celý věk
svou jitřní zář, své šero svatotajné,
svých pouští hrůzu a svých sadů vděk.

Tvůj dalný stín již v dětské snění tkal mi
svou hvězdu kouzelnou, ó Betleme,
tvé, Jordane, mi nitrem chvěly palmy
a chrám tvůj zářil, Jerusaleme!

Duch tvého lidu vtíral mému duchu
svých dum a citů zvláštní ráz i pel,
a hudbou divně mámivou mi v sluchu
slov jeho hlahol k harfy strunám zněl.

Jak vůní cizí, těžce opojivou
mne ochvíval svých bájí předivem,
svou poesií chmurně, žhavě snivou
ve mračných snech i vzletu ohnivém.

Kol Jehova se vznášel plný hněvu,
a hřímal velebný hlas proroků,
na bedrách levitů v trub valných řevu
skvost archy blýskal z krve potoků.

Já moře klasů zřel, jímž Rut se brala,
a na Karmelu líbezného sklon
má fantasie kalich květný tkala,
jenž skvostnější měl šat než Salomon.

Ó modré jezero, kde Šimon lovil,
jak vniklo's v duši mou, ty výsoto,
kde Mistr bleskem nebeským se ovil,
i ty, hrůz, krve plná Golgoto!

Jak cizí svlačec, k domácímu keři
byv zasazen, kol něho pne se kol,
jím proplétá své květy, zevšad měří
stem bujných úponek až po vrchol:

Tak duch ten palestýnský z dětství denně
svým poutem sterým obejímal nás,
znenáhla po svém bytost naši měně,
snům našim zvolna vtiskuje svůj ráz.

Což plémě židovské můž' hrdě čelo,
nad všechny tupící je rody pnout:
neb všechny je svým duchem obestřelo,
svým prodchlo dechem každý země kout.

Náš Bůh, náš Spasitel, náš původ světa,
náš ráj i peklo, výhled v žití cíl,

náš každý pomysl, jenž k věčnu vzlétá,
má znaku hebrejského aspoň díl.

Tak rost' jsem s vámi, snové Palestýny;
však mnohdy cizí vzhled váš v příč mi šel,
ty jiných pásem, příkré záře, stíny,
dech jinoplemenný, z vás jenž se chvěl.

Jak jinou v žilách krev, jsem cítil v sobě
též jiný ducha ráz, pel citů, dum,
a jinak nežli jih tam v palem zdobě
mé zbarvil představy náš modrý chlum.

Já leckdy jat byl domorodým vzdorem,
chtě všech těch cizích přívěsků se zbýt
a volně po svém, vlastním prostě zorem
zřít na svět, po svém o neznámu snít.

Já Boha svého spodobit jsem chtíval,
ne jak ho Semit v jižních nocích zřel,
než jak mým vlastním tušením se chvíval
a v naše soumraky se obláčel.

Leč marná snaha, vybavit se zcela
z pout, s dítětem již srostlých těsně tak;
než naděješ se, kolem tvého čela.
zas krouží jordánských těch ptáků mrak.

Let tisíce již Evropou se střete
a barvíte i naše kalné dny —
zda přijde čas, kdy navždy uniknete
s řas člověčenstva, palestýnské sny?

RANNÍ.

Svit rozletá se v luka, role, háje,
proud vybleskuje prchající mhou,
jak v zámku osvětleném lampou báje,
kdes v dáli okna rudým zlatem žhou,
to slunka odleskem, jež zvolna vstává,
jas, oheň, krása, blaho, rozkoš, sláva —
Ó, kloním, zářivé, líc před tebou!

Jak tebou všechno plesně vstává k žití,
jak radostí kraj září daleký,
a rosa slastná, jíž se květy třpytí,
i v moje oči stoupá bezděky;
ba usmívat se zdají ve tvém lesku
i vrásky báby, jež mou kříží stezku
a zdraví: „Pochválen!“ — „Až na věky!“

Buď pochválen! — My chválíme Jej oba:
ta žena, která belhá k chrámku tam,
kde jí Ho zjeví oltářová zdoba,

květ zlatem vetkaný a svící plam,
jak ten, kdo Jeho velebě se koří
v luk středu zelených, kde pouze hoří
ve květu živém rosy drahokam.

Buď chválen, veleben! Jak jinak vtělí
v řeč lidskou duše přemocný ten cit,
jímž proniká ji obzor jitrem skvělý
a jasný vzduch, jenž vůní lučin syt,
květ blatouchu, jenž zlatem vody pásá,
zpěv skřivana, jenž ranní pozdrav jásá
vstříc slunci, tečkou mize pod blankyt!

Jak vděčnost jevit nepojaté Moci,
té Vůli neznámé, jež střehla sen
můj bezbranný a po mátohách noci
zas dopřála mi spatřit jasný den
a znovu ssáti do svěžího nitra
tu všechnu krásu májového jitra
a těšiti se z pestrých žití změn.

Moc? Vůle? — Opět lidská slova hluchá,
jež stačí chudosti jen lidských měr,
jež z nízkých kruhů hmotnosti a ducha
v ten nesahají nezbádaný šer,
kde za veškera Kosmu nekonečnem,
za hmotou, myšlenkou i samým věčnem
Ty trůníš v taji nedostižných sfer.

Ty taji věčný sám, jenž jména nemá!
Již proto ústům kážu mlčeti.
Jen obdiv, radost, vděčnost moje němá

buď Neznámému jitřní obětí
a pevný úmysl, že Tvému chtění,
jež tuším v lepším svého srdce chvění,
den tento moje snaha zasvětí.

Jen stéblo aspoň zbudit mezi skalím,
jen jeden vsadit do úhoru květ,
jen jedním aspoň přispět zrnkem malým
k té setbě pro žeň šťastnou příštích let,
k té setbě všech, jichž snah je touha zřídlem,
by kdysi lidstva šťastnějšího sídlem
a lepšího se stal Tvůj krásný svět.

BŮH.

Nad lidstva hemžením jak nad mravenců rejem,
nad řevem orkánů i včely bzukotem,
nad tancem jepice jak nad staletí dějem,
nad zemí veškerou, vším jejím životem,
nad mračen oblastí, nad étherovým šírem,
nad planet, vlasatic, všech sluncí třpytným vírem,
nad hmotou bez mezí a všakým jejím ruchem,
nad každou myšlénkou a vším, co zveme duchem,
nad každým tušením, jež myslí zbožnou chví:
v neznámu vznášíš se, ty čiré, nekonečné,
ty neproměnné, věčné,
ty nevybádatelné
a nedohádatelné,
ty velké, největší všech tajů tajemství.

Jak tobě hymnu pět, ó nejvyšší a bezdný?
Co lidstva celého je tobě hosanna?
Před tebou hromný zpěv, jímž voj tě zdraví hvězdný,
jest právě tolikéž co trylek skřivana.
Víc nežli hluchý šum pod tvojím trůnem není
všech zápal proroků, všech světců chvalopění,

víc duma hluboká ti není Augustina,
ni snové blouznivé a vzlet Dželáledina,
než listu šustění, jenž padá v zimní luh.
Když stín tvůj postihnout má mysl vzhůru pílí,
hned v závrati se chýlí
a každé slova znění
tu zní jak znesvěcení,
ba, jedva pronésti si troufám lidské: Bůh!

Nechť bádající duch si nejvýš vytkne metu,
nechť obraznosti žár jej předstihne — tys výš!
Nad všechny vidiny, jež v serafickém vzletu
kdy zřela pobožnost — tys nekonečně výš!
Nad Boha samého, jak po lidsku jej ctíme,
v němž vrchol moudrosti a všeho dobra zříme,
jenž pravda všecka jest a nejvýš spravedlivý,
vše věda, moha vše, vše stvořil, všechno živí,
nad bytost nejvyšší, jak ctíme ji — tys výš!
Tys v tajné oblasti, jíž lidské vše je cizí,
kde zlo i dobro mizí,
kde pojmy vše se tratí, —
jež pro člověka platí —
tam teprv začátek má tvoje skrytá říš.

Co značí lidský spor, zda jedno jsi či mnoho,
zda všechno nebo nic — to prázdná slova jen, —
ty pojmy měřítkem jsou malosvěta toho,
nad jehož každý znak tys, Velký, povznesen.
Žes Velký, Nejvyšší, i to jen lidská míra,
jež tobě neplatí: Hvězd říš tě nejme šírá
a přece bytuješ i ve hvězdičce květu,
ve tvoru nejmenších (též nekonečném) světu,
kam nikdy nevnikne zvěd lidských zřítelnic —

Tys nad vše veliký a nepostižně malý,
v atomu neskonalý,
tys věčností i dobou,
a spolu žádné z obou,
tys hmota, duch i více, tys veškero a nic.

Tys ve všem kolkolem: Tys v lesních zvonců kráse
i v slávě ledovců a v hrůze propastí,
i v tom, co člověku jen ohyzdností zdá se,
však celku krásného je nutnou součástí,
neb dobré, krásné jest zde všechno v tobě, tebou:
Tys stejně v bolestech, jež tělo, ducha střebou,
jak v blahu, rozkoši; ty záříš v oku lásky,
pláš v líci hněvivé a zříš i z trudné vrásky;
tys vědce důmysl i pěvce nadšení.
Jsi tamo, přátelsky kde ruka ruku stiskne,
kde čepel vraha blýskne,
kde dítko v loži klečí,
i tam, kde pustě ječí
smích hetér v cimbálů a číší řinčení.

Co tobě hlaholy všech varhan, trub a zvonů?
Ód, žalmů, antifon co tobě oslavy?
Ty z hlasů země všech, všech jásotů a stonů,
sám stále chvalozpěv si skládáš hřímavý —
z té valné stupnice všech blahých, strastných tonů
od prvních děcka slov po těžký chropot skonu,
v níž všechny zlozvuky, i kletby, blasfemie,
pro tebe splývají v proud jedné harmonie,
jak s výše vřava měst ve snivý moře šum;
sám sarkastický smích mělkého atheisty
i důkazů klid jistý,
ve slovech myslitele,

jenž popírá tě směle,
tvé slávě slouží jen v tom velkém Tedeum. — —

Nic nejsem sebou sám: Jak jiskra v čiré noci
kýms jiným vybuzen se v cizím dechu chvím,
můj život, bytí mé, nic není v mojí moci, —
teď jsem, však nebyl dřív, a budu-li, zda vím? —
Vím o sobě v ten mžik, však nevěděl jsem ve snu
a zítra šílen snad v noc ducha temnou klesnu,
mé já, můj původ, skon — vše v jakés cizí dlani,
jež očím skryta mým a po níž marné ptaní;
nuž mlčky s důvěrou jí sebe všecek vzdám,
v ten taj, ať jakkoli jej mluva zve neb zvala:
Bůh, bozi, Jahve Allah —
vše lidská pouze hláska.
Jen věřím, žeť on láska,
zdroj lásky všeliké a věčná láska sám.

Neb mysle po lidsku — a jiné nemá míry —
jen v lásce tušiti můž' člověk onen taj,
kam aspoň tušením, kam aspoň křídlem víry —
lze ještě dolétnout ve věčných záhad kraj.
Jak světa soustava bez slunce, jež mu svítí,
říš ducha bez lásky hned v rum a tmu se řítí;
jen jedna myšlenka mi smysl žití chrání,
že láska nesmírná se tajně ke mně sklání,
a že má láska jí můž' s díkem letět vstříc,
té záhadě všech záhad, té příčině a metě
všech jsoucností v tom světě
a výš, kam nevlá tucha
ni anjelského ducha — —
V prach! Na kolena již! Ni slova, slova víc!

MÁJOVÁ.

Probouzí se země
slunka lichocením
nevěsta jak sličná,
v rouše z čerstvé trávy,
z pupenců a jehněd,
z listů zcela mladých,
hebounkých a svěžích,
zelenosti jasné,
z porozvitých poupat,
z rozvitých již květů,
bílých, purpurových,
blankytných a zlatých,
třpytících se skvostně
v jitřní smavé záři —
probouzí se země
svěží, vonná, krásná,
za jásotu ptáků,
za bzučení hmyzu,
za smíchu a zpěvu
děvčat podkasaných,

v louce vlhké rosou
brodících se v hloučku
bílou nohou bosou —
probouzí se země
s plesem ranních zvonů
k radostnému svátku
májového jitra.

Farní zahrada.

Záhony květinové, ovocné stromy, zelenina, pěšiny pískem posypané. V pozadí nízká zeď, přes niž viděti široká luka a za těmi les, řeku a pak dalekou krajinu s poli, vesnicemi, stromořadími, ohraničenou na obzoru pásmem modrých hor.

(Farář se svým synovcem studentem procházejí se pěšinou podél oné nízké zdi, při níž na jednom konci stojí v rohu besídka, opletená popínavou rostlinou s velikými modrými květy.)

Farář:

Ach, jaké jitro! Pohleď kolem, Jene!
Sníh nový září s hruší zde a višní
a záhony tu vláhou napojené
všech jarních skvostů nádherou se pyšní.
Jak překrásně od černé vlhké půdy
se odrážejí zelené ty stonky
a lodyhy — zde komonky květ rudý,
tam hyacintů bílé, modré zvonky,
zde zlato primul, pivoňky nach živý.

scill azur, konvalinek čistá bělost,
tam pestrých macošek smích čtveračivý —
všech jarních barev svěžest, krása, skvělost!
A luka viz! Jak smaragdové moře
v šíř, dálku strou se — bělo vesnic kmitá
z lích pestrých vzadu — nejzáz na obzoře
hor vdechnuta je kresba stínovitá.
I modro nebes rozkošně je svěží,
v něm vzdušné stádo beránků se sněží
A vzduch — toť v prsa nektaru je vlna —

Jan:

A všecka vůní nejlibějších plna.
Již fazole zříš kolem tyče stoupat
a ranná růže již je plna poupat —

Farář:

K ní bude třeba pevnějšího kůlu —

Jan:

A včely valem vylétají z úlu,
na slunci třpytné, srší od skuliny,
jak tryskaly by jiskry s kovadliny.

Farář:

Ach, ano, život probouzí se všude.
Slyš! V háji žežulka již snivě kuká,
svou v polích skřivan, v tůních racek hude —
zní symfonie vesny mnohozvuká.

I zde — jen zbystři sluch a vnímej tony,
v nichž pianissimo tu pěje kolem
hmyz rozličný své jarní antifony
ve výši, na zemi, nad květným stvolem!

Jan:

I vzduchu živé květy se tu druží
ke spolku viol, tulipánů, růží,
svých barev nádherou 's ním závodíce.
Hle, motýl zde si na květ velký sedá,
a křídel skvostných jeví rub a líce,
an tu je rozkládá, tu kolmo zvedá.
Jak poletavý tento klenot zdobí
svým pestrým leskem květu sněžnou třáseň!
Tak vzácnou gemmu rytec neurobí —
toť barvitosti div, toť sama báseň.

Farář:

Leč vedle čmelák též je švihák vzorný —
viz černý, žlutý samet jeho šatu!
Ač trochu broukavý a nemotorný,
přec souzenou mu zmámí labiatu:
jen jemu ona na dno odestírá
své nektarové číše ametysty —
O, z knihy přírody um božský zírá,
kam namátkou jen sáhneš v její listy. —
Co neseš ke čtení? (Bere od synovce knihu.)
Že verše shlédnu?!
Ba, „Jarní písně“. — Přečteme si jednu.

Beránkové nebem běží
a jich běl se zrcadlí
v jasných tůních louky svěží
jako stín tam napadlý
a tak lehce a tak jemně
myšlenky se snují ve mně,
jak ty vločky oblačné,
krásy země, plesy její
v duši mé se obrážejí
jak těch mráčků stín se sněží
v jarní vláze průzračné.

Haluzí s poupaty
švihnul Máj kouzelník —
za sladké zázraky
buď jemu dík!
Za zlaté oblaky,
za stříbra vlnění
po svěží zeleni,
za pažit květnatý
dík jemu, dík!

V háji visí jehněd třásně
nad koberce září všech
tkané pestře, divukrásně
z fial, anemon a lech.
Zlatý květ má za lem vlna,
každá snítka poupat plna,
všechno vůně, třpyt a šum,
tisícerých hlasů pěním,
bzukotem a ševelením,
velkolepé žití básně
dithyramb zní k nebesům.

Haluzí s poupaty
švihnul Máj kouzelník —
za sladké zázraky
buď jemu dík!
Za zlaté oblaky,
za stříbra vlnění
po svěží zeleni,
za pažit květnatý
dík jemu, dík!

A já, člověk, na kraj slunný,
vše kde jásá, hledím něm;
všechny chví se duše struny,
leč jich ohlas nezní rtem.
Zřím v tu krásu vlhkým zrakem —
Den již hasne; nad soumrakem
svitla hvězda večerní — —
Slyš! ta píseň, jíž jsem hledal,
jíž duch země lidem nedal,
do snivého třpytu luny
jako rajská loutna zní.

Májové lahody
nejsladší tlumočník
slavík to rokotá
za mne svůj dík.
Za blaho života,
za květů tisíce,
snivou báj měsíce
praduchu přírody
horoucí dík!“

Z těch známých, bez konce jež Musa přede
ze zlata květů, stříbra luny bledé.
Spíš zemi naší dojdou jarní mízy,
než pěvci dotkají tu věčnou přízi.
A všichni přírodě své hymny pějí —
ó štěstí pro ni nejednou, žeť hlucha.
Duch přírody! Co jmen si vymýšlejí!
Jen jména pravého se pilně střeží,
jež prostě: Bůh.

Jan:

Na jménu nezáleží.

Farář

(zastaviv se, hrozí mu prstem):

Aj, zdá se mi, že ovál také tebe
zlý duch, jenž srdce mládeže nám střebe.
Ten, Boha pravého kdo v pravdě vzývá,
též jménem jinakým ho nenazývá
než oním, jehož svaté hlaholení
od pokolení znělo k pokolení
a z pradávna jež sklání věky všemi
skráň věřících ve vroucí úctě k zemi.
O jméno velebné nad všecka jména,
kéž tebou celá zem je naplněna! —
Ó věř, já často sníval nad básněmi:
Být poetou, jak chtěl bych žárným vzletem
vznést ducha perutě kam nejvýš moha
a nejvzácnějším poesie květem
jen Boha dařit nadšeně, jen Boha,
své fantasie nejvábnějším sněním,

vší něhou, kterou vdech' v mé lyry strunu,
vším kouzlem řeči, rythmů libozněním
pět chvalozpěv na stupních Jeho trůnu.
V den jarní, jaký dnes je, tona zorem
ve vnadách nejluznějších díla Jeho
pět magnum canticum, v něž valným sborem
by slévaly se hlasy tvorstva všeho.
„Buď Bohu čest!" by pělo modré nebe
a skřivan v něm by plesal: „Chválím Tebe!"
„Po květech kráčej mých!" by znělo z trávy
a z vod: „My zrcadlem jsme Jeho slávy!"
Z mlh v dáli stoupajících na oblohu:
„Dým země obětní se nesem' k Bohu!"
Pod lískou petrklíč by s anemonou
ve vánku šeptaly: „Dech Jeho vane!"
a v sadu růže: „Přijmi oběť vonnou!"
a lilie: „Jen Tobě zářím, Pane!"
Lích mladá setba šuměla by zticha:
„Já chystám svatý chléb do Tvého domu!"
A pupen révy: „Já krev do kalicha!' —
A včely bzučení: „Já světla k tomu!' —
Tvůj zrak mi dí, že slyšíš Máchu zníti
z mé kantáty mlh, ptactva, vod a kvítí —
nuž, nemám zpěvných darů, opět pravím;
jen vůle stejné přál bych pěvcům pravým.
Však listy čekají tam na odvěty —
Ty, šťastnější, se tady vesel s květy!

(Odejde do farního domu.)

Jan:

Ach, býti básníkem! Já chtěl bych zase
pět o dvojici hvězd a krásném vlase.

jenž stále vzpomínkou se chví a vlní ——
Ten obraz jen mou duši celou plní.
Zrak přivírám a živa stojí nyní
zas přede mnou ve smavém vděku celém
jak tehdáž v ozářené plesu síni,
s tím atlasovým, jemně třpytným bělem
rouch, na nichž blankytné se chvěly stuhy —
kde skvostnější květ mají jarní luhy?
A vějíř v útlé ruce třepetá se
pln amoretů, hrajících si s kvítím —
Zas něžný zjev mi září v celé kráse
a bouři opojnou zas v nitru cítím.
Jak závratí v mé zavířilo hlavě,
když v očí těch jsem tonul sladké moci —
O slunce jarní, nezáříš tak smavě!
Těch snivých kouzel nemáš, jarní noci!
Ach, Olga, — Olga — Jména toho znění
je samo pro mne sladká básně sloka
a mocněj' vždy než slavíkovo pění
mne blahým steskem prochví do hluboka!
Já zřel ji tehdáž poprvé, jen jednou,
leč vzpomínek mě provázely roje
v ruch města, ve studentskou jizbu bědnou.
Tam v podkroví, nad knihy schýlen svoje,
jsem tisíckráte zavzdych' její jméno
a hned jak čarodějné po formuli
vše vůkol bylo skvostně proměněno:
Hned knihy přede mnou se rozplynuly
i s brakem světnice a v moři světla
houšť vidin rozkošných se ke mně sletla;
vše, co jen líbezného může zříti
vznět fantasie v ozáření smavém,
co krásných vidin poesie sníti,

*

vše vtrhlo ke mně třpytícím se davem,
v němž vznášela se její postať něžná,
jak nad komonstvem pohádkovým kněžna...
Zdaž také ona vzpomněla si časem
té noci, toho, kterýž sice němý
k ní mluvil oka blouznivého jasem,
ji vida jen v tom víru mezi všemi,
a jehož dlaň jak v bouři list se chvěla,
když v tanci na boku jí prodlít směla — ?
Zde opět jsem, kam spělo tužeb křídlo,
čiv každý cítí blízké její sídlo.
Hned po ránu kdes vyčíhat ji zkusím,
líc její aspoň z dáli spatřit musím —

Sestra farářova

(stojíc v brance farního dvorku, odděleného od zahrady živým plotem, volá ven do vsi):

Aj, slečno Olgo, minout faru chcete?
Jen sem, zde vizte požehnání nové
mých kuřat —

Olga

(vchází na dvůr):

Dobré jitro! Jak to klove
a barev tu, jak lučina když kvete —

(Obě zacházejí v tu část dvoru, kam není ze zahrady viděti pro husté větve višní, obalené květem.)

Jan:

Ach, spatřil jsem ji opět z nenadání!
Tou brankou svitla jako slunko jara

a novou krásou v jeho teprv zplání
sad zazářil — vše kol — i vetchá fara!
Mám vyjít k nim? Ne teď! — Ve víru sladkém
má hlava opojným se točí zmatkem...
Jen skulinou ve květů sněhu čistém
zřím, vlase drahý, míhati se tebe
a stuha tebou probleskuje místem —
zas modré barvy — krásné barvy nebe — —

Sestra farářova
(vchází s Olgou zahradními vrátky):

A zde též pěknou podívanou máte,
již květem září vše, kam zrak se nese.
Tam synovec — ach, vždyť se spolu znáte —
ach, ovšem — v zimě — na posledním plese —
Má paměť slábne již.

Jan:

Má úcta, slečno.

Olga:
(přívětivě ho zdraví úklonem hlavy.)

Sestra farářova:

Však já se na okamžik musím vzdálit,
neb služku samu nechat nebezpečno,
když nemá na troud bábovka se spálit. —
(K Janovi:) Ty zatím proveď slečnu po květnici
a nejhezčí jí vyber pro kytici!
(Odejde.)

Olga:

Ach, zde je krásně! A to jitro dnešní!

Jan:

Máj krásný máme.

Olga:

Ač i hojné deště.

Jan:

Na květu znát, že dosti bude třešní.

Olga
(s úsměvem):

Jen muži ledoví nám hrozí ještě.
(Pomlčka.)

Olga:

Na delší dobu tentokrát jste přijel?

Jan:

Jen týden pobudu.

Olga:

Teď na vsi milo;
však zdlouhavě by čas vám zimou míjel,
kdy v šerých jizbách stesk a venku bílo —

Jan:

Zde v zimě jako z jara, vždy mi blaze —

Olga:

Rád tedy býváte u pana strýce?
Leč více zábavy přec máte v Praze —

Jan
(vroucně):

Než v celém světě, zde mi kouzla více!
Ó slečno, kdybych —

Olga
(zamlouvajíc):

Jako duha pravá
ten záhon svítí v nachu, modru, zlatě,
a zde již věší zeleň popínavá
svých květů hvězdy na besídky latě.
Hle, jak jsou krásně modré, divukrásně!

Jan:

Znám azur líbeznější na stokráte —

Olga
(v rozpacích znova zamlouvajíc):

Zde poseděti milo.
(Oba vcházejí do besídky a usedají vedle sebe.)

Olga:

Knihu máte?

Jan
(knihu jí podávaje):

To sbírka veršů.

Olga:

Ráda čítám básně. —

(Otvírá knihu na březovém stole besídky a čte potichu na stránce, kde ji právě otevřela. Jan, přichýlen k ní, nahlíží také do knihy.)

„Zřel na zem Demiurg, jíž stvořil právě:
svět osluněn mu zářil u nohou
v niv ladných půvabu, hor strmých slávě,
jichž blýskal sníh pod modrou oblohou;
s nich vrhala v dol krásný přes útesy
vod roztříštěný křišťál skalní sluj
do tůně rákosnaté mezi lesy,
v níž první člověk shlížel obraz svůj —
Zřel na vše tvůrčí duch, zda prosto chyby...
Stín v oku přimísil se do záliby
a se rtů v přemýšlení povzdech skanul:
‚Přec krásnější mi celek v mysli tanul.‘“

I skloniv se dých' na zem Jara dechem.
Hned kvítím pažit zelený se skvěl,
hvězd modrých na sta svitlo háje mechem
a z vod se leknín třpytně zabělel,
i stromy oděly se v květů sněhy,

včel oživeny hlasným bzukotem,
a v jejich větvích pěvec jarní něhy
vzduch vonný plnil sladkým rokotem —
Duch líbezné ty zjevy blaze vnímal,
leč přece na dně nitra stín mu dřímal,
i pravil si: ‚Cos ještě schází tady,
by dostih' výtvor můj snu mého vnady.‘

Tu vyšla Dívka z kvetoucího mlází
a rozkoší se ztajil kraje dech;
jak slunko smavé z oblaku kdy vzchází,
vzhled blažeností zářil zjevů všech:
ten soulad čarokrásný útlých tvarů,
ta sladká tvář pod vlasů vlněním
se zàří snivých hvězd se zdály jaru
snů jeho nejluznějších splněním.
Sám tvůrčí duch zřel s blaženými vzruchy
na vtělení své nejkrásnější tuchy;
však přece znova v myšlenku se nořil,
zda nejsladší již kouzlo světa stvořil.

Co ještě přidati k té krásné zemi?
Čím doplniti na ní jara vděk,
jež klaní se své kněžně květy všemi,
té perle jeho tvůrčích myšlenek?
Čím dovršiti divulepé dílo,
by na něm v čirém spokojení zřel
tu všechnu vnadu, o níž se mu snilo,
a tvůrčí dumy všechen čarný pel? — —
Tu náhle snivou lící tvořitele
kmit úsměv jasný, na vznešeném čele
v zář shladila se přemýšlení vráska
a z jeho srdce slétla na svět: Láska.“

Jan

(políbí rychle Olgu na kadeř, vlnící se jí po skráni, k níž byl za čtení nakloněn).

Olga

(hluboce uzardělá a zmatena vyskočí):

Ah, vy —! Ah, vy —!

Jan

(vstávaje také, prosebně):

Ach, odpusťte mi, prosím!
Ó kdybyste jen věděla —

Olga:

A zcela
jste rozcuchal můj účes —

Jan:

Snažně prosím!

Olga:

Že takto vy — Já na vás jinak zřela —

Jan:

Já urazit vás nechtěl — Netušíte,
jak vroucně vám se kořím z duše celé —

Olga:

Ó nemluvte tak!

Jan:

Však vy odpouštíte?

(Vztahuje k ní ruku; ona po chvilce podá mu svou, kterou on pevně stiskne.)

Ach, jak jsem šťasten opět! Díky vřelé!

(Ona vysmekne svou ruku lehce z jeho, oba opět usedají a Olga nahlíží dále do knihy.)

Farář

(vraceje se do zahrady, stane u vrátek a pohlíží na oba do besídky, jimi nepozorován.)

Sic dřevěná tam trochu vadí mříže —
a květy kol; přec jasně zrak můj vidí,
že ti tam přismekli se k sobě blíže,
než radno pro dvojici mladých lidí.
Div k jeho skráni nelne její kštice,
zrak plá jak nad červánkem večernice
nad její lící, která hoří nachem,
a nekryjí dost květů modré hvězdy,
že ruka ruku chytla smělým vzmachem —
Tak začíná ta báseň žití vezdy!

Kdo neprožil ji? Kdo jí nevzpomíná?
I v mojí šedé hlavě pod tonsurou
teď z květnatého dávné vesny klína
svit její probleskuje stáří chmurou.
O hochu, vím, co chvíle této cítíš,
jak nad opojenou ti šumí hlavou,
proud edenu, v nějž s rozkoší se řítíš —
ráj ten je chimerou, však rajsky smavou.
Jeť mladé lásky kraj, ten zemský eden,

ze vděků hmoty nejjemnějších spředen,
z tak etherických dechů jen a svitů,
že zemská podstata v něm téměř mizí
a čisté nadšenosti jeho citů
vznět pudu všedního se zdá být cizí,
ač pudu jest jen rozkvět nejkrásnější.
Ten luzný hřích má téměř tváře ctnosti
a glorii si dluží nejjasnější
s hlav něhy nebeské a vznešenosti.

Tak ovšem pouze v jaru svém se jeví
pud onen přemocný, v tom libém kvítí,
jímž kvete hruď jen jinoší a děví;
neb člověk má jen jednu vesnu v žití,
kdy, jako v přírodě zde každým rokem,
vše, co v něm nejkrasší, květ vydá skvělý,
že sám až opojen zří ducha okem
v tu zář, jež zlatí také svět mu celý.

Já mluvil nedávno, že chtěl bych vplésti
ty všechny jara vděky v hymnus plesný
a zpěvnou modlitbou jej k Bohu vznésti —
zda vplet' bych též tu růži lidské vesny?
Zřím do jarního kraje spanilého,
kde všechno jásá, kvete, zelená se —
zda toto vše jen svodem ducha zlého?
Ne, stvoření to boží v plné kráse.
A hle! tou krásou vší pud onen chvěje,
jenž zázrak života vždy znova tvoří:
on v modré kalichy pyl zlatý věje
a krovky hmyzu duhy leskem šňoří,
jím ptáče touží v hymnu rokotavém,

jím sdružen půvabně, tam na vikýři
pár holoubků mých v laškování hravém
druh družce čechrá zobcem bílé chmýří,
jím onde k sobě lnou dvě mladé skráně —
on v srdci přírody té mladé buší,
on toho divu zářného jest duší,
jímž zažehá luh jarní ruka Páně.

Nuž, snad i tebe připojiti mohu,
ty mladistvých dvou duší sladké snění,
k té hymně tvorstva vznášející k Bohu
dík jásavý a věčné chvalopění!

LESNÍ ŽALM.

Jak milo tady: Zapad' život za mnou,
ruch lidských prací, starostí a muk
i s rozkoší a slávy zvěstí klamnou,
shon po zisku a věčných bojů hluk,
kvas doby naší churavé a dusné,
ty všechny fráse dávno sluchu hnusné —
Zde sama příroda, dech její zdravý,
vděk samoty a lesa tichý sen,
kde sem tam sype v soumrak zelenavý
své vzdušné dukáty kmit slunka jen,
kde jenom větví nesčíslných krov
svou šepce starou píseň beze slov.

*

Jak často jsem si oddechl
v ráz každé zbaven tísně, —
když nad sebou jsem zaslechl
šum tiché lesní písně,
v níž duše celá okřála
a srdcem tužba zavlála,

bych přestal s životem se bít,
střás' všechny jeho zmatky
a skolébán moh' stále snít
v tom šeptu velké matky.

*

Dál kráčím stezkou, přes niž kořen všude
se plazí jako v chumli těla hadí
a jež se místy ztrácí pod kapradí,
kde svítí muchomůrek terče rudé;
nad nimi větví svislá skupení
své mísí jehličí a lupení,
směs nesčíslných miloněžných forem
a tonů zelených, kde jas a stín
sta kouzlí přechodů svým hravým sporem,
že s rozkoší v ten vzácný baldachýn,
zříš, tkaný přírodou, jenž nade hlavou
ti skládá šerosvitu báseň pravou.
A tu zas jehličné jen štíhlé pně
jak stožáry se tyčí velebně
a na vše strany rozklánějí níž
svých sličně otřásněných větví tíž,
jichž zeleň tvoří svěží protivu
ku kmenů sivu, hnědu, šedivu,
tu hladších, onde drsných, rozpryskaných
a mechem, lišejníky obetkaných.

Jest milo v šeru toho sloupoví,
kde voní tlící stel a pryskyřice
a vůkol posvátný klid chrámový
jen zřídka ruší čilá veveřice,
jež vzhůru po kmenu kol hladké kůry

se kmitne letem blesku ve spirále
a chvilku skrčena se dívá shůry
jak pitvůrka ve staré kathedrále,
až s hlesem cvakavým pak mizí zcela.
Zas hlubá tišina vše obestřela.
Nic nevniká v můj uhýčkaný sluch,
než stromů lesních tajuplný ruch,
jich šumění, teď hlasnější, zas tišší,
ten sterohlasý šepot nade mnou,
v němž člověk jakous divnou mluvu slyší,
jaks pověđomou a přec tajemnou,
že bádá bezděky, zda porozumí,
co pravěký ten lesa chorál šumí.

*

To já jsem, synu! Já to pěji
rtem lesa, hlasem lupení,
svou věčně krásnou epopeji
bez počátku a skončení.
Tu báseň velkou, jež se spřádá
od věčnosti v mém praduchu
a v celek božsky krásný skládá
květ lilie i ropuchu,
hor valný zástup s ledným čelem,
i zrnko, jež hmyz odvleče,
smích hrdliček i řvaní šelem
i tvoje bitvy, člověče!

Kdys v objetí mé stulen těsně
jsi se mnou cítil žal i ples,
mně rozuměl's a chápal přesně,
co žvatlá zdroj a šumí les.

Však pohrdnul jsi matky klínem,
trav kobercem a větví stínem,
a za fantómy v dálku spěl;
tam's utvořil svět vlastní sobě,
kde ve zdí spoustách, v dusné kobě
jsi nadobro mne zapomněl.
Řims řadami a sloupy, vlysy
jsi nahradil mé prosté rysy
a vypudil můj každý zjev;
teď u mne stana bludným krokem,
již zíráš v líc mou cizím okem,
a nechápeš můj vzhled i zpěv.

Rci upřímně: V mém objímání
zda šťastnější jsi nebyl kdys
než ve světě svých stvůr a zdání,
zkad vyhostěn můj každý rys,
kde smyšlených jsi potřeb rabem,
kde předrážděn duch v těle chabém?!
O vrať se v moji náruč, dítě,
zde okřeješ až k duše dnu,
zas blahou svěžest v ňadrech cítě
jak vzbuzen z horečného snu,
zas míza má ti vnikne v žíly,
zas poznáš pravých žití vnad,
blíž svému prazdroji a cíli,
zas najdeš blahý duše lad.

*

Ó píseň svůdná tomu, jehož rtům
již ztrpkla číše, z které lokal chtivě,
než společenských proudů vír a šum

jej práhnout naučil po květné nivě,
po míru, samotě! Jenž znaven boji,
jež vracejí se tytéž bez ustání,
jen v pozměněných slov a hesel kroji,
leč v stejném věčně pokřiku a lání,
s touž sobectví a ctižádosti zpruhou,
a tyrannii jednu mění v druhou.
V tom předráždění stálém chorých čivů,
v tom štvaní, nad nímž sviští vášně bič,
v té vřavě frásí sličných ku podivu,
pod nimiž číhá všedních pudů chtíč,
rád tamo zatoužíš, kde tvoje dumy
jen s boru klidnými se snoubí šumy.

Nuž, ty tam v dáli horečnatý shone
po slávě, rozkoši a mamonu,
rád z tebe prchám pod jehličí vonné,
kde v přírodě na chvíli utonu
a v sobě samém. Chci tu přemýšleje
na chvíli shladit věky lidských prací,
všech pokolení nesčíslných děje,
svět nový stvořený civilisací,
ta všechna díla mnohatisícletá,
dob valných všecka myšlení a snění,
z nichž jako z korálových navrstvení
vznik' pevný útvar vzdělaného světa,
a daleko se vrátím nazpátky
v té dlouhé dráhy první začátky.
A v les, jak zde, svůj kročej v mysli šinu,
leč v hustší, velebný, kde přes bažinu,
přes kleslé věkem gigantické kmeny
muž ponurý po boku plaché ženy
v houšť úpon spletitých si cestu razí.

Jsou oba diví, drsní, polonazí
a spíš jak lesní zvěř se plíží hbitě
a v stínech kolem slídí ostražitě,
zda netají kdes dravce mračná chvoj,
s nímž o život by svedli hrozný boj.
Jak chtivě žízeň v lesním zdroji hasí
a ptáka, oběť prostičkého luku,
teď v kusy roztrhavše, divě kvasí,
prou s včelami se o med v dutém suku
a šťastni jsou, že našli v bouřce sluji!
Tam v bázni skrčeni se k sobě tulí
a v lesní tmu zrak noří ustrnulý,
v rej, hukot, praskot klátících se stromů,
kde tajný kdos, jejž blízko stále tuší,
své jeví hněvy děsnou řečí hromů
a duby staleté svým bleskem kruší.

A přec byl počátek zde všeho, všeho!
Ten prales hluchý, divý pravěku
byl nejprvnější školou člověku,
zde zárodky všech příštích dějin jeho,
té práce plemen, věků nesčetných
a nekonečných stupnic osvětných,
než sluji v palác renaissance změnil,
svist šípu ve hromový rachot děl;
než v novodobou společnost se sčlenil
a v závratnou výš duchem zaletěl;
než i ten blesk, jenž tajemnou kdys bázní
jej plníval, své poddal tuhé kázni,
zbraň vyrvav mu a zkrotiv jeho vztek,
jej poslem učinil svých myšlenek;
než ony tuchy tajné, neurčité,
jež pociťoval v hloubi pralesa,

když v síti černých větví rozložité
zřel prokmitati hvězdná nebesa,
v ty valné přešly dogmat, ritů shluky,
v nichž ztuhly posléz různé věrouky.

Teď člověk ve svém vlastním světě žije,
jenž dalek přírody, jím samým stvořen,
ve stvůrách ruky své a fantasie
již nepomní, kde všeho první kořen.
Ve tvarech ustálených, zvyklým směrem
dál pracuje, za požitkem se honí,
um napíná, a tvoří štětcem, perem,
dál mudruje neb ve chrámech se kloní.
Však nejednou přec vědomí se vrací,
že styk se s živným ňadrem země ztrácí,
a srdcem zpráhlým touha proletí
po matky velké teplém objetí:
Tu básník rozmrzelý náhle cítí,
žeť cetou umělou slov jeho kvítí,
že láskou není láska, o níž pěje,
že stínů hra jsou jeho hrdin děje —
i sejde s výšin kulturního žití
zpět k lidem prostším, bližším přírodě,
kde ještě slyšet její tepny bití
a s citem zdravým řeč je ve shodě.
A malíř pojednou své dílny nechá,
v níž paví peří, koberce a vázy,
a podstavec svůj v lese vztyčit spěchá,
kde svit, jenž padá na březové mlází,
mu otevírá nové krásy říše,
z níž pravdy, skutečnosti půvab dýše.
A filosof od vtipných meditací
zpět v prostý život přírody se vrací,

na místě soustav, tkaných dobou mnohou,
zas pozoruje živý malosvět,
boj mravence a mšice u svých nohou
a svlačce jinde spirálový vzlet,
a v duchu křísí život pračlověka
a zkoumá pouť, jíž rozvoj lidstva spěl,
a pobloužení jeho mnohověká,
zda tak či jinak dál by jíti měl.
I člověk rovný mně, když touhu cítí
nad světa tajemstvím a života
se volně zahloubat, jde tamo sníti,
kde obestře ho tvoje samota,
ó přírodo! Kde nezní vřava denní
ni dogma věr ni protest nevěry,
kde jest mu v tichém listů ševelení,
jak měl by zvolat plný důvěry:
Mluv, lese, ty! Snad šum tvůj poodhalí
té clony tajemné cíp aspoň malý.

*

V prs pramateře země vnořen
ssá mízu životní náš kořen
a štíhlým kmenem tíhnem' vzhůru
ve zdobě zelenavých řás
v zář sluneční a mračen chmuru,
zkad svit a vláha kanou v nás
ze vzdušné, volné prostory,
kde s větrem vedem hovory.
Když pociťujem radost žití,
šťav plodných plny do všech cev
když větve v pupencích se třpytí
a na nich jásá ptačí zpěv,

tu vděk svůj slastným snítek chvěním
a blahým šeptem jevíme —
leč koho chválíme svým pěním,
kdo všeho původ, nevíme.

Nám valných světel hvězdných zřídla,
cest jejich cíle neznámy,
my nevíme, proč blýskot šídla
nad vřesem kmitá pod námi,
my nevíme, proč dravec s výše
dráp vtíná v myšku ubohou,
nám písmo neznámo, jež píše
žár blesku černou oblohou,
a v bouři zlé když bez pomoci
pod bičem vichru sténáme,
tu klaníme se hrozné moci,
leč její jméno neznáme.

My rostem, v nové puky ženem
a šupinatý nesem plod
a krov svých větví strážně klenem
nad útlých kmenů nový rod,
chlaď skytáme a vonnou linem
krev pryskyřice ze svých ran,
mláď ptačí s hnízdem k srdci vinem,
pnem veveřici vzdušný stan,
těm, kdož k nám zbloudí z hluku žití,
ukolébavku šeptáme —
leč po hádance svého bytí
a všeho kol se neptáme.

Však přece tucha mocná vlaje
nám stále nitra záchvěvy,

cit přítomnosti toho taje,
jenž nikdy tvář svou nezjeví,
a bezděky tou šumnou řečí,
již vdech' nám tajemný ret něčí,
žalm nekonečný pějeme,
jej s námi pěje muší bzukot,
hlas pěnicc a datla ťukot,
šum lesních zdrojů, větru hukot:
Dík taji věčnému, že jsme!

*

Ach, ano, tušení! Ten matný kmit,
jenž v hustých mlhách neznáma se chvěje,
ta slabá v labyrintu záhad nit,
z nichž východu však nikdo nedospěje,
kdo dýše zemský vzduch! To tajné vlání,
jak smyslům skryté nezemskosti dech,
jež přec nám blízka v jevech žití všech —
to vane vždy též hrudí mou a skrání.
Ač není důkazu ni zrnko v ní,
jímž lidský duch své pochybnosti řeší,
ač jen jak lesa šumná mluva zní,
přec ona tucha sílí mne a těší.
Vždy se mi zdává, jakby ruka něčí
mne vedla, neviděna, po té zemi,
jak broučka nejmenšího vede s péčí;
a jakby vládl mými činy všemi,
mou každou myšlenkou i mými city
kdos ve všem vůkol i v mém nitru skrytý.
I pravím si: Vše v důvěře mu vzdej,
kdo jest, kam s tebou kráčí, nebáďej!
V ty taje lidský nepronikne duch

a zve-li ten jej Příroda, ten Bůh,
ten jinak: vše to prázdná pouze hláska —
Jen vím: že jest, a věřím: že jest láska.
Ach, ano, věřím, věřím v pevné tuše,
že tajemná ta veškerenstva duše,
ať kdekoli, ať cokoli to jest,
vše vede k dobru, o němž v srdce vryla
nám těšivou a láskyplnou zvěst.
Ví, proč nám bytí zdroj i metu skryla,
ví, proč nám dává nést i zlo a muku,
zná skrytý soulad zemských nesouzvuků —
Nuž, jí se klidně, důvěřivě vzdej,
kam v nitru tvém ti káže, za ní spěj!

Teď rozumím, co pějí sosny, buky,
pod nimiž kráčím. Dílec přírody
jak ony, touhu cítím, s jejich zvuky
svým lidským hlasem zapět do shody:
Buď, moci neznámá, dík Tobě vřelý!
Dík za svět plný krásy, díky zaň!
Chci na něm žít, jak v nitru hlas Tvůj velí,
a jiné všechno skládám ve Tvou dlaň,
ať čekají mne radosti či boly,
ať uchystán mi konec jakýkoli,
ať ve Tvé světlo přejdu hrobu tmou
či navždy zaniknu pod rakve víkem —
Ty sama vše to víš a v ruku Tvou
svůj osud kladu oddaně a s díkem. — —

Již houšť se projasňuje, řidnou kmeny
a slunce nízké volá k návratu,
jím lupeny a jehly prozlaceny,

a vřesem bloudí odlesk šarlatu.
Teď ještě tlupa bříz — buk statný v předu —
a širý kraj se opět jeví hledu.
A jak se jeví! Po tom polotmavu,
jímž halila mě lesní samota,
kraj rozlehlý tu svítí po dálavu
jak požárem a pln je života:
Tam po lánech, jež zralým září žitem,
žen šátky rdí se, kosy hrají třpytem,
tu pastvinou se pestří brav a skot,
dál věže kostelní se blyští hrot
nad chalup družinou a vísky jiné
jsou za ní rozsety až k dálce siné,
kde ještě v horstva mlžném obryse
zde onde víska, město bělí se.
Tu kdesi blíže stranou západní,
mrak chrle, komín převysoko ční;
a plachta vozů nejedna se bělá,
kde dvojí řadou statné topoly
se vinou přes pahorky, úďoly,
dál planinou pak rovně míří zcela
v žár horizontu (sluncem skvoucí samy),
jak silnice by vedla přímo v plamy
té koule žhoucí, jejíž dolní půl
teď mizí pod obzor. A nebes lem
tam ve svém zlatě město, lidský úl,
par hnědých prozrazuje zákalem
a silhouettou mocné strmé věže,
jež v blankyt zardělý své hroty řeže.
A v pozadí kdes ještě z daleka
jen jako slabý stín se jindy tajíc,
leč nachem západu teď vynikajíc
na skále rozvalina předvěká

rys jeví malebný — též svědek žití,
ač zapadlého v časů vlnobití.

Ty kraji plný ruchu, znoje, prací,
zas ve tvůj hluk a boj se snílek vrací.
Toť úděl náš. Za chvilkou zapomnění
na dílo společné, ten shon a spěch,
za chvilkou osamělých dum a snění
o svého bytí věčných problemech
zpět v život celku musíme — Jak zde
v to mraveniště odevšad se valí
roj hemživý, v němž každý dělník malý
má místo své a za svou prací jde.
Zas cítím, že jsem pouhá celku část,
člen — včela nebo trubec — v lidstva roji,
že odkázán jsem na společnou plást
i na svůj podíl v práci, snaze, boji.

Již díky za dumavý oddech, lese!
Zpět musím v lán, jenž určen člověku.
Dík, stromy tiché! Noc již schyluje se,
a cíl mé pouti ještě v dalcku.

*

Nuž, kráčej, kam tě život zove!
Leč v jeho vír a hluk a spěch
nechť provází tě k práci nové
náš silný, svěží, zdravý dech!
A v dílně lidstva hlomozivé
nech zní ti časem v duši snivé
šum našich zelenavých řas,
přírody matky rodný hlas.

Jest člověk stéblem na peřeji,
vždy vlnou zmítán sem a tam,
jen zřídka stane v tomto reji,
by přemítal: Zkad? proč? a kam?
Však bez těch chvilek v sebe vjití
by život nestál za přežití —
Nuž, nezapomeň! Vrať se k nám,
k modlitbě prosté v lesní chrám!

ZBOŘENÝ CHRÁM.

Ve hloubi lesa zřícenina hradu
a při ní ssutý chrám. Tam bezděky
mě vedou kroky do stínu a chladu
zdí, v nichž sen pouze sídlí předvěký.
Erb potažený mechu sametem
nad pustou branou, stopu mřížoví
kde dosud zříš ve zdivu vymletém;
věž pochmurná; pak ochoz křížový;
cel prázdných sluje — toto vše mi sdílí,
že stěžejných dvou mocí středověku
zde bylo sídlo postupně: tož síly
a mystického blouznění — dřív reků,
jichž činy věstí krev na kronik listu,
pak tichých panen, zasnoubených Kristu.

Teď vcházím do svatyně. Podobna
je divukrásné kapli Bezdězu:
Jak z krajek kamenných je ozdobna
spleť okras, trojlaločných výřezů
kol kolem v dutých oknech špičatých,

jimž bez výplně skel jen kružba zbyla,
zkad někdy světla duhová se lila
v šeř pilířů; s jich hlavic listnatých
se rozpínají klenby lodi trojí,
jichž pruty skřížené se nejvýš pojí
v ozdobných svornících, kde vtesán znak.
Šnek prošlapaný dosud vede vzhůru
na vzdušné kruchty, kteréž kolem kůru
i hlavní lodi vedou; archy vrak
ční dosud též ve středu presbytáře:
již kamenný jen podklad bez oltáře.

Jak na Bezdězu onen vetchý skvost,
ač otlučen a spuštěn, dosud jímá
hruď kouzlem, jež i v chudé trosce dřímá:
tak i té zříceniny truchlivost
si zachovala po vší zkáze věků
pel nejluznějších vidin středověku.
Však tam ten, strmě na vysoké hoře,
jen příboj snáší vzduchového moře,
jež okny prázdnými se do vnitř vlní,
a mnohdy jekem vichřice jej plní;
zde tyto lesní zase ruiny
voj zevšad sevřel, ztekl rostlinný:
Rozpuklým stropem břečtan dolů splývá
a mezerami kružby okenní
klen, habr, jasan, ořeší a jíva
až do vnitř pnou své čerstvé lupení,
mech s kapradinou vítězství tu slaví
a všechno plní soumrak zelenavý.

Na kámen omšený, jenž křtitelnici
kdys nesl snad, jsem sed' a ve snění

dal zvůli fantasii kouzelnici,
by oživila spoušť a mlčení
té svatyně, jež dávno bez oltáře,
bez kněží zbožných, pouhá poustka jim,
jsouc modlitebnou leda samotáře,
jenž nehledá, chtě zbožně sklonit tváře,
ni horu Moriah ni Garizim,
však přec těch ssutin kleslý oltář křísí,
mní slyšet jejich dávno puklý zvon,
a svoje vzdechy v šepot duchů mísí,
již modlili se jinak nežli on. — —

Hle! tamo při zdi kamenná je deska,
již stářím zčernalá a mechem krytá,
že mizí téměř lemu arabeska
i slova starým písmem kolkol vrytá;
však obraz rytíře přec unik' škodě,
těch lící mužných tvrdé, hrdé rysy,
jež k rukám sepjatým jsou v malé shodě;
vše tělo v brnění; meč s boku visí;
na nohou klečících kov těžkých plátů
a s ostruhami šupinaté škorně —
Dí mrtvec ještě: Božstva majestátu
jen kořím se, všem lidem čelím vzdorně! —

* *
*

Teď chrám se mění zadumaným očím:
půl skutečnost, půl sen, kam pohled točím.
Dál prostor plní zelenavé šero,
však zářnější je teď a z oken tryská
v ten vzdušný smaragd jiných barev stero,
neb sklo zas v nich a malbami se blýská,

jež slunce zvenčí, svítíc korun sítí,
svým podvečerním leskem v plápol nítí,
že podoby tam andělů a svatých
se zdají plouti v nadpozemském plamu,
jak v řízách z plynných, žhoucích drahokamů,
v mandorlách bleskem boží slávy vzňatých.
A paprsky, jež dovnitř pronikají
tím pestrým ohněm, zabarveny jím
sem tamo mlžným duhy vidmem hrají
na sloupu pod obloukem špičatým
i v presbytáři, jenž se zvolna šeří;
však náhle zdá se, jakby byla vletla
sem svatojanská moucha ode dveří,
jak hvězda velká, zardělého světla,
a před oltářem stavíc chvějný let,
tam věčné lampy nahradila vznět.
A jiné světlušky se chvějí v řadě
nad stolem oltářním po stranách obou,
jenž tam, kde kameny dřív na hromadě
jen viděl's pusté, povstal s dávnou zdobou
rouch, pyšnících se zlatem, stříbrem všitým,
a sličných lil'jí s leskem hvězdovitým.
Leč toto vše má polovzdušný tvar
jak za průsvitnou clonou lehkých par.
Zřím po náhrobní desce při zdi stranou;
leč oživen sám rytíř s lesklou zbrojí
tam klečí; slova tichá ke mně vanou,
v nichž s modlitbou se samomluva pojí:
„Buď zdráva, kněžno nebes, matko boží,
svou řízou hvězdnatou mě v boji chraň,
šíj nepřátel mých dej mi za podnoží
a povždy k vítězství voď moji zbraň!
Vždyť nejdražší, co mého, dávám Bohu,

jak slíbil jsem v té těžké hodině,
když kůň mi v bitvě pádem zdrtil nohu
a Tys mě zachránila jedině,
an plášť Tvůj proti kopím v záštitu
mne obestřel a koní kopytu —
dnes plním slib svůj: schýlí v závoj hlavu
má jediná dceř v božích nevěst davu:
Dnes pod nůžkami sprchne kadeř světlá
kol tváře, jež jak růže jitrem zkvetlá
a kterou zastíní snad stesk i žal;
leč v poslušenství dceř jsem vychoval
a v tiché oddanosti, v boží bázni.
Vše dobré spočívá jen v tuhé kázni,
jíž jako svorem lidstva řád je spjat
a bez níž cnost i mrav by klesly v ssutky —
kde zlé, tam nechať sviští dravé důtky,
tam sekyrou ať máchá rudý kat!
Ó Ježíši! Tvůj nejen věrný ctitel,
i hříchů všech jsem byl vždy krutý mstitel:
V mém hradě sklepení tam černá vědí,
jak umím lámat lotrů šíji vzdornou
muk řádným důrazem a lidomornou —
dnes právě moji chlapi, hrůzou bledí,
pnou zraky k pahorku, kde v kolo vplést
jsem buřiče dal na výstražnou zvěst
svým poddaným, jak pyká zbujník smělý,
jenž vrchnosti své Bohem dané čelí.
Však nejen právo své, i Tvoji čest
vždy hájím přísně; těžký stíhá trest
v mém soudě každou víry pohanu
a kouzla, mrzké holdy Satanu — —
Ha, černá Dorka! — vidím v duchu ještě,
jak velký, černý zrak ten, hrůzou třeště,

zřel na biřice — bílé její tělo
jak v mukách všecko na skřipci se chvělo —
Pryč, pryč! Co ty se v mysl vtíráš, klatá,
zde v chrámě božím? — Vidím strmět kůl,
kde hranice kol tebe šlehla vzňatá
a černý vlas jak jisker smršť se vzdmul — —
O byla krásná, ale tvrdé šíje,
a tehda, když jsem v žalář vešel k ní,
tu mohla — — Však již dávno tma ji kryje
a trest jen trpěla, jak zákon zní,
vždyť sama třikrát na trápení tuhém
se přiznala, že Satan byl jí druhem...
A jestli někdy prchlivosti proud
mne strhl přes míru neb slabost jiná,
já kál se, usmířily boží soud
mše, dary církvi, ruka dobročinná.
Kdož zcela bez viny? A v mečů třesku
kdož zejména vždy zůstal bez poklesku?
Však nyní ve zdech svatých dcera moje
svou duší holubičí, anděl tichý,
mne bude obletovat v hluku boje
a slzou modliteb mé smyje hříchy —
vzdech nevěsty své Kristus neoslyší...
Mé jmění zdědí posvátný ten dům,
kde časem bude vládnout abatyší —
Tak zbožnou hymnou dozní slávy šum,
jenž s rodem mým se družil po staletí,
a modlitba za jeho slávu jinou,
tam na nebesích, bude k Bohu spěti
z těch posvátných stěn, dokud nepominou."

Tak rytíř starý, ale v plné síle,
se modlil na pravo; leč po levici

zas jinoch klečel, jarou hlavu chýle,
jíž přilba opínala bujnou kštici;
meč také měl; však od ramenou dolů
plášť poutnický se vlnil, na něm kříž.
Tvář bledá, oči byly mluvčí bolu
a hluboký vzdech jevil nitra tíž:
„Ó nebes královno, k Tvé noze skládám
to srdce ubohé, jež krvácí,
chraň zoufalství mě bezdných vírů, žádám,
sviť nocí, v níž můj duch se potácí.
Má duše beznadějná hříšně reptá,
zlý anděl tmy se ke mně naklání
a místo modliteb mi v ucho šeptá
vzdor bezbožný a děsné rouhání,
bych nebi lál, že pro sebe chce míti,
co patří mně, co světlem mého žití.
Ta lilie, jež pozemský můj sad
v ráj mohla změnit, má svou sladkou záři
skrýt navždy ve klášterní stín a chlad
a v obět vonnou zvadnout na oltáři!
Již nikdy v mrak mé duše zoufalý
ty nezasvítí oči modrojasné —
až osudný je závoj zahalí,
i světlo mého nitra navždy zhasne.
Ó nebes královno, Ty, jejíž hruď
meč proklál sedmerý, mou stráží buď!
Prach pozemský již pro mne břemenem,
mým tužbám posledním vlasť kyne jiná —
Ó veď mne, mocná, svatým ramenem
tam za moře, kde hrob je Tvého Syna,
ať smyju svoje hříchy Jordanem,
ať skončí žal můj pod korouhví svatou
smrť bohatýrská v boji s pohanem:

Snad potom s růží sladkou, zde mi vzatou,
mě spojí věčná nebes glorie
pod hvězdným trůnem Tvým, ó Marie!

V tom hlahol zvonů rozlehl se s výše,
zvuk varhan slavný z tajné očím skrýše,
a jak roj holubiček mystických
dav panen v bílém rouchu řehole
se slétl před oltářem v půlkole
a v řady stolic s řezbou gotických
a na kruchty, jichž arkád šeré nitro
tím zbělelo, jak mlžným svitem jitro.

A stranou od oltáře, puklá zeď
kde před tím vějíř kapradiny nesla,
nach baldachýnu rozpíná se teď
nad ozdobami zvýšeného křesla.
Leč, stojíc před ním, abatyše z příma
pne dosud tělo staré; z perel kříž
jí blýská na prsou a pevně třímá
dlaň scvrklá povztyčené berly tíž,
jíž na oblouku ve stříbrném kvítí
kol kolem rosa démantová svítí.
Ač starobou i tuhou kázní těla
jí bezmála sprch všechen žití sled
se svrasklých rysů průsvitného běla,
přec zářící jaks divně mají vzhled,
že zdá se, jakby tváří mrtvou světu
již kmital odlesk nadzemského vznětu.

Teď ruku vztáhla k útlé podobě,
jež klečíc ve bělostném mnišek davu

*

půl k zemi kleslá jako ve mdlobě
až na oltářní stupeň kloní hlavu.
Ač celá hustě do závojů skryta,
jen oblakem se zdá, jenž s nebe spaď,
přec tušíš obrysy v něm sladkých vnad,
jak jarní mlhou květů zář se kmitá.

Abatyše:

Nuž, moje dcero, smrt a život spolu
den tento nese ti. V hrob navždy klesá
tvůj život světských radostí a bolů
a začneš nový život pro nebesa.
Vše, co jsi milovala na té zemi,
tvář lidí spřízněných, zvuk milých jmen,
roj vzpomínek i s nadějemi všemi,
se rozplyň za tebou jak marný sen!
Již nevrať se ni stínem toužné dumy
do vřavy světa, jež tam venku šumí,
ni jeden svlačec jeho lichých snah
se nesmí vplížit přes tvé cely prah.
I tělo svoje, bídnou červů schránu,
máš nadál jen jak trudné pouto nést,
jak usouzené zlo, s nímž boj ti vést,
než duše uvolněná vzlétne k Pánu.
Zlou hmotu přemáhej, vzdor její nič,
tvé zbraně: modlitba a půst a bič.
Leč za to duše tvá teď v novém žití
svůj liliový kalich otvírej
ke slunci milosti, jež v Kristu svítí;
tam toužebné jen zraky upírej
a pilně opatruj svou lampu bdíc,
by, až se přiblíží tvůj ženich věčný,

jsi přichystána Jemu vyšla vstříc
hod svatební s Ním slavit nekonečný
tam na nebeském hradě, k němuž brány
jsou Spasitele tvého svaté rány.
Tam valný oblak skvoucích okřídlenců
tě rajskými uvítá cimbály
a svatých, světic, božích vyvolenců,
všech věrných duší plesné chorály,
k nimž v obejmutí zářných božích ramen
svůj připojíš zpěv jásající... Amen!

Sbor jeptišek:

Vše, co tam skvělo se a pělo
v tom hříšném sadě světských dob,
co srdcem roztouženým chvělo,
vše polož v hrob —
ni vzpomínka sem nesmí zbloudit,
ni motýl snu se nesmí vloudit
z niv světa do klášterních kob.

Je marností vše na té zemi
a lidský život pouhý pýr —
ten za svatými vůkol zděmi
vln světských vír,
zlých vášní moře, jež tam bouří,
leč v malátném se tříští kouři
o výspy naší zbožný mír.

Z tmy světa chceme lamp svých záři
vstříc ženichovi Kristu nést,
jak čisté lilie na oltáři
jen Bohu kvést,

svá těla hříšná trním šlehat,
svá srdce v lampy věčné zžehat
vždy planoucí pro boží čest.

Od světa strastí zrak náš vzlétá,
od lichých slastí vzhůru tam,
kde štěstí pravé, věčné zkvétá
    a mizí klam,
kde navždy konec všemu hoři
a duše s jásotem se noří
ve věčné boží slávy plam.

Starý rytíř:

Ó v obět přijmi, Bože, dceru mou!

Mladý rytíř:

Sviť, anděli, mně na pouť žalů tmou!

Abatyše:

Nuž, nejprve se schylme na kolena
a vroucně modlem' se.

Jedna jeptiška
(šeptá družce):

Viz abatyši!
Je za světici jistě vyvolena.
Mníš, citar nebeských že hudbu slyší,
když v líc jí hledíš tajemného skvění
a zrak, jenž tone v blahém vytržení —
Ó Bože! Nezdá se ti také — hleď! —

že klečíc, zvolna od půdy se dviže,
že v pouhém vzduchu již se vznáší teď
nad zemí výše, prosta její tíže?!

Druhá jeptiška:

Ó zázraky! Tam nyní pohleď vzhůru,
kam pne se její roznícený zor,
kde za oltářem v pestrém okně kůru
plá v barvách na skle serafínů sbor,
jak duha nakupených do půlkola
dav klečících to podob křídlatých,
hlav skloněných a rukou sepjatých,
nad každým třpytící se aureola —
Div boží! hle: ta malba oživuje,
skla půdu opouští a vzduchem pluje;
již nad oltářem v bleskném polověnci
se vznášejí ti rajští okřídlenci —
a teď i písně jejich vnímá slech,
že bázní se i blahem všecka chvěji,
leč tichounké, spíš pouhý hlasů dech,
jak z dálky, jedva slyšitelně znějí,
jak vnímala bys v tichém svitu luny
kdes za vodami sladkých louten struny.

Píseň nebeských duchů:

Když duše silou víry vroucí
pne vzhůru peruť lásky žhoucí,
ve zbožném nadšení se chvíc,
tu říše nadehvězdných tajů
svým zábleskem do zemských krajů
se její touze kloní vstříc;

tu svaté vytržení smetá
mez onoho a toho světa —
Alleluja!

Tu Bůh se níží v lidské stezky
a Jeho slávy skvoucí blesky
v zem' prošlehují oblaky;
tu vidění se blíží svatá,
moc smyslem lidským nepojatá
řád hmoty mění v zázraky;
zrak časný vídá věčna jasy,
sluch lidský slýchá nebes hlasy —
Alleluja!

* * *

Zní stále tišeji zpěv rajských duchů,
již jen jak píseň mušek, jejichž reje
zříš v podvečerním zlatohnědém vzduchu;
vždy slaběj' též se nad oltářem skvěje
té živé duhy vzdušné zklenutí
z líc milostných a zářných perutí,
vždy blednou víc a víc ty zjevy jasné,
jak v dalekú vše splývá, mlkne, hasne.

I květy oltáře a skvosty svaté
teď náhle tuchnou, monstrance se stměla,
po stranách obou mizí svícny zlaté,
jich svíce mrkají, teď zhasly zcela
i s věčnou lampou. Poznenáhlu za to
cos jiného se v šerém vzduchu nítí,
vždy zřetelněj' tam vidmo tváře zříti,

jež oslnivě plá jak bleskem vzňato —
a nad oltářem, serafů kde strofa
před chvilkou zněla, smích teď zazněl divý,
jímž v suché tváři tenký ret se křiví —
Ha, tvář to — Ferneyského filosofa!

V to všechno kouzlo vznětů mystických,
v ty zbožné vidiny a harmonie
tak démonicky vpadl její smích,
zrak sršel takým bleskem ironie,
že zor se sklopil můj. Když vzhléd' jsem zas,
již zjev té líce v šerém vzduchu zhas'
a místo oltáře jen trosky sled
se v presbytáři jeví uprostřed.
Ni rytíř neklečí již v lodi stranou,
zříš desku jen zas věkem ohlodanou;
i křižák mladý zmizel; s abatyší
se rozplynul i zbožných panen tlum
jak stvůry bílé mlhy. Vůkol rum
a prázdno zříceniny, hrobu tišší.

V dlaň chýle skráň, z níž prchl dávno sen,
ve spustlé svatyni sám dumám jen.
Již slunce zhasl paprsk poslední
ve slujích oken; soumrak zhoustl v ní
a shůry, v klenutí kde průlom zeje,
sem hvězdy upírají snivý zrak —
ty hvězdy, které zářily již tak
v sluj lidí pravěkých, jichž znikly děje;
ty hvězdy, k nimž se mágů zor již nes',
jež zřely pýchu Babelu i pád;
jež stříbřívaly jónských sloupů les

a smutné jejich zlomky stříbří dnes;
jež zřely židů chrám v den zkázy plát;
jichž dávno skvěl se blankyt zářným sněmem,
než svatá hvězda vzešla nad Betlemem;
jež chrámy zašlých věr a plemen všech
ve slávě zřely i jich ssutin mech
a stejně budou příštích věků zřít
zas jiné chrámy, nechť si jakékoli
v nich ideály bude člověk ctít,
a přežijou všech zhaslé aureoly — —
ty hvězdy, které blýskající mez
jsou kapky té, v níž mikrob člověk žije,
a za něž mudřec nevniká ni kněz
v tmu nezbádanou, jež kol všecko kryje,
však na nichž bude zažíhati vezdy
svých svatyň lampy lidstvo k modlitbám,
až bez chrámů zem celá bude chrám,
a vy jen svícemi v něm, snivé hvězdy!

NA ŘIPU.

Zda vskutku, praotče, jsi kdysi stanul
na místě tom, kde po letech zas dlím,
zda slavný, rozkošný ten obraz tanul
kol kolem před radostným okem tvým?
Jak rozestřená v dálku do miziva
na všechny strany zdobná tkanina
ze zlata, zeleni a modra, siva,
ta nebem požehnaná krajina,
nad nížto s obdivem též zor tvůj vzplanul,
ta naše stará, milá otčina!

Ó dobře's volil. V šíři světa dalné
bys nebyl našel v takém souladu
vod proudy bohaté a nivy valné
i horstva velkolepou ohradu.
Zde bylo všechno, čeho moh' si přáti
tvých synů pracovitých mírný duch:
zde viděl's žírnou pláň jich rádla ždáti,
jich sekyr hustý hvozd, stád bujný luh,

a kov ti slibovalo nitro skalné
na zdobu žen a mužů šíp i pluh.

Ach ano, v panenském as tebe vděku
svých pralesů, trav bujných, volných vod
ta okouzlila zem, již řadou věků
pak v píli mravenčí tvůj měnil rod,
že tam, kde ty jsi uviděl jen káně
snad kroužit nad bezmeznou doubravou,
teď rolemi se pestří širé pláně
s měst, dědin valných zdobou bělavou,
vše ruch a život, až kde v předaleku
jich zákmit splývá s mlhou modravou.

Když's na jih pohlížel v tu dálku šerou,
tu nesnil's ještě, že kdys máti měst
tam zatřpytí se hrdě věží sterou
a po věky tvé vnuky bude vést
zlých, šťastných sudeb tisícerou změnou;
že kdys tam velebný se vypne chrám
nad svatyní tvých bohův opuštěnou
a jiný bůh tam trůnit bude sám,
že zanítí tam lid tvůj žhoucí věrou
boj světla proti mnohověkým tmám.

A pak ty dlouhé utrpení doby —
ni stín jich nezkalil tvou jasnou skráň —
kdy plémě tvé se shroutí do poroby
a v ssutkách, požárech ta zpustne pláň,
kdy lidu květ se ztratí v cizím šíru
a zbylé skloní v jařmo cizí bič,
jim vezme půdu, statky, čest i víru,

ba, povelí: Řeč svou, sám sebe znič!
a havranů jen mrak na rum a hroby
sem slétne se — Pryč od té hrůzy, pryč!

Zpět k lepé přírodě! Hle! na severu
kraj objat horstva širým řetězem
od stínu Krušných hor až tam, kde v šeru
kmit' Sněžky sníh za dvojným Bezdězem.
Ten velkolepý zástup sterohlavý,
těch kuželů a bání různý tvar,
zřel's jistě zcela tak, jak mne tu zdraví
svou divnou krásou v dechu modrých par —
jen ssutých věží nespatřil jsi věru,
jež divě trčí z jejich ladných čar.

Těch ještě neznal's. Milovaný asi
jen patriarcha volné čeledi,
jsi netušil, že bude v příští časy
pěst panstva vládnout chlapů havědi,
že s výše skalní, se strmého hradu
pych násilníků deptat bude láj —
Měl čas ten půvab svůj — Hle! od západu
jak minulosti chmurně krásná báj
sem kyne Hasenburk — však za ty krásy
co vtrhlo běd v ten, jejž tu spatřil's, ráj!

Tys jistě, když tvých očí blahé třpyty
v to horstvo zřely, dumou zamženy,
snil o líbezných dolinách, jež skryty
tam dřímou, bystřin skokem svlaženy,
kde tvoje plémě sídla zrobí sobě
u květných luk a jasných pramenů

a sady v uzardělých plodů zdobě
i z nehostinných vzbudí kamenů
a v poctu bohům svojim hor těch štíty
v zář bude halit svatých plamenů.

Jak jiné dumy loudí do mých hledů
teď hor těch divukrásných valný sněm!
Vím, pokolení mnohá mojich dědů
že pracovala, žila, mřela v něm;
vždyť našimi tam dosud hory, řeky,
svůj původ jeví jménem každá ves —
však ti, kdož rosili tam hojné věky
svým potem prsť i kámen, kde jsou dnes?
Tvůj rod, ó praotče, tam beze sledů
do hrobů navždy zapomněných kles'.

A duch se nese dál přes horskou stěnu
a smuten letí přes ohromnou pláň,
přes nekonečný hřbitov bratských kmenů
až tam, kde omývá jej Baltu sláň.
Vše pohrobeno, navždy, bez odvety —
tu mečem nepřátel, tu rozbrojem,
tu vlastním vládcem, jenž pro cizí trety
byl zaslepeným vrahů nástrojem,
až i v tu horskou hráz, vždy lačen plenu,
vnik' cizí proud svým dravým příbojem.

Tu zbraní drali se, tu dělnou dlaní,
lstí, mocí, zlatem, dítek loupeží, —
i zdálo se, že rod tvůj tam se sklání,
kam klesli bratři baltských pobřeží — —
Leč tu jak byl by duch tvůj vzlétl z Navi

a na obranu zahřímal: Ne dál!
I zastavil se příboj cizí vřavy
pod svatou horou, na níž ty jsi stál.
Říp věrný sám tu strmí vzdornou skrání —
svým horským vojskem opuštěný král.

Ó Tajemství, jež řídíš lidské dráhy,
v němž národů též vznik a zdar i pád,
ty halíš tmou nám budoucnosti práhy;
přec tuchu blahou cítím nitrem vlát,
že ty, jež tolik surových a tmavých
jsi věkův ochránilo českou hráz
ve vzteklém příboji všech bouří dravých,
teď z řady živých nevymažeš nás,
že kmenu našemu dáš nové vláhy
a zachováš nám zem' tu plnou krás.

Ne, marna nebyla, jež v srdcích vřela,
ta láska, kterou ty jsi zžehlo tam,
jež v utrpeních s námi věrně dlela
a jejíž v pustině nám zářil plam,
jež byla hvězdou mnohých pokolení,
a žitím, ohnivá, též vedla mne,
ten cit, jenž způsob svůj a formu mění,
však nikdy v duších lidských nezhasne,
jak věky věků k roji svému včela
a mravenec ke drobné obci lne.

Cit věčný jako stejné krve přízeň!
Ba, mním, že národ též jest osobou,
v níž částkami jsme, jejíž slasť a trýzeň
i naší zachvívají útrobou —

tož onen cit jest jako láska k sobě:
vždy potrvá, však třeba šlechtit jej,
by s lidskostí se snoubil k pravé zdobě,
by národů již nespřádala děj
jen touha jiným vlást, jen lupu žízeň
a slavomamu pošetilý rej.

Když hledím tam v ty hory odrodilé,
čím luzněji mne vábí do svých krás,
čím známěji mi kynou tvary milé,
jichž modral se již hochu v dálce pás,
tím hlouběji se bolest v srdce vrývá,
že pro nás ztraceny; že předků krov
tam hostí cizince a neozývá
se jejich stráň již echem českých slov,
že tam nás vítá záští zarputilé,
kde leckde neosch' ještě český rov.

A přece kdyby náhle jakýms divem
nás k výši vznesl nové moci vznik
a já zde viděl v ruchu bojechtivém
spět k horám těm svých bratří zbrojný šik,
by násilím je znovu opanoval
a jak nám soupeř činil po sta let,
jej mocí umlčel a v pouta vkoval
a cizoty tam všechny znaky smet' —
tu na ně, přísahám při bohu živém,
bych zvolal hlasem kárajícím: „Zpět!

Ne mocí, nucením! Nechť v úkor práva
nám urváno zde mnoho — prost je vin,
kdo v roli zděděné zde setrvává,

řeč otce svého chráně, věrný syn.
Zda činí dobře, minulosti vinu
kdo křivdou přítomnosti oplácí?
Již pánem jiný lid v hor těchto klínu —
zpět od nich již, nechť srdce krvácí.
Či maďarské vás pěsti vábí sláva,
jež v bratrů hrob nám Tatry obrací?" — —

Však vím, že lid můj kráčí cestou pravou.
On cizí jařmo nechce s beder střást,
by s plemenného záští pustou vřavou
zas jinému je mohl na šij' klást.
Vždyť cítíme již na své skráni vláti
dech jitra — velké světa obnovy,
kdy nebude se dějem slavným zváti
vražd, klamů, loupeží rej surový
a kdy též mocný sok náš zhrdne slávou,
jíž v triumf řinčí jiných okovy.

V ten lepší den, jejž červánek již věstí,
dlaň přátelsky se skloní do dlaně,
jež vídal's, Řipe, proti sobě pěstí
třást jen, tam k výboji, zde k obraně.
Pak budou znát jen slávu ušlechtilou,
ne tu, jíž bitev pláň se rumění,
ne počet zbraní bude plemen silou,
leč výše ducha, vědy, umění
a pravda, dobro, z nichž se pravé štěstí
i pro národy celé pramení.

Vstříc této nové době s myslí vzňatou
spěj, lide v kraji tom, buď první zas,
jak na Bodamu kdysi žertvou svatou
jsi vítal nadšeně dnů nových jas.

Spěj k lidstva sbratřeného světlé metě
a chystej sobě onu novou zbraň,
jíž vavřín kyne v obrozeném světě —
však vlastní bytí především si chraň,
bys na luhu svém stoje pevnou patou
pak mohl volný volným stisknout dlaň. — —

Hle! v dáli slunce k západu se chýlí,
plá Hasenburk tam jako rudý skvost
a zponenáhla hora hoře sdílí
všech podvečerních barev čarovnost.
Však i v mé duši zjasněné se hraní
sen vábivý tím skvoucím přeludem:
že v době oné příští jiných zbraní,
bez bojů, jež nám byly osudem,
jen silou lásky své a pilnou dlaní
hor těchto krásných opět dobudem'.

Leč buď jak buď! Nechť marné to jen ždání —
dík tobě, Řipe, za dumu i sen.
Zpět s drahých, zasvěcených tvojich skrání
v luh rodný sestupuji zveselen.
Tam vzadu šero již; však širou dálí
ty ještě, kraji, jeden třpyt se skvíš —
O kéž by také ducha světlem vzplály
tvé nivy všecky po nejmenší chýš —
pak po všech bouří strastných překonání
svit nové doby šťasten pozdravíš!

V BOUŘI.

Když náhlým vichrem žhavý prach se zvířil,
jak oko svítalo za mladých dní!
Jak bouře mocný dech mi prsa šířil
a celá bytost vzpružila se v ní!
Když, jako nyní, jizba má se stměla
a pojednou kraj celý divě zplál,
pak hroznou ranou okna zařinčela
a hlomoz bez konce se valil v dál:
tu zrakem blouznivým jsem světla stíhal,
v nichž oslnivě nebes dóm se zžíhal,
ty kroutící se pronikavé svity
jak žhavých mečů cherubínských kmity,
svých ostří démant zjevujících tmou;
má leb se týčila a rty se chvěly,
jak vpadnouti by v píseň bouře chtěly,
jež velkolepá nadchla duši mou,
však vhodná jen pro ústa nesmrtelná,
do lidských hlásek nepřeložitelná.

*

Po černých mracích,
ve chmuře sivé
jdem' nohou železnou
my síly divé;
blesk ve svých zracích,
hrom na rtu máme,
a mocí bezmeznou,
nezdolnou, vítěznou
vše krok náš láme.
Třas v listí rozvátém,
když dech náš cítí,
pod naším palcátem
vše v prach se řítí;
kmen praská pod námi,
strž s hory burácí
a chrámy s paláci
hřmí náhlým pádem.
Co člověk před námi
i s věků řádem?
Oj, vari, červe,
než jedním šlápnutím
tě krok náš zerve,
než ve svém hněvu
v nic pouhým dechnutím
tě sfouknem', plevu!

Ha, jdeme, jdeme
my divé síly
a v hrůze němé
král čelo chýlí.
Co pro nás váží
dav jeho stráží?

Jen brvou hneme
a v středu tisíců
sluh, vojska, biřiců
hned sprchne v plápolu
skvost jeho moci,
jej smetem s prestolu
do věčné noci.

Hned v síni jasné
žen úsměv slunný,
žár v očích hasne,
a louten struny
zlým dozní skřipem
i s bujným vtipem —
vše ztichne zděšeně,
z ruk padnou číše,
když bleskem plamenně
své runy na stěně
prst hrozný píše.

Přes hory, pláně,
přes pyšné báně,
přes živé skráně,
přes domek děcka
i chrámu trosku,
přes díla všecka
ruk lidských, mozků,
řád lidstva všeho,
ves důvtip jeho,
květ uměn zdobný —
blesk v hrdých zracích,
smích na rtu zlobný,

ve tmavých mracích,
ve chmuře sivé
jdem' nohou železnou,
nezdolnou, vítěznou
my síly divé!

*

Zas nebes tmu žár oslnivý zžehá,
zas hřmotem dunivým se chvěje zem',
a vichřicí v mé okno liják šlehá
i hráchy ledové tam řinčí sklem;
však jiné nyní dumání a snění
mi táhne, nežli tehda, šedou hlavou —
neb, ach! již čehosi v mém nitru není,
co bylo příbuzno s tou venku vřavou.

To byla jará, burná mládí síla,
jíž kypěla a vřela každá žíla
jak cévy jilmu mízou březnovou;
jež plna tvůrčí dychtivosti svěží
v šíř rozvinout se chtěla bez otěží
a zem kol sebe zjařit obnovou.
Mně bylo těsno ve ztrnulém tvaru
těch řádů všech, jež svíraly mě kol,
já toužil, prahnul po hybu a varu,
jenž smíchal by tu rázem vrch i dol,
ty ztuhlé rysy přítomnosti smet'
a na ssutinách tvořil nový svět.
Kde v dusnu mračna bouřlivá se líhla,
tam radostně má všecka bytost tíhla,
a družně vítaly mých zraků třpyty,
když z čety rebellů se prapor zved':

„Nechť ssutky kouří ořů pod kopyty,
jen dále ku předu, jen stále v před!“

Ne síla ducha jen, i síla hmotná
můj probouzela obdiv nadšený,
když k cílům velkým noha její hřmotná
přes trosky spěla, krev a plameny.
A duch mé písně zanícen se klonil
před jarobujným rekem vítězem,
jenž, s mečem v pěsti zkrváceným, zvonil
přes trupů spoustu škorní železem,
žár nezkrotného vzdoru v hrdém oku
pod vavřínem, jejž urval s mohyl soků.

Ba, také Bůh můj — neboť každý máme
své zvláštní Nejvyššího vidění,
jak z tušení jej vlastní duše tkáme
a z hlubin tajných svého cítění,
a marno ždát, by duši jiných lidí
týž Bůh se jevil, jak Ho duch náš vidí —
i Bůh můj tehdáž v plné slávy zjevu
šel mrakem bouřným, v očích blesky hněvu,
jak mračný Thor byl ve své slávě pravé,
jenž máchá hromu, zkázy kladivem,
jak Perun, Indra, jak bůh síly dravé,
jenž nebem hřmí ve voze ohnivém,
jak bůh, jenž plemen stavěkými ději
jde hrozný, vojů Pán, bůh Elohim,
jak židů Jahve, jenž kdys v Amoreji
vše do robátek pod meč vydal jim,
jak Bůh, jenž kdysi bojovníky svoje
též naší zemí v třesku houfnic veď,

jak Bůh ten, k němuž dosud vojsko dvoje
na polích bitvy klečíc vznáší hled,
než strašným hromem děl se zachví půda
a spoustou mrtvol pokryje se rudá.

Leč jinak nyní. Jižtě síla divá
a bouř a boj mým není idolem,
ni tragedie zkázy hlomozivá
mi poesie světa vrcholem.
Sic dosud s obdivem tam hledím vzhůru,
kde protíná kmit křivolaký chmůru,
a před neznámou mocí chýlím hlavu,
když uraganem letí v hrůzy havu —
však stejně teď mi plna její slávy
nad tichým úvozem hrst jarní trávy;
jest větší pro mne teď, než v bóry hvizdě,
když budí tikot mláďat v ptačím hnízdě;
teď větší mně než v hrdém srdci z kovu
se jeví v duši bratry milující,
a největší v tom božském písma slovu:
„Když v jednu bijou, nastav druhou líci!"

A přec — Kam hledíš po přírodě kolem,
jest síla zdrojem života i stráží
a v boji věčném tvor se s tvorem sráží;
se zbrojí rohů, pyšným pod chocholem
rek samec rod svůj chrání, čelí soku,
v boj hrdinsky svůj paroh jelen vzpírá,
vzdor divoký plá v býka zrudlém oku,
i kohout statný zjev je bohatýra
pod přilby hřebenem a s ostruh zdobou,
muž pravým mužem cítí se té chvíle,

kdy proti zlobě oči zjiskří zlobou
a bojovně se vypne v hrdé síle —
Tvůj cit i rozum násilí se příčí —
tu — křivda zhyzdila tvou mužnou čest —
a mžikem čelo planoucí se vztyčí,
zub zaskřípe a maně zatneš pěst! —
Zda proto vzdor a síla muži dány,
by zapíral je, snášel násilí
a křivdu, ranou neodrážel rány
a znal jen něžné city, zženilý?!

Čtu, zkoumám písmo tajnou rukou psané
v mé duše hlubinách — čtu, zkoumám zas —
leč jediný jen odvět vstříc mi plane:
„V sil hrubých temno vzešel ducha jas.
Pud vodil surový a divá síla
též lidstva kročeje po mnohý věk,
leč v duší hlubinách zvěst moje snila,
‚Mír!' šeptajíc a ‚Láska!' v zloby skřek;
jen slabě zněla v nekonečných bojích
jak tikot ptačí v bouře hlučný vír,
však hlasněj' časem rtoma poslů mojich
v tu vřavu ‚Láska!' zvonilo a ‚Mír!'
I chvíle nastala, kdy ta dvě slova
v šíř světa pronikla jak nebes zvon,
však pokřik zloby přehlušil je znova
a věčných válek opět řev a ston.
Ba, jménem Toho, který Petra káral,
že k meči sáh', běs vraždy hubil svět,
a nenávisti žár těm v srdci háral,
jichž: ‚Láska přední zákon!' hlásal ret.
Leč zvonu rajského, jenž zasut zlobou,

přec hlasy po tichounku z hlubin zněly
tou mnohověkou tmy a záští dobou,
je slýchal věštec, mudřec v tiché celi,
a stále mocněj' zněly, dále v šíru
jak jitřní zvonění — v šeř padal svit —
a den již Lásky blíží se a Míru,
duch lidí jasní se a zjemněn cit.
Ne v bratří vraždě jev se muže síla,
než v boji s živly dravými se tuž,
sval jeho mocný konej míru díla
a v jarém napjetí jen dobru služ,
služ ducha síla přemáhání sebe,
té saně sobectví, jež lidstvo střebe."

Však doposud meč vládne světu všemu
a kdyby drahá srdce zřel se chvít
pod jeho železem, tu proti němu
muž nesmí vznésti mužné síly štít?
Má hledět nečinně, jak zbujník hrubý
bez trestu milé bytosti mu hubí?
A národ, jemuž hrozí vraha kopí,
má zakřiknouti odhodlané syny,
když samovolně, s nadšením se vzchopí,
dát život svůj za spásu domoviny?
Má v moři dravém kol své strhnout hráze
a bez obrany poddati se zkáze?

Tak ptám se znova tajemného hlasu
a slyším vzkaz: „Je teprv šero dne,
nepřišlo dosud naplnění času
a v dobách násilných, co k žití lne,
též násilím se proti zhoubě brání, —

vzplá nezdolně pud sebezachování.
Já pud ten vložil do všech srdcí živých
a když je schvátí v mocný požár vzňatý,
tu proti sobě v rukou spravedlivých
moc jeho vážím a svůj zákon svatý.
Však nejjasněj' přec tento zákon plane,
ten první zákon Lásky — všeho výš,
a každý pracuj, ať se skutkem stane
má dávno přislíbená Míru říš.
Trůn moci surové a násilí
již nachýlen je k pádu, prohnilý,
a jiná moc se vzmáhá v lidstva duši —
Nuž, každý nocí dnem jí cestu klesť
a každému, kdo k slyšení má uši,
jev, hlásej, vštěpuj novou blahověsť,
by v palác pronikla i jizbu chudou,
by podmanila každý světa kout:
pak ne již meče lidstvem vlásti budou,
než rozumu a citu klidný soud." — —

Kdys v bouři sníval jsem o boje víru,
a hle! teď o pokoji spřádám sen,
o radě národů, kde družně, v míru
spor mnohověký bude rozřešen.
Kam zbraní chřest kdys vábil mladou Musu,
zřím vraždu jen a krev a hnis a hrůzu.
A přec, ač vím, že jen tou divou vřavou
as cesta vede k novým řádům světa,
přec k nim jen dychtivě nad starou hlavou
dum buřňáků mi hejno dosud vzlétá —
ta zůstala mi z mládí neztlumeně,
ta touha bouřlivá po světa změně

a ve mdlejším se stejně jiskří hledu:
Přes pouta, lež a křivdu starou k předu! —

Zas hledím ven, kde vřava tichnout zdá se —
Ne, znova blýská, rachot rozlehá se —
Ó, nová bouř též lidstva obzor kalí
a chorál hromový se blíže valí.

*

Jdem' hroznou mocí
my šiky nové,
zní hluk náš z daleka
jak řvání lvové;
jdem' z jitra k noci
v před horskou strží,
a nic nás neleká,
nic nezadrží.

Jdem' v řadě těsné
a rostem' v chůzi,
kde jeden klesne,
tři vstanou druzi;
nechť svítí hroty
v bodáků lese,
nechť zem' se třese
děl, koňstva hřmoty,
v dým ať vše halí se:
v před nohu šinem',
nechť rázem hynem',
za námi valí se
zas nové davy,

kam zrak se obrací,
hlav moře burácí
jak orkán dravý.

Pod jařma tíží
let na tisíce
my spali bdíce,
až pronik' mříží
svit do žaláře,
až vánek svíží
dech' v bědné tváře:
tu shledali jsme
jho nectné v týlu
i poznali jsme
svou hroznou sílu —
Teď Samson světa
již sloupy třese,
a bude veta
po Gázy plese!

Všem země patří,
jste naši bratři,
neb všechny jediný
nás otec zplodil, —
nuž, z rodné dědiny
náš vraťte podíl!
Všem stejně světla,
všem stejně stínu,
všech ruce na pracích
a žádná v klínu.
Jha tíže hnětla
nás dlouhé časy,

chcem' poznat po mracích
též světa jasy.

Na bránu tluče
bouř našich pěstí,
otevřte ruče
i pro své štěstí,
všech ruce volné
spoj družným stiskem
ruch práce spolné
se spolným ziskem!
Otevřte prve,
než příboj hněvu
hráz každou odmete
jak orkán plevu,
než v proudech krve,
ve zkázy hromu
směs trupů klesnete
pod troskou domu!

*

Již zašla bouře. Za divými řevy
mír lahodný se vrátil přírodě,
v němž slyšeti jen ptactva libé zpěvy,
jež raduje se nové pohodě.
Tím rozkošnější jsou teď slunka třpyty,
list každý umyt, květy vláhou zpity,
a na dvoře, kde prach se šedal žhavý,
zříš sem tam dolík vodou bleskotavý,
k ní slétá holoubek, jenž před tím v strachu
kdes přikrčen se choulil ve vikýři;
teď vesel pije, v hravém křídel vzmachu
si zobcem rovná pocuchané chmýří.

Chmur hejno v nebi trhá se a třepí,
v nich tůně blankytné se valem množí
a z barev zářných oblouk velkolepý
pne duha překrásná — znak smlouvy boží.

Zda přejde též tak ona bouře jiná,
jež mraky své již nad obzor nám věží,
zda obrodí jen lidstvo, blahočinná,
a svět z ní vyjde v nové kráse svěží?
Zda nezůstaví strašná její cesta
lích setbu rozbitou a zpustlé sady,
vsi kouřící a rozvalená města
a němých na ulicích mrtvol řady?
Ty víš to jen, ó Neznámý, jenž budíš
zpod věkového jha ty burné síly
a jejich krok, děj lidstva všeho, pudíš
bez jeho vědomí za svými cíli!
Ty pouze víš, zda přejde vůlí Tvojí,
ne vřavou hrubých sil a v krve víru,
leč rozumu a srdce tichou zbrojí,
pod jasnou duhou bratrského smíru.
Mně tušení jen dí, že bouři onu
moc nezastaví žádná na té zemi,
ni rachot děl, ni hlaholy všech zvonů,
ni modlící se kněží s monstrancemi,
ni důmysl a důvtip sebe větší,
ni vzlet a vroucnost nejkrásnějších řečí.

Ne, v blahosklonném darmo usmívání
k nim dlaně vaše bratrsky se šinou,
když rukavičky měkkou pleť vám chrání
před jejich ruky drsností a hlinou;

ne, nemluvte k nim, zdobným rouchem kryti,
a s hebkou tváří, vzácných krmí syti,
že ohavným je hříchem závist nízká,
že stačí s vodou chléb za prostým stolem,
že tretou skvost je, jenž vám s prstu blýská,
a marnost vše, co hyne rezem, molem;
ne, nejezděte v karosse tam zlaté
jim kázat o Tom, který neměl místa,
kam složit hlavy, o pokoře svaté,
o kříži, pod nímž sledujeme Krista;
ne, neřečněte v mramorových sálech
o hrubých pudech lakotného davu,
o nesmrtelných, jasných ideálech,
jež nesmí zapadnout v tu pustou vřavu —
Nic nemluvte, co nečiníte sami,
dřív sami za vzor spokojte se s málem,
a všichni aby šťastni byli s vámi,
buď nejpřednějším vaším ideálem!

POD MARIANSKÝM OBRAZEM.

Na sivých prsou ohromného buku
(jenž nad úvozem lesní cesty ční
v jiv, habrů, lísek promíchaném shluku,
houšť lupenů svých lesklých kloně k ní)
zřím nad klekátkem prostým obraz Panny,
a suchých, čerstvých vínků oféry,
jež kryjí zvětralého rámce hrany,
jsou svědectvími zbožné důvěry,
s níž mnohá duše vzývala tu vřele
o těchu v hoři matku Spasitele.

Však poutnické ta nemá hrubé rysy,
neb Madonny zde odlesk zachycen,
jak do ní vdechl slavný mistr kdysi
své velké duše nejlibější sen,
a mysl rázem unáší mne zpět
v jih mezi oranžů a mandlí květ,
kde před tou tváří lahodnou jsem stanul
a cítil blahé nadšenosti dech,
jenž po staletích stejným kouzlem vanul

z té něžné hlavy, sladkých očí těch, —
jak před nimi když mistr, hotov s prací,
sám první poklek' v slastné adorací.

Ne svaté matce Kristově se kořil,
než ideálu ženství jedině,
jejž v nejčistším svém zanícení stvořil
v té přikouzlené štětcem vidině,
v níž pelem luzných barev zachytil,
co v ženě božského kdy zřel a snil.
A každému z nás aspoň jednou v žití
před okem duše světlý zjev se třpytí
té líce nebeské, jež upředena
je z nejčistšího kouzla milosti,
jímž tento život prozařuje žena,
i takého, jejž země nehostí,
než krásnější snad jiných světů kraje,
jichž plachý odlesk ve snech lásky hraje.

Ó, vděku ženství, nejvábnější květe,
jejž do věnce svých krás nám život plete,
co bez tebe by byla tato zem?
Tys dum a citů nejkrásnějších zřídlem,
tys nejsladšího povznešení křídlem,
tys mužských duší nejsvětlejším snem,
dech něhy anjelské vlá kolem tebe —
a Madonnou se usmíváš i s nebe.
Buď zdráva, ženo, velebena buď
za všechno nebeské, co skytáš muži:
Ty připínáš na jeho drsnou hruď
květ unesený z ráje, lásky růži
ze sladkých linií tvé božské vnady

mu hudba nejsladší do nitra zní,
ve stínu řasy tvé a důlku brady
sen mistrů, pěvců nesmrtelných sní,
tvůj útlý prstík duše na varitu
mu vzbouzí struny nejslastnějších citů,
ne plamenných jen vášní prudké touhy,
ne smyslnosti hrubé žárný vznět,
než cit i nejčistší, dech něhy pouhý,
nad kterýž světějšího nemá svět.
A nechťsi číkoli ret pohrdavý:
„Vše nízkého jen pudu výkvět!“ praví,
jsou lidských bytostí vše kořeny
do hmotné hlíny zemské vnořeny
a mezi květy, jež z té hroudy naší
svůj kalich něžný k jasné výši pnou,
ve vroucí záři ženských očí raší
z nich nejvzácnější s vůní kouzelnou.

I v moje žití hrstka toho kvítí
svůj přimísila čarovonný dech
a vzpomínkami dosud vábně svítí
i v mého listopadu šerých dnech;
leč nejkrásnější těchto sadů růži
jsem plně k ňadrům nepřitisk', ó žal!
to celé blaho, které skytá muži
hruď ženy oddané, jsem nepoznal,
tou plnou září ženství blahočinnou
jsem neohřál své srdce — vlastní vinou.
I jest mi, jakbych čelo zahanbeně
měl pochýlit a v prsa udeřit
za všechno, čím jsem zhřešil proti ženě,
čím znevážil jsem svatý lásky cit; —

*

však mám i trest: neb srdce pozdě želí,
že nežil jsem, ach! pravý život, celý.

A přec — ač samotno jde moje stáří
bez tepla družné lásky v zimní mrak —
jsem poznal cele jednu z rajských září,
jež do života line ženy zrak,
a té je dost, bych vznášel zaníceně
k ní navždy zrak a žehnal s díkem ženě —:
tu vroucí zář, jež onde na obraze
zpod Panny víček milostně a blaze
na Jezulátka splývá hlavu malou,
jíž ruka hladí jemné kadeře —
Ó, tu jsem poznal, celou, neskonalou,
tu vroucí lásku dobré mateře!

KLEKÁNÍ.

Zas po letech jsem přišel za večera
v kraj svého mládí. Za údolím stráň
do měkce zahnědlého pološera
již splývala; leč nad ní chrámu báň
se skvěla dosud v nebesklonu vzňatém
jak stará malba na pozadí zlatém.
I zámek prostý, školu, hrstku střech
svit pozdní opřádal jak zlatý dech.

V té záři ztlumené, spíš zářném šeru
tak sladce pohasíná letní den,
jenž hořel, svítil v barev příkrých steru
a hlučel, znojem práce naplněn,
kos řinčením a stébel chrupotem,
žen pilných zpěvem, vozů skřipotem.
Teď v poli klečících jak řady mnichů
ze snopů panáci jen snějí v tichu,
co zatím ve vsi tam, sňav s beder kosu,
muž k odpočinku na práh usedá
a s čela stírá denní píle rosu;

kouř sivým chocholem se pozvedá
nad nízkou střechu, pod níž v kruhu dětí
mu žena chystá prostou večeři —
Těm v pravdě chvíli odpočinku světí
zvon večerní, když jasně udeří
v tiš soumraku a šíro do polí
své snivé Anděl Páně hlaholí.
To v milý oddech perně zasloužený
a v myšlenky na skromnou potravu,
na klidný sen po boku věrné ženy
zní hymna tajemného pozdravu
z těch jasných říší nadšeného snění,
zkad splývá v duši zář a povznesení. — —

V tom na věži se vskutku ozval zvon,
svým snětě hlaholem dne tichý skon;
a mně tu bylo, jakbych slyšel zas
kýs dávno neslýchaný, milý hlas,
z těch hlasů v srdci navždy poutkvělých,
z těch hlasů drahých, navždy oněmělých.

Co všechno duší hlas ten rozvlnil!
Jak čas by uplynulý rázem zpět
se přivalil a nitro naplnil
vším blouzněním a sněním oněch let,
kdy hoch a jinoch v jaré hlavy sklonu
zde naslouchával večernímu zvonu!
Ó pamatuji: ani v oněch letech
nechť ruce sepjal jsem a sklonil hlavu,
já nemodlil se po křesťanském mravu;
nechť někdy šepot chvěl se na mých retech,
já nezřel při tom slově šepotaném,

jak anděl, v ruce sněžnou lilii,
skráň v záři nebes kloní k Marii
a nese zvěst o divu svrchovaném.
A přece, co jsem cítil duší vláti,
když naslouchal jsem ve ztišení kolem
té hudbě slavné nad strání a dolem, —
jak jinak nežli modlitbou to zváti?
Toť bylo jako očištění náhlé
od zemských šlak, jak povznesení duše
v kés horizonty světla neobsáhlé,
jak utonutí v tajné božstva tuše.

Ó klekání, mně zdávalo se časem,
že nejsi kovu neživého hlasem,
že z duše krajiny tvá píseň zní,
v níž věrně ztlumočena vylévá se
slast, tesknost všecka chvíle večerní,
vše kouzlo skryté v různých mlžin kráse,
když na západě tonou v moři zlata,
a nad nimi je první hvězda vzňata,
že přírody tu rozechvělý cit
si hudbou zvonu musí ulevit —
tak právě jako jarem zpilý kraj,
když do haluzí mladých bujné spleti,
kde voní, raší poupě na poupěti,
noc vlahá stříbrem tká svůj sladký taj,
své ulevuje rozkoši a tísni
ve sladkotesknné slavíkově písni.
Ó klekání, co valných pokolení
již stejně slýchalo tvé hlaholení!
Den jako den po věky znělo's tak
těm, kdož tam na hřbitově malém leží,
i těm, jichž rov už rozeznáš jen s těží,

i těm, jichž hrobu zmizel každý znak;
před námi tisíce již, statisíce
vždy za soumraku, když tvůj zapěl zvon,
ke spjatým rukám naklonivše líce
na chvíli zapomněli všední shon
a s modlitbou zrak ducha vznesli v nebe,
neb dumavě jej ponořili v sebe.
Mním, duchů miliony v hudbě tvojí
že k nám se druží šepty snivými, —
ó hymna jsi, jež po staletí pojí
rod starý s novým, mrtvé s živými,
nechť jeden zbožně říkal Anděl Páně,
a jiný zvykem jen spjal k ruce ruku
neb v dlaň jen sklonil nevěrecké skráně —
přec citem svým se ve tvém střetli zvuku. —

Zníš, klekání, nad mého mládí nivou
a melodie dávno doznělé
let krásnějších zpět vodíš v duši snivou.
Jak jinak zraky vystřízlivělé
teď hledí k nebesům a na svět vůkol,
v mé nitro vlastní, na života úkol,
co sladkých ohňů v čele vychladlo,
co zářných vidin ve tmu zapadlo —
a přec, ty svatý zvone klekání,
v mém srdci ještě našel's onu strunu,
jež chvívala se po tvém vyzvání
kdys nitrem plným blouznivému junu,
ač ucho moje ve tvých úderech
míň pozemské již sladké hudby slyší
a s vánkem večerním již cítím dech
té noci jiné, velké, jíž jsem bližší. —

Již zvonů hlahol nad krajinou ztich';
jen hruď mi ještě plní ohlas jich.
Již umlkly, — a snad že přijdou časy,
kdy nerozvlní podvečerní vzduch
báň žádná velebnými zvonů hlasy:
Vždy dál a jinak spěje lidstva duch,
vždy k novým cílům bouří přes ruiny
a jiným myšlenkám šat hledá jiný — —
Však nechť i všechny svatyně se sřítí,
zvon tajemného o neznámu snění,
tuch mimozemských, pro něž jména není,
vždy na dně srdcí lidských bude zníti.

ZPOVĚĎ.

Pryč s lichým nimbem přibájených cností,
pryč metám pozlátkovou glorii,
jíž před blyskotek chtivou veřejností
ten onen po zvyku mě ovíjí.
Ač tvrdit smím, že nežádal jsem o ni,
přec vinníkem i ten, kdo nebrání,
kdo chvíli jen se v záři klamné sloní
a hned tu cetu nerve se skrání,
ba — i z dob takých zpozdilých se kaji —
z ní marnivě se těší v duše taji.

Nimb onen sice nyní vzácným není:
kam hledíš společností kol a kol,
vše shání se jen po tom lichém skvění
a všude plno chlubných aureol.
Dost lacino ji zjedná vnější zdání,
hluk na foru a čilých přátel sbor,
pak jiným rve ji, sám svou každý brání,
chtě skvít se světu jak všech cností vzor —

že posléz pohrdneš tím za ctí rejem:
Líp publikánem být než farizejem!

Když slunce žití k západu se chýlí,
jak milo slýchat známou průpověď,
že drahou dobra jen jsi kráčel k cíli
a zásluh laur že zdobí hlavy šeď.
Leč položíš-li na dlaň spánek sivý
a hloubavě dny zašlé zpytuješ,
jak trpce k oné chvále ret se křiví,
vin přízraky když z hrobu citueš —
dnes cítím touhu zpovídat se sobě
i těm, kdož v nepravé mne zřeli zdobě.

Má kniha života! Prv' bílé listy —
sen děcka nevinný jen po nich vlál;
však brzy kalí se jich úběl čistý,
a skvrny hustěji se tmějí dál,
což rdím se studem nad nejednou blanou,
jak mnohou chtěl bych v drobné kousky rvát,
v žár vmetnout celou knihu rozsápanou
a znovu jinak svoje žití psát —
Nic platno! Nezbývá než zbytkem síly
pár matně popsat stran, jež snad mi zbyly.

Jak mnohá chvíle v paměti mé pálí,
kdy vášní slep, jen hříčka chtíčů svých,
jsem zradil jasné svoje ideály
a blátem vším jen za požitkem tíh',
ba hůř': kdy v mysli otrok hmoty pouhý,
jsem slovy lhával čisté duše vzlet

a zrakem lhával vznešené jen touhy —
Což stydno hledět na ty chvíle zpět
a přec, kdož ví, zda čemu nyní klnu,
mne zítra nestrhne zpět v kalnou vlnu?

Zřím spousty hluchých dnů, let chudých řadu
jak zeje prázdnotou jich smutná poušť!
Co bylo slibných zrn v mé duše sadu,
moh' zhalit se ve květů, plodů houšť;
leč jako sveřep bujely v něm škodné
klid rozmařilý, mdloba lenivá,
že mělo vznik jen sem tam poupě plodné
pro těžká planých úpon přediva,
jež dusily, co mohlo zkvésti pílí,
kde plod moh' zrát, jen hluché strouce býlí.

Mám, pravda, také roky tuhých prací,
znám noční lampy s ranním šerem střet —
však bezděčná, jen chleba ždajíc, ztrácí
část práce té svou cenu; pouhý tret
část jiná byla; a kde výš se vzpjala,
tu nejednou jí záhy selhal vzmach,
zas mdloba malátná jí křídla spjala
a ve vyjetých cest ji stáhla prach —
Vím, odsoudí mé dílo příští doba,
však zde již soudí vlastní obžaloba.

Já viděl dobře lži a bludy věku,
já o člověctva obrození snil,
leč v pohodlném společnosti vleku
jsem po šabloně její všedně žil,
s ní sháněl požitek a bydlo tiché,

s ní bratrů bídu řešil almužnou,
s ní za skutek měl celý fráze liché,
jho mrzké snášel šijí nemužnou
a v rukou poměrů byl slabá třtina,
já jinak myslil, jinak žil — Má vina!

Já ve svém šiku bojovník byl chabý,
já mlčel tam, kde měl jsem veto hřmít,
zřel nečinně, kde utištěn byl slabý,
kde měl jsem zdvihnout proti křivdě štít.
Boj — pravda — nedůstojný, boj náš denní
za tretu, osoby, — z té vřavy ven! —
však já i tam, kde zvalo přesvědčení,
bych za ně bouřím všem se vydal v plen,
krok stranou od klopotné srážky šina,
jsem pohodlný volil klid — Má vina!

Mám dál se v prsa bít? Mám jevit činy,
jichž ryje v duši dosud čerstvý sled,
neb v paměti již polozhaslé viny,
ty, ku kterým se jedva hlásím zpět,
vždyť zdá se mi, že kdos je konal cizí,
ten člověk zašlých let, jenž jiný byl —
však dost i těch, jichž osten nevymizí
mi z duše snad, bych do sta roků žil —
mám jevit je, bych odplatu vzal za ně
ve studu vyznání a světa haně?

Ne, nikoli! Což činy jednotlivé?
Jen zřídla váží v ňadrech ukrytá,
z nichž ony vytryskly — jen pudy křivé
a vášně scestné, vůle podrytá.

Ty jevím kajicně: tu vůli vratkou,
jež netřímala chtíč můj za otěž
a líné smyslnosti byla matkou;
ten rozpor žití s ideou; tu lež,
jež na rtech měla činy velké, zdárné,
však nekonala nic neb hříčky marné.

Nuž, nejsem vhodným pro své bližní vzorem,
a vy, kdož rádi soudci jiných jste,
„hle, hříšník!“ hlučně zavolejte sborem
a chcete-li, též kámen povzneste —
či, před svým soudem vzpomenete Krista,
co děl, když schýlen v písku prstem psal:
ten, jehož duše poskvrny je čista,
by první kámen na hříšnici vzal?
Vše jedno — Ano, hříšník jsem! Má vina!
Zde, kterouž nad sebou sám lámu, třtina.

Bych neslonil se v klamném cnosti zdání,
jen proto slabost svou jsem zjevil vám;
leč k soudu nestojím vám, k potrestání —
svým soudcem, karatelem jsem já sám.
Můj zákon tajné prsty v hruď mi ryjí,
hlas přísný šeptá v nitra úkrytech
své rozsudky — Kde ten mi nepromíjí,
co platno rozhřešení lidí všech?
A ten kde schvaluje, mám duši v klidu,
nechť přestupníkem byl bych všemu lidu.

Sám na těch vážkách kladu chvějnou rukou
do těžké misky provinění svých
svou každou zradu zásady a s mukou

tam vážím každý proti pravdě hřích,
dob vzpomínám, sám před sebou se pýře,
kdy brodil jsem se neřestmi, slz všech,
mou vinou prolitých, chvil, sám kdy hýře
jsem přeslech' bratra nešťastného vzdech,
i červíka, jejž vyslyšeti moha
isem neminul, jejž zdrtila má noha...

A přece snad je hříchem ještě mnoho,
co odpouštím si — nuž, ty nad námi,
jenž's dal mi na zemi jen soudce toho
zde v křehkých prsou mých, ó Neznámý,
ty víš, proč zakalil jsi moje zory,
ty ke zdroji až stíháš vášně proud,
víš z předu vždy, jak skončí nitra spory,
tys neomylný od věčnosti soud
a víš, kam zaletí ta jiskra malá,
jež tebou vznikla, lásko neskonalá.

VÁNOČNÍ.

Za překrásné jižní noci
v daleku tam, v daleku
vzešla hvězda, jejíž záře
svítí z věku do věku.
S tajným šeptem skláněly se
palmy nad práh jeskyně,
kde se robě usmívalo
v obejmutí matčině;
pastýřů jen chudých zástup,
schýlen k jeslím, vítal s ní
první Jeho pohled, úsvit
blaženějších lidstva dní,
a vzduch jasný rozplesal se
andělskými písněmi:
Sláva Bohu na výsostech,
pokoj lidem na zemi!

*

Od té noci šťastné přešlo
dva tisíce málem let,

ale ona hvězda svatá
dosud září v širý svět.
Dalekém zde na severu
rajským třpytem blaží nás,
nechťsi ledové jen palmy
kouzlí v okna tuhý mráz,
nechťsi bledší hvězdy hledí
na kraj bílý pod sněhem —
dnes tu všude teplý, jasný,
divuplný Betlehem.

Z každé chaty září hvězda,
tichá hvězda veselí,
noc ta aspoň třpytnou cetou
každou ručku podělí,
celý rod se vítá spolu
kolem oteckého stolu,
o jiných se radost dělí
dnes i člověk osamělý,
dnes i žebrák, tulák bídný
najde teplý kout a vlídný,
srdce vřelejšího tluku
a štědřejší lidí ruku.

Do měsíčné zimní noci,
do stříbra a do běla
z oken chrámu na výšině
záře svítí veselá,
jásavě zní hlahol zvonu
s radostnými písněmi:
Sláva Bohu na výsostech
pokoj lidem na zemi!

*

Pokoj lidem na zemi... Ó běda!
Darmo zrak jej v širém světě hledá,
zevšad kmitají jen lesky zbroje —
Kde je dosud, Kriste, říše Tvoje?

Chudobný Ty mistře z Nazareta,
rybářů jenž's učil družinu,
jméno Tvoje po všech krajích světa
v nejdálnější vniklo končinu,
Tvoji chválu nesčíslní rtové,
chrámů nesčíslných pěje zvon,
Spasitelem, Bohem Tebe zove
ctitelů Tvých mnohý milion,
před oltářem, na němž trůníš, sklání
nesčetných se davů koleno —
Ale z Tvojich svatých přikázání,
z božských slov Tvých kolik splněno?
Znějí sice Tvoje věčná slova
z jitra k noci na všelikých rtech,
knihu, která učení Tvé chová,
chrání zbožně vnuci po dědech,
pralesů i dalných snědým dětem
smělý kazatel Tvou nosí zvěst:
Znějí Tvoje slova širým světem —
ale co z nich dosud skutkem jest?

Na počátku slovo bylo,
a jen pouhé slovo zbylo.

Kdy se Tvoje slova stanou skutky?
Kdy se vystěhují ze svatyně
zištní kupci, na něž zvedal's důtky?
Farizej kdy zamkne veřej síně,

by svou modlitbu moh' jiným skrýti?
Kdy ni v Garizim ni na Morii,
ale v pravdě Bůh se bude ctíti?
Kdy ten, který nejvíc sklání šíji
před Tvým křížem, na sebe jej vloží,
vzdá se moci své a svého zboží,
aby skutkem následoval Tebe,
bědným bratřím obětoval sebe?
Kdy ne hlasně říkat: Pane! Pane!
ale milovati země syny
vskutku předním zákonem se stane
a to nejen řečí, také činy?
Křesťanem kdy nebude se zváti,
almužnu kdo dává s vlídným slovem,
než kdo hotov, pro bližní se vzdáti
všeho toho, co svým právem zovem',
kdy jen láska bude místo práva,
zbraní hlomoz navždy oněmí —
a kdy vskutku Bohu v nebi sláva,
pokoj bude lidem na zemi?

SEKÁČI.

Uveřejněno r. 1903 ve »Květech«.

S. Č.

Vy lány široké a luhy,
polí nesčíslné pruhy,
kam až sahá chodce zor,
jak smavo mi,
jak zdravo mi,
když letí zraky nespoutané
přes vaše vzorce pestrotkané
až k modru hor,
jichž obrys lehce vdechnut na obzor!

Vy líchy zelené a zlaté,
s českou duší pevně spjaté,
její vzpomínka i sen,
z těch vašich pout
se těžko zout:
nechť kdekoli váš rodák vězí,
jej oblétá dech vašich mezí
a ve vás jen
klid nachází, sám sobě navrácen.

Jen jedna hymna k nebi vznáší
pravé vzlety země naší,
z jejích citův utkána:
když pod blankyt
nad mořem žit,
nad sekáčů a žneček davy
svůj vznese trylek rokotavý
zpěv skřivana
a práci pěje libé hosanna!

Nechť klasy ducha žít nám třeba
nebo jít za skývou chleba
v trhů vír a dílen hluk,
v ten ruch a shon
jak dálný zvon,
jenž zabloudilce volá zpátky
v kraj, kde je doma, na klín matky,
vždy onen zvuk
se ozve zas a zrychlí srdce tluk.

Nechť valem tíhnem' v městské vřavy,
přece náš je živel pravý,
pravým teplem dýše krb
tam jedině
v té šířině,
kde v dál se táhnou lány, luhy,
kde voní doškou mezí stuhy,
kde zvoní srp
ve žlutém obilí a modru chrp.

II.

Na širokých polích,
na dalekých polích
jaká krása dnes!
Stébel husté davy
výše mužské hlavy
stojí jako les.

Klasů jasné vlny
těžkým zrním plny
šumí vedle cest,
a když van je sehne,
mezi nimi šlehne
na sta modrých hvězd.

V brokátovém hávě,
v plné letní slávě
září každý lán,
těší se své kráse,
všecek usmívá se,
sluncem zulíbán.

Však tu nivou náhle
prochvělo cos táhle
jako teskný vzdech,
jakby všechno zbledlo,
s uleknutím vzhledlo
k hrstce šedých střech.

Odtud blesklo cosi —
zasvitly tam kosy
v jitřním pablesku,
s nimi na rameně
muži odměřeně
vyšli na stezku.

Postavy to silné;
ruce tvrdé, žilné;
osmahlá je pleť;
i hruď, zpráhlá žárem,
režných košil spárem
svítí jako měď.

Sbor ten, s krbci v pasu,
došel k moři klasů,
kosy sklonil v zem,
nahoře pak na ně
složil drsné dlaně,
chvíli postál něm.

Ještě v zadumání
rozhlíží se pláni
přes ten zlatý les,
pnoucí se tu v pýše
po široké líše
naposledy dnes.

III.

Starý sekáč:

Úroda tu požehnaná —
  jenom hleďte na ni!
jako jiskřící se zlato
  v boží štědré dlani.

Jiskra:

Boží dlaň je otevřena,
  a v ní hojné dary;
jen že u ní s holí v ruce
  hlídač volá: Vari!

Šimon:

Smíšek jsi — mně nad tím řádem
  jenom žluč se pění,
že i boží ruku vlídnou
  v pěst si na nás mění.

Starý sekáč:

Nechte, hoši, mudrování,
  raděj' čile k dílu,
dokud slunce v plném ohni
  nesedí nám v týlu.
A ty, mladý jonáku,
čiperný náš zpěváku,
  než schystáme kosy,
  zazpívej nám cosi!

IV.

Píseň mladého sekáče.

Sekáči jak vojáci
jdou si pěkně řadou,
jdou si polem veselí,
a kde máchnou ocelí,
všechno na zem kladou.
Kosa pěkně zkřivená,
naklepaná, broušená,
do kola se blyští
a jak vítr sviští.

V jeden ráz hned celý šik
leží porubaný,
ale jeho mrtvoly
jsou jen klasů chocholy,
krví mák je planý.
Nejdem vraždit do boje,
vojáci jsme pokoje,
a náš palaš křivý
nás i jiné živí.

Jako voják vesele
jdu si pěkně v řadě,
za kloboukem chrpu mám,
na zrak modrý vzpomínám,
důlek v bílé bradě...
Kosa k tomu tančící
rozvlněnou pšenicí
do kola se blyští
a jak vítr sviští.

Šimon:

Věčně jen kol modrých očí
tvoje myšlenky se točí.
Co nás moudré těší, tísní,
marno čekat ve tvé písni.

V.

Zpěv jiného sekáče.

Pěkně sekat z rána,
hned jak sejde rosa:
v ruce ještě čerstvé
letí pírkem kosa.

K tomu vyhrávají
skřivanové shora
krásněji než hudba
královského dvora.

Dobře se nám seče —
ale škoda, braši,
že ty naše kosy
nežnou pšenku naši.

Požehnané lány
vůkol přeširoko,
dvory, sady, luka,
kam až sahá oko,

i les, který v dáli
kraj náš vroubí temně —
všechno pánům patří,
nám ni hrstka země.

Naše v širém světě
jsou ty kosy pouze
a ty zdravé svaly,
k tomu s bídou nouze.

VI.

Šimon:

Toť už jiné! Tvoje noty
líp nám zvoní do roboty. —
Ptám se, bratři, kdo ty meze
jakými táh' právy?
lánů sta pro pány, kněze,
nám ni hrstku trávy?
A proč rukou mozolnatou
lopotím se v poli,
z něhož jiný žeň si zlatou
vozí do stodoly?

Jiskra:

Vždyť on královským ti platem
každý mozol zlatí!

Jiný:

Baže! Kdo z nás hodí kosou,
věru málo ztratí.

Šimon:

Spíš tou kosou — —

Starý sekáč:

Ticho, konec!
Už nás práce volá.
Před polednem až tam k dubu
ať je lícha holá!
Pak nám schladí horká čela
větev rozložitá,
kde už z jitra jakýs lenoch
— hleďte! — lelky chytá.

VII.

Poeta
(na procházce):

Dub osamělý vévodí tu kraji
jak obr zasmušilý v plesu žní,
snad zbytek doubravy, kam nosil v taji
svou ještě oběť pohan poslední.
Zde usednu si na omšený kořen,
bych — druid nový střízlivějších dnů —
svým zrakem v půvab nivy letní vnořen
tkal po ní vlákna pavučí svých snů.

A snad můj vzdech nad tímto divadlem
sám jediný zde rozkoš, obdiv hlásí,
má duše jediným snad zrcadlem,
v němž obhlíží ten kraj své letní krásy.
Snům vesnickým v tom klasů vlnobití
jen zlato zisku příštího se třpytí
a kdyby víla Poesie tam
se vánkem přikradla, kde slunce mění
kos prostých ostří v démantový plam,
zvuk hrubých slov o všední péči denní
by zaplašil ji, šprýmy ošumělé
jak cáry na sekáčů snědém těle.

Leč víla ta jen z dáli v jemnou duhu
mi šatí oněch postav prostý řad,
a skromnou žatvu skutečného luhu
v lán mění snů, v žeň pohádkových vnad:
tu převysoko jako zlaté háje
pnou klasy nezemské svůj třpytný stvol,
květ máku, chrp z nich svítí ohněm báje,
sta purpurových, safírových kol,
a velký srp jak oblouk půlměsíce,
ze stříbra lesku tajemného skut,
plá pod oválem něžným snivé líce,
jíž Boza jímá uzardělá Rut.

Můj život sám — zda bděním jest či sněním?
Co přelud pouhý v něm? co skutečnost?
Jdu světa, lidí ruchem každodenním
jak z jiných sfér sem zabloudilý host.
Jak mydlin vzdušný třpyt se pro mne skvěje
zjev měnivý té zemské oblasti —

co podstata mi jeho? Lidské děje
mně divadlo, v němž nemám účasti.
I v nitru vlastním citů vlnobití
— ples, bolest, rozkoš s vášně závratí —
mně zdá se jiného jak odraz žití,
kde světa toho řády neplatí,
kde tupým snem se jeví život davu,
jenž tyje v požitku neb jako skot
ve stálé robotě svůj lije pot
pod těsným jařmem smluveného mravu.

Snad Kosmu duch, když vzbudil dechem žití
na zemské kouli mravenčí ten rod,
by tvář jí zryli chodeb svojich sítí,
z ní žili, tyli, krmili svůj plod
a boje sváděli o stébla, střepy,
v tom shonu žití pro vše jiné slepi, —
k nim vtrousil jiné též, by jejich zorem
sám pozoroval svého díla vděk,
lad barev skrytý ostatním a forem,
pel tajemný svých tvůrčích myšlenek...

Hle! tito kolem v potu kosí, žnou,
by pána krmili a sami syti
po práci večer, nízkým stropem kryti,
kam sklonit měli hlavu zemdlenou.
I my jsme ženci; ale k práci jiné
nám vlání klasů myšlenkových kyne:
z těch zrn, jež ruka naše zasije,
dav nechystá si všední těla chleby,
než svatožářná duchů hostie
od prachu zemského se vznáší k nebi!

VIII.

Myšlenky sekáčů.

Starý.

Co jsme my se natančili
 spolu vesele,
co jsme, koso, pokosili
 pšenky, jetele!
A nechť hlava teď se bělá,
 nakřivuje plec,
ruka stará dále tančit
 musí s tebou přec.
 Koso, neustaň,
 dokud slouží dlaň!

U syna sic, Bohu díky,
 suchý koutek mám;
ale chuďas drobet chleba
 s nouzí shání sám.
Z holých dlaní hejno dětí
 uživit je kříž —
nesmí k tomu starý táta
 padnout na obtíž.
 Koso, neustaň,
 dokud stačí dlaň!

Beztoho za krátkou dobu
 bude konec as,
službu vypoví mi ruka,
 stářím klesne vaz;

a pak musím rozloučit se
navždy s robotou,
chodit pěkně po staveních
v pátek žebrotou.
Koso, braň se, braň,
dokud stačí dlaň!

Za humny už jiný sekáč
očekává mne,
samého mě jako stéblo
rázem podetne.
Po lopotě odpočinu
tamhle nad bory
na hřbitově vedle vrátek
u své Barbory.
Koso, neustaň,
dokud slouží dlaň!

Ženich.

Kosa kruhem zavíří,
složí k řádce řádku,
by též halíř k halíři
klad se na hromádku.
Svatba bude za krátko,
třeba platit štolu,
až, mé drahé děvčátko,
z chrámu půjdem spolu.

Samo potom obilí
klást se bude řadou,
vzpomenu-li co chvíli
na svou ženu mladou.

A když kraj se zašeří,
půjdu vesel domů,
kde mě přijme s večeří
a s hubičkou k tomu.

Budem v polích, ve dvoře
spolu práci shánět,
úsporu si k úspoře
do truhlice schránět,
bude těšit za krátko
stříbrným nás hlasem,
koupíme si prasátko
a snad kravku časem.

A bůh dá, že k posledu
i svou vlastní střechu
pořídit si dovedu,
třeba z došků, mechu;
usedneme pod jabloň
ve svém vlastním sádku —
Vesele dál, koso, zvoň,
a klaď k řádce řádku!

Starší muž.

Lopotila se mnou žena
od úsvitu do noci,
pak i synek mladou rukou,
dcera byla k pomoci;
scházely se, trocha k troše,
trpce naspořené groše,

každý z nich byl skropen potem
z vrásek čela našeho — —
Vzpomenu-li, takhle kosou
vztekle máchnout do všeho!

Pojednou sem zpráva letí,
jaký v městě shon a hluk:
zpronevěra — hýřili tam
z mozolů sta chudých ruk!
Rázem bylo po všem veta,
zač jsme soužili se leta,
nechť si potom kočár vezl
k soudu toho, onoho — —
Věru, kosou, jenom kosou,
takhle kosou do toho!

Žena ulehla z té rány —
dosud chodí jako duch.
Drahé léky — práce málo —
u žida mi roste dluh.
Zmizel ženich naší Bětky,
lačný jen té peněz špetky;
ona teď jak stín se plouží,
stále pláče pro něho — —
Jářku, kosou, jenom kosou,
takhle kosou do všeho!

A teď pomocník mi ještě,
Józa můj, na vojnu vzat,
když mi rozkvet' v plné síle,
do práce jak litý kat.
Nyní steskem hlavu věsí

a snad chřadne v dálce kdesi,
nebo zvětřilce mi vrátí
místo synka hodného —
Inu, kosou, jenom kosou,
takhle kosou do všeho!

Šimon.

Jeden pluhem brázdy ryl,
potem svým je smáčel,
druhý pilně zrní sil,
třetí pole zvláčel,
a když vzejde klasů houšť
na bohaté líše,
ten, kdo prstem nehnul tam,
obchází ji v pýše.

Vedrem s čela prýští pot,
umdlévají páže,
hejno lidí o překot
kosí, hrabe, váže;
jenom jeden ve stínu
hoví sobě tady,
hledě vesel, jak mu tam
rostou snopů řady.

Mlatci tepou o závod,
až je ruka brní,
a s čel jejich horký pot
skrápá v jasné zrní,
v sýpce pak jich dílo pán
zkumným zrakem cení.

rád, že pšenky hromadu
v kupu zlata změní.

A když mouku vyrobí
práce mlýnské chasy,
nejbělejší ozdobí
dortem panské kvasy,
z nejhorší pak chleba kus
stačí na den celý
těm, co v potu orali,
sili, žali, mleli.

Mladík.

S hráběmi a srpem
děvčátka už jdou
ve vysokém žitě
bílou pěšinou;
a já sebe sám
častokrát se ptám,
proč z nich vidím ustavičně
jen tu jedinou.

Rozkývá-li stébla
vánku tichý šust,
myslím na krok lehký,
svižný její vzrůst,
a když v osení
mák se rumění,
vidím její zapýření,
úsměv milých úst.

Z chrpy, která kmitne
pod mou ocelí,
svitne modrých očí
pohled veselý
a hned celá zem
rozkvete mi v něm,
jak bych kráčel nejkrásnější
jarní nedělí.

Zmizela mi v žitě
za vysoký klas,
nad ním třepetá se
jenom světlý vlas;
koso, v hon se dej,
cestu prosekej,
ať ji spatřím s hlavy k patě
celou krásnou zas!

Mladý manžel.

Odved' jsem si od oltáře
ženušku jak růže květ,
jeden zpěv a jedna záře
byl mi tehdáž celý svět.
Řekl jsem: Tvé ručky bílé
neosmáhnou v hrubém díle,
nechať sama ztvrdne prací
moje dlaň jak oblázek,
bych tě mohl doma chovat,
kvítím jen tě ověnčovat
jako drahý obrázek.

Tu se odkuds vrátil z dálky,
hráč a hýřil, mladý pán,
ze zahálky do zahálky,
našperkován, ulízán.
A když prvně jsem ho zočil,
kterak okem lačným točil
po zástupu ženské chasy,
zlá mě jala předtucha —
Radost prchla od té chvíle,
černý pták mi used' v týle,
věčně skuhrá do ucha.

Divný úsměv, šepot lidí
dobré věci nevěstí,
lecos vlastní zrak můj vidí,
z čeho tuším neštěstí.
Strach se druží k mojim pracím,
zamračen se v jizbu vracím,
odkud všechny chvíle zlaté
vichrem zlým jsou rozváty —.
Žena přísahá sic, pláče,
ale mně dál v ucho kráče
temný havran proklatý.

Co můj život? Z jitra k šeru
v zimní mráz i letní žár
za tuhou se prací beru
pro kus chleba, šatu cár.
Jenom jedna hvězda světlá
na mém tmavém nebi zkvetla,
jedna v poušti růže krásná
za můj trud a horký pot:
chtěl jsem jen, by láska ženy

blažila mě bez proměny,
ta mi dražší nad život.

Zatím co zde s kosou pílí
do umdlení moje pěst,
hejsek líný, rozmařilý,
snad tam spřádá svůdnou lest,
aby hříčkou beze studu
mohl ukrátit si nudu — —
Ne! — Již pouhým pomyšlením
pěsť mi svírá lítý hněv,
všechna se mi k čelu valí,
rudou mlhou oči kalí
vztekem rozpěněná krev.

Ještě chvilkou mračno mizí,
červa v duši přemáhám,
mimo pouštím šepty cizí,
věřím ženy přísahám.
Jestli však mé oči jednou
v lotřích drápech poklad shlednou,
který jediný mne těšil
pod tou boží oblohou:
kosa má se strašně mihne,
nechať potom zkáza stihne
i mou hlavu nebohou!

Jiskra.

Raděj než kosit
v úpalu lán
pod lipou v chládku
zvedal bych žbán,

zvonil tam skleničkou,
šenkýřku mladičkou
volal jak pán. — —
Přeškoda jen,
že je to sen;
lípa i sklenička,
hezounká vdovička,
pivečko křen
našinci nekvetou ve všední den.

Našinci teprv
před nedělí
může se zdáti
o veselí,
zbude-li v sobotu
na trochu výskotu
do pondělí. —
Panská jen lest
kalendář jest,
týden teď v oplátku
v jinakém pořádku
měl by se vést:
všední den jediný, neděl mít šest.

V ledačem chtěl bych
zavésti rád
na chvilku aspoň
jinačí řád,
jednou též po práci
našinci v paláci
bažantů přát;
panský pak host
chleb měj — a dost!

Vodou jej zavlažuj
a k tomu rozvažuj:
Střídmost je cnost,
nejlepší s málem je spokojenost.

Ale co platno
přát si a chtět,
po staru dále
točí se svět,
nejraděj' chuďasu
uchystá ke kvasu
s pelyňkem jed. —
Mně však je hej,
děj se co děj;
chvíli tu zůstanu,
čapku pak na stranu,
zavolám: Ej,
vesničko, krajino, dobře se měj!

S loučením nemám
veliký žel;
pěkno jít krajem
v šířku i dél,
pro dělné pravice,
všude zrá pšenice,
řepa i chmel. —
Dojde-li dech
na stranách všech,
z korábu v přístavu
pošlu sto pozdravů
do milých Čech,
o chleba poprosím daleký břeh.

Lehko mi ještě
bez ženských pout,
dokud se v pevný
neskrčím kout;
když malí naháči
chytnou tě v chumáči,
těžko se hnout.
Zkalí tu zrak
starostí mrak:
hořký květ chudině
rozkvetá v rodině —
snad i já pak
přestanu pět si jak v povětří pták.

A přece mysl
veselá nás
jediná hřeje
v chudoby mráz,
všechny s ní klopoty,
svízele, roboty
přežiješ snáz; —
do šedin svých,
dočkám-li jich,
kéž se jí nezbavím,
potomkům zůstavím
do trampot zlých
dědictvím aspoň svůj veselý smích!

IX.

Kraj celý oživ' prací dělných rukou,
zní šíro hudbou žatvy různozvukou:

tu smích, tam spor, v šum hrabic srpy zvoní,
křik dozorců lid k nové píli honí.
A třeba povzbudit jej rázným slovem,
neb slunná výš teď sálá žhoucím kovem
a vlnám ohnivým, v nichž hoří niva,
též podobá se zlatá spousta žniva.
Na hlavě mladá žnečka šátku řasy
v šíř stele před polibkem slunce žhavým,
že zdá se, jak by třepal mezi klasy
kýs motýl obr křídlem červenavým;
však nadarmo: dál proudy s čela kanou
v líc do brunatna sluncem ožehanou.
Vše tone v potu, co zde kosí, váže,
ret jedva ovlažený vodou žbánu
zas dychtí po něm, klesá mdlobou páže,
i hlas již vázne v hrdle ženci, pánu,
ba ztich' i skřivan, věčný hudec lánu.

Však teď se blíží slunce k půli dráhy,
zvon polední se z dědin ozve záhy.
Tu veseleji opět kosa šlehla,
řad sekáčů se vzpružil poumdlený,
by rychle úzká klasů prouha lehla,
jež doposud je od paloučku dělí,
kde pod starého dubu větví stinnou
hlad utiší a chvíli odpočinou.

Tam nad kořeny, které spletí hadů
v šíř mohutnými hrboly se plazí,
v té výhni kol se šeří ostrov chladu,
kam slunce žár si marně cestu razí
stem rozsochatých větví hrbolatých,
jež zapleteny hustě, křivolace

v síť divotvárných suků uzlovatých
se tmějí v zelenavém listů mrace.
Řad věků prch', než obrovskému kmenu
tak divě rozbrázdily černou kůru,
než listů krov, jenž jako dóm se klene,
tak vysoko se vypjal k nebi vzhůru,
než větve samy vzrostly v silné kmeny,
v tu dálku širým kruhem rozpřaženy.

Ó, kdyby dub ten vypravovat uměl,
jak dlouhou, divnou kroniku by šuměl!
Snad můž' se řadit do slavené čety
těch patriarchů mezi stromy kmety,
těch obrů sem tam v českém kraji zbylých,
již hledí ze sna do přítomné doby,
těch pamětníků věrných, zasmušilých
nad pokolení dávno zašlých hroby,
jak dub jest onen, jemuž vínek lásky
báj zavěsila na pně kůru šerou,
a pod nímž dosud snějí černovlásky
o vládci jatém Kresinovou dcerou.

Snad roven stářím peruckému dědu
i ten zde vzrostl v bájných věků šedu,
snad pamatuje zápas ještě mnohý,
v němž kříž tu plašil staré předků bohy,
a jistě stál již, kdy zhas' na prestole
rod vzešlý k slávě od prostého pluhu,
jenž s pohrdou zřel na otecké role,
lid vodě cizí do našeho luhu;
strom tento spatřil, kterak nad vršinou
hrad vypjal se, jenž nyní zříceninou;
pak zočil vojska mrak pod kopí lesem,

v jichž praporcích se kříže krví rděly,
leč kalich zpět je hnal a pod kolesem
spoust vozových za nimi lány hřměly;
dál střídaly se nové dějů změny,
zář slávy, bída, požár vsí a pleny,
až shlédl v dálku plížiti se kolem
řad psanců, bibli celujících s bolem,
a mnichy obklopené drábů četou
v žár metat kralickou tu setbu kletou —
Dál opět vojska vídal v časů toku
i průvod časem nádherný, kde zlatem
řád svítil na prsou, kord podle boku
i klobouk tříhranný nad pestrým šatem,
kde křišťál jasný na nosítkách zlatých
tvář sličnou jevil hrdé krasavice
pod sněžnou závějí kštic šperkem spjatých,
v nichž diamantů hrála blýskavice,
že oslněn a podivením němý
lid vůkol rabsky klonil se až k zemi.

Leč zář té nádhery, ty voje dravé
přec byly tu jen zjevy přeletavé,
tou nivou míjely jak ptactvo cizí,
jež zastře časem oblohu a zmizí.
Však jeden obraz po vše dlouhé věky,
co dub se dívá lidských dějů změně,
své strasti všední a své prosté vděky
mu stejny málem objevoval denně,
a když ta cizí vidma prchla vidu,
vždy sám tu zbýval: — věčná práce lidu.
Nechť král se střídal s králem, nové rody
trůn týčily nad krvavými brody,
ať šla jim v patách pohroma neb sláva,

i tento kraj ať střídal pány svoje,
ať měnily se úřady a práva,
i mrav a víra, způsoby a kroje: —
vždy strom ten vídal hloučky lidu kolem
sít, žíti, krušně plahočit se polem,
a v poledním je odpočinku krátkém
tak stejně hostil před mnohými věky,
jak nyní vítá sekáče svým chládkem
ku sladké pohově na pažit měkký.
A dokud na posledním ze svých suků
peň vetchý zachová si zeleň chudou,
i po staletích vnuci jejich vnuků
své kosy pod ním naklepávat budou.

A nechť si lidstvo k výši jakékoli
svým duchem vzlétne, zjemní svoje žití,
ta práce prastará na plodné roli
vždy základem přec bude jeho bytí.
Měst hlučný ruch a všechen přepych skvělý,
řád společnosti se svých strážců šikem,
zář vědy, poklad vzdělanosti celý —
to všechno v nic by zvrátilo se mžikem,
verš poetů by ztich' i louten zvuky,
i štětec s dlátem kles' by z umné ruky
ve chrámu krásy zpustlém — kdyby v luhu
dlaň drsná srpu nechala i pluhu:
ta práce všední dosahem je prvá,
jsou bez ní všechny stavby ducha vratky,
neb šťáva životní, jíž lidstvo trvá,
jen tam se prýští — z ňader Země matky!

Ten kov, jenž půdu brázdí, klasy seče,
měl zemí vládnout; ale z dávné doby

svět podmanil jen v divém tvaru meče,
a teď i meč sám klesl do poroby:
teď železu, ať ničí nebo tvoří,
kov třpytný vládne, jemuž věk se koří.

Co dub ten hledí kol na širé líchy,
vždy viděl na nich práci blahočinnou
šíj skláněti pod jařmem panské pýchy:
Tam, sporý rum kde zarost' ostružinou,
kdys hradní velmoži lid kraje hnětli,
naň každý věk jen těžší důtky pletli.
Jen jednou kosy vzpřímily se vzdorně
a klanici zatk' rolník za lem škorně
a mlatec vítězným se pomstil tepem
na panských lebkách okovaným cepem —
pak v horší ještě otročili muce
až do času, kdy klaněli se holi,
jíž vládla vrchnost s pudrem na paruce.
Teď slávu rokoka již snědli moli,
i vzpomínka na drábskou hul se ztrácí...
Nuž, plný spásy den zda vzešel práci?
Zda pro sebe tu na svém šťastna tvoří?
Zdaž toho, který pro jiné se moří,
krov aspoň vlídný v jizbu vzdušnou vítá,
kde chleba dostatek stul prostý skytá,
zda k sobě muže nachýlit a dětem
též časem haluz s jasným ducha květem?
Zda čest a vážnost jeho píli kynou,
ret žádný s pohrdou se neukřiví
nad prostou kytlí s čerstvou role hlinou,
nad rukou zjizvenou, jež lidstvo živí?

Z mlh teprv kmitá Zora spásy mladá,
svit semotam i v tiché lány padá.
Zda ještě pean Práce oslavené
dub starý uslyší, pod jehož krovem
dlel právě básník v kraji pohádkovém
a sekáčů teď hloučky unavené
kvas chudý koření si prostým slovem?

X.

Starý sekáč:

Za oběd a za pohovu
    díky Bohu vzdejme
a zas k veselému tanci
    kosy uchystejme!

Jiný:

Nevím, nevím — pohleď za les,
    jak tam černo, brachu;
klasy vlní se, a cestou
    letí kotouč prachu.

Starý sekáč:

Možná dost, že pod horami
    zlá se strhne mela;
ale nám zde jenom větřík
    schladí horká čela.

*

Šimon:

Bouřka bude; už se nebem
 staví černé hrady,
k pospěchu sám statkář onde
 honí žneček řady.

Jiskra:

Ba, i mladý pán se čile
 kolem chasy točí,
však ten hlídá místo klasů
 chrpy hezkých očí.

Mladý manžel:

Z kola děvčat ční jak hastroš
 z kvetoucího máku.

Jiskra:

Pod střechou máš svoji slípku —
 co ti po luňáku?

Mladý manžel:

Kam tím biješ? Co s mou ženou?
 Pověz bez prodlení!

Jiskra:

Hleďme bloudka žárlivého,
 jak hned zuby cení!
Což se ani řečí kmitnout
 nesmí tvoje žínka? —
Pohleď raděj: vlk tu skokem,
 sotva o něm zmínka.

S t a t k á ř ů v s y n:

Z těžkých mračen hrozí bouře,
všechno s prací kvapí,
a tu chlapi v trávě!

S e k á č i:

Zvolna!
Nejsme ničí chlapi.

S t a r ý s e k á č:

Už jsme vstali; sami víme,
čeho zapotřebí.

S t a t k á ř ů v s y n:

Holí abys honil k práci
líné darmochleby!

M l a d ý m a n ž e l:

Darmochleb a lenoch, hejsku —
to jen t o b ě patří.

S t a t k á ř ů v s y n
(zdvihá jezdecký bič):

Dám ti — —!

M l a d ý m a n ž e l:

Pojď jen — tu má kosa!

J i n í:

Ukažme mu, bratři!

Starý sekáč:
Zpátky, zpátky! Mějte rozum!

Šimon:
Odprosit nás musí!

Jiní:
Ukažme mu! Za svůj bičík
naše kosy zkusí.

Jiskra:
Škoda kos je na ten koukol —
obstupme ho v kole!
Šimon pak mu splatí za nás
v pěkné epištole.

Sekáči:
Dobrá, kosy napřáhněme
kolem něho v kruhu!

Statkářův syn:
Pusťte!

Sekáči:
Zpátky! Chraň svou nohu
krvavého pruhu!

Šimon:
Nuže poslyš, za tvé lání
jakou čest ti vzdáme. —

Ovšem, jenom sprostnou řečí,
 jak ji na vsi známe:
nemohli nám tatíkové
 platit městské školy,
z dětských let jen hrubou prací
 hmoždíme se v poli.
Ale přece hrdě čelo
 zpocené se tyčí,
že jen za své čestně žijem'
 bez milosti ničí:
jíme skývu vlastní prací
 dobře zaplacenou,
režný cár ten koupili jsme
 mozolů svých cenou;
ba, z ní ještě na almužny
 různým trubcům zbývá,
na řetěz, jenž u tvých prsou
 blyštivě se kývá,
na tvé šaty podle mody,
 na tvůj skřipec zlatý —
z našeho tvá celá sláva
 od hlavy až v paty!
Měl bys našinci se za to
 poklonit až k zemi,
že máš blaho jako v písmě
 ptactvo s liliemi,
že jsi živ jen pro svou rozkoš,
 pro ničemnou choutku,
že jen lelky chytat můžeš,
 nepotřebný floutku!
My se ovšem neprosíme
 o lenochů díky;
avšak, nehoříš-li hanbou

mezi pracovníky,
styď se příště aspoň jiné
nazvat darmochleby, —
a že hůř' to neskončilo,
poděkuj se nebi!

Jiskra:

Kosy stranou! Šťastnou cestu
pánovi už přejem'.

Mladý manžel:

Nejlíp rovnou zpátky k městu
za pitkou a frejem!

Statkář:

Co se děje? Ký tu povyk?

Jeho syn:

Jako vlci draví
s kosami se vrhli na mne, —
soud jim hlavy spraví!

Statkář:

Cože? Který zbojník drzý
napad' mého syna?

Jiskra:

Všichni za jedno jsme byli —
jeho však je vina.
Nemáme na drsné slovo
příliš útlé vážky,

časem od leckoho snesem'
    leccos bez urážky;
ale tenhle pán když houkl
    o lenoších cosi,
a zdvih' bičík — tu nám přece
    zplašily se kosy.
Jen jsme mu je ukázali
    s krátkou k tomu řečí —
že nic více, nezcuchaná
    jeho krása svědčí.
Našinec dá za plat práci,
    ale cti své nedá;
komu nevhod to, ať jiné
    sekáče si hledá!

Statkář:

Ne! Jen zůstaňte! On chybil —

Jeho syn:

Vlastní vážnost tratíš
před tou luzou —

Statkář:

Jeď si na hon!
Zde jen práci hatíš.
Však vy, lidičky, se kosy
    znovu chopte hbitě!

Starý sekáč:

Nebýt bičíku, již dávno
    svištěla by v žitě.

Však za slovo spravedlivé
    děkujeme pánu —
do večera ani stéblo
    nezůstane v lánu.
Hle! jak prál jsem: Kamsi k horám
    mračno s hromem táhne,
ale nás tu ani drobná
    krůpěj nezasáhne.
Nechť se blýská, hrom tam vzadu
    na svůj pozoun hude,
nám se tady, hoši, v chladu
    krásně kosit bude.

XI.

Poeta

(vraceje se z procházky):

Tam za řekou jsem slyšel nebes voje
bít v bubny třeskné velebného boje,
nad hlavou zmítaly se letem chmůry
jak černých běsů shon, jejž časem shůry
meč archandělův proťal ohnivý:
však zde jak fantasie vznět mi schladil
boj titěrný, jenž pána s ženci svadil,
děj skutečnosti mdlý a střízlivý!

Dost divě z povzdálí se kmitla sice
kos napřažených náhlá blýskavice,
strach budil davu hluk a ryčný hlas;
leč popošel jsi blíž, a rázem jedním
ten klamný přísvit obraznosti zhas',

stál's rozčarován před výjevem všedním:
Bylť chumáč tam jen hrubých tváří zlostných,
šat chudý bez rázu a pustý cár,
i hejsek tuctový — ve slovech sprostných
vřel nechutně jich malicherný svár
a na konec ve všedních opět pracích
se rozpliznula bědná travestie
té bouře tam, jež dosud v temných mracích
čas od času na břeskné kotly bije.

Proč tak se přiblížením všechno mění?
Proč nutno přivřít oči, zacpat sluch,
by nad střízlivé, chudé světlo denní
vzlét' v zářný éther poesie duch?
Proč blízkost všecka suchá mu a bledá,
o vzdáleném a zašlém raděj' sní?
Proč i řeč neznámou náš vzlet si hledá,
té štítí se, jež v pravdě vůkol zní?

Chce nezpoután svou vlastní zkoušet sílu,
jen svému vlastnímu se těší dílu,
chce tvořit, tvořit — a ten tvůrčí chtíč
snad oné záhady je pravý klíč.
Však z ničeho jak božstvo netvoří,
jen prosté zjevy skutečnosti známé
svým vkusem pozmění a vyšňoří
a snů svých prismatem je pestře láme.

Ach, ano, skutečnost je základ přece
všech ducha plodů. Nechťsi v těsný prut
svým bije křídlem, touže z její klece,
přec všechen jeho svět v ní uzamknut.

Ať kdekoli své tvůrčí snahy zkusí,
z ní vychází a k ní se vracet musí,
ač chce-li vlastní silou tvořit sám,
ne sbírat květ, jenž v cizím sadě zkvétá,
ne lovit matný odlesk toho světa,
jenž pouze z knihové mu skříně znám.

I mně se někdy zdá, že z nivy živé
jsem zabloudil v poušť papírových blan;
tu jakbych náhle promnul zraky mživé,
zřím s udivením na skutečný lán.
A nechťsi časem střízlivým jej zovu,
přec vím, že všechno ukryto je v něm,
co může vznítit duši poetovu,
a víc, než stihnu nejvzletnějším snem.
Ne v jarní noci jen a bouři sněžné,
i v mravenčím na mezi hemžení
víc dřímá krásy velebné a něžné,
než může vysnít pěvce nadšení.
Jen umět zbádati ten sterý taj,
jen ducha vystihnout, jímž dýše kraj,
jen pro ty divy najít pravé slovo —
mým není, ach, to slovo básníkovo!

V ráz jinak se mi jeví ženci bědní,
jich cár mi nad samet a drahý kov;
teď mocně dojímá mne spor ten všední
a výčitka těch sprostných, drsných slov.
Dřív na hostii pomýšlel jsem v pýše,
jíž zvedáme nad všední shon a hluk,
a shlížel útrpně s dum vzletných výše
na hrubou práci robotících ruk;

však nyní jest mi, jakbych také hlavu
měl sklonit zahanben v tom prostém davu
a pokorně jim říci: „Vroucí dík
buď rukám těm, jež za mne v potu tonou,
bych mohl, vašich lopot příživník,
jen trhat sobě růži ducha vonnou,
a promiňte, že vašim pečím cizí
jsem sobecky tkal snů jen vzdušnou přízi,
a že i nyní, když se vracím k vám,
pro bratry své jen ruce prázdné mám,
že slabou vůlí nadarmo se snažím
svým duchem přispět platně vašim pažím
a slovem kouzelným vám krásy taje
snést s říše vidin v skutečnosti kraje."

Ba, neznám zachytit ni skromné vnady,
jíž dýše na mezi ten výjev zde:
kýs mladý sekáč vyšel z druhů řady
a míří k dívce, která mimo jde
se žbánem spěchajíc. Již proti sobě
ty stojí postavy, tak svižné obě.
K nim z potrhané příze mračen tmavých
pruh oslnivé záře zaletá —
jak divně zkrásněl hoch v těch jiskrách žhavých,
jak bájně kosy blesk se třepetá!
A pod plachetkou rudou vlasy světlé
jak čarosvitem vroubí dívčí líc —
Dva polní květy jsou to chudě zkvetlé
a přec nad moje sny v nich vděku víc!

XII.

Mladý sekáč:

Kam jdeš s vodou, moje zlato?

Děvče:

Na farský ji nesu lán.

Mladý sekáč:

A já z panských — nedbej na to,
práhnu žízní, podej žbán!

Děvče:

Oč, že jiného bys cosi,
raděj z mého žbánku pil!

Mladý sekáč:

O, jak douškem rajské rosy
občerstvil mě do všech žil,
jakby májová se lila
míza v údy zemdlené —
Pověz, u jakéhos' byla
zázračného pramene?

Děvče:

Ke studánce tamhle stranou
chodíváme v čase žní,
stíněna je ruží planou,

voda jako křišťál v ní,
jako hvězdiček tam kvítí
modrého je plný břeh —

Mladý sekáč:

Krásněji tvá očka svítí —

Děvče:

Pošetilých řečí nech!

Mladý sekáč:

Co jsem řekl, pravda svatá.
A slyš ještě: z krásek všech
jediná jen ty, má zlatá,
skvíš se denně v mojich snech,
září mně jak slunko jasné
rozmilý tvůj obličej,
bez něho mé štěstí zhasne —

Děvče:

Šprýmů nech a žbán mi dej!

Mladý sekáč:

Slib, že na mne počkáš chvíli
pod kaplí u starých lip,
až se soumrak v pole schýlí —

Děvče:

Už mne pusť!

Mladý sekáč:

Že přijdeš, slib!
Mluvit s tebou práh' jsem stále —

Děvče:

Přijdu tedy.

Mladý sekáč:

Žádný klam?

Děvče:

Se žbánem již musím dále!

Mladý sekáč:

U lip večer!

Děvče:

Přijdu tam.

XIII.

Bouř' prchající ještě z dálky hřmí,
však pozvolna již svítá nad nivou,
tu lánů část se dosud mračně tmí,
tam jiná svítí slunnou protivou,
a jestli z chmůry,
jež útěkem se teřpí v divné stvůry,
kdes šlehne ještě
v dol krůpěj deště,
tu mění slunce v perlu ohnivou.

A teď — — O krásný, smavý zázraku,
jak ladíš v rozkoš bytost veškerou,
když z nenadání šlehneš do mraku
svou jásající září sedmerou,
nad letní lány
když zkleneš oblouk vítězné své brány
a po temnotě,
po divém hřmotě
kraj rozplesáš svou vzdušnou nádherou!

O jasná těcha z tebe pramení,
svit oné blahé zvěsti pravěku,
že bůh tě zžeh' jak věčné znamení
své shovívavé lásky k člověku,
že tvoje krása
vždy nový klid po každé bouři hlásá —
Po vzteklém víru
zas blaho smíru
i nám zde věstíš v časů daleku.

Jde hrozná bouř' — ji tuší každý z nás,
i raba sen i neklid pochopa:
snad v rozvratu, jak Římem kdysi třás',
až k základům se zachví Evropa;
ne barbar v zlobě
ji zkruší — sama vstane proti sobě,
vše vírem schvátí,
hráz každou zvrátí
ta valící se blíže potopa.

Již dlouho z dola sterá hrozí pěst
a slyšet z temna zubů skřipoty,

i ticho zdánlivé zlou šeptá zvěst, —
toť dusný klid před hromů rachoty.
Kdož chová víru,
že podrobí se stará křivda v míru,
že ducha zbroje
ty skončí boje,
jas myšlenek ty zdolá mrákoty?!

Říš ducha ještě neobsáhla zem',
věk hrubé síly neprch' surový
a starou zbraní, mrzkým železem,
svět starý ubránit se hotoví,
vše věstí, běda,
že blízké zkázy uragan se zvedá,
že hrozí prve
věk spousty, krve,
než v duchu, pravdě svět se obnoví.

My, které neklid věku bičuje,
kdož vůkol vidíme jen boj a spor,
jak pěsť se proti pěsti vztyčuje,
jen záštím plane milionů zor,
my, kteří víme,
že horší bouř' v dnů příštích mlze dříme,
kdy vedle svatých
snah, bohem vzňatých,
všech vášní změť se vyrve ze svých nor;

My, jimž boj věstí i ta idylla
niv klasnatých, kde hledali jsme klid
— ač idyllou ni druhdy nebyla
tma duševní, v níž otročil tam lid —:
ó v teskném vzdechu

jak zříme k obloze, kde pro útěchu
po vřavě burné
na cloně chmurné
se zžíhá duhy čarovábný třpyt!

Ach, také v oněch lidských bojů mrak
kdys opět mír se blaze usměje —
však teprv nových pokolení zrak
té shody duhou krásnou okřeje;
nám dáno pouze
zřít mihavý jen zákmit v marné touze
té příští doby,
přes naše hroby
jež k výším slunným šťastna dospěje.

XIV.

Den horkých lopot končí zponenáhla;
sic ještě světel záplavou se třpytí
pláň obilí a strnisk neobsáhlá,
ba, jasněji vše západem se nítí;
jak v záři požáru ty hloučky planou,
jež rovinou se hemží požehnanou,
jak řeřavy se blýští snopy valné,
jichž mandele tu rostou v dlouhé řady; —
však nejsou to již denní svity palné,
v ty ohně večer již své mísí chlady,
skráň ženců zpocenou svým suší dechem;
je těší blízkost želaného klidu
a naposledy ještě pilným spěchem
dav rozvlňuje znaveného lidu.

*

A nebe zvolna shledává své divy,
by v pohádkových vidin říši vzdušnou
zrak odloudilo od střízlivé nivy,
snů kouzlem nahradilo práci krušnou.
Dne jednotvárná běl a modro žhavé
hře ustupuje barev mihotavé,
v nichž obraznost jen roznícená hýří:
Nad slunce sklonem třpytnou klene bránu
ze zlata, nachu, z oblačného chmýří,
jež nádherným plá vidmem tulipánů
a krasších květů duhovými světly,
jež v edenských snad jenom hájích kvetly.
Jak zarudlého zlata oblou desku
nad obzorem, jenž hoří v jeho blesku,
zříš slunce žhoucí, divně zveličené,
střel démantových věncem obklíčené, —
ty prostřelují kolkol všemi směry
pýř oblaků, jež nad ním v nebi plovou,
to divné ptactvo s ohnivými pery
a s hrudí zlatou, růžnou, fialovou.

Od práce všední, zvyklých rysů kraje,
vzleť nyní, duchu, v neznámo a taje!
Teď čas tě zove myšlenek a snění,
ó parobe, jenž's umdlel prací tuhou:
ty oblaky, jež divně západ mění
a barví světel nevídaných duhou,
toť výspy blažených, jež na jezera
tě loudí báječná od rmutné hroudy,
v níž krtkem ryl jsi z rána do večera —
snů napni plachtu nad zářnými proudy!
Ty navždy přikovaný k úzké líše,
teď volně můžeš do dalcka plouti,

zřít jihu skvoucí květ, strž alpské říše
na této vzdušné po oblacích pouti.
A bytost udeptaná v zemském prachu
můž' povznésti se v čistý éther duše,
vzít od červánků světlá křídla z nachu
a zaletěli k tajů hvězdných tuše.

Slyš! náhle do šumného žatvy shonu
vpaď jasný hlahol vesnického zvonu.
A všechny rázem oněměly zvuky
kos, hrabic, vozů, pokřik, smích a pění
před toho srdce kovového tluky,
jímž jakby chvělo jiných světů snění.
Tak divně vpadly v pustou vřavu denní
jak ztraceného ráje hudba dalná,
jež z prachu, temna k jasu, povznesení
zve mnohý věk již pokolení valná —
sic darmo stále: dál se v prachu ryje
dav uhnětených rabů bez oddechu
a v tupý sluch ta božská melodie
jen v matném z dálky zaznívá jim echu.

Dav ženců ztichlý vnímá hudbu tklivou,
jež hlaholí sem s věže rodné vísky;
teď přidružil k ní za sousední nivou
své klekání kýs jiný kostel blízký,
teď třetí zapěl v zářném nebesklonu,
kdes jiný za řekou, za pruhem lesa,
a spojeným již chorálem svých zvonů
kraj celý k nebi touží, tesknі, plesá

XV.

DVĚ MODLITBY.

Starý sekáč:

Jak dnes hlasně, odevšad jasně
hlas klekání se chví!
Anděl Páně zvěstoval panně
Marii poselství.
Když tak slyším z vesnic kolem
zvonů zpěv se vlnit polem,
celý život na paměti
rázem ožije,
minulost mi hlavou letí —
Zdrávas, Marie!

V nízké chatce tulím se k matce
jak malý hošík zas —
ó jak mile v blahé ty chvíle
zněl večer zvonu hlas!
Nechť jen černou v ruce skývu,
síň jsem viděl plnou divů,
a v ní anděl mih' se s bělem
rajské lilie,
s nachýleným k Panně čelem —
Zdrávas, Marie!

Věk ten blahý uletěl záhy,
hoch v práci tuhé rost',
v celém žití hrstka jen kvítí,
však trní dost a dost.

V horkém potu stejným krokem
za dnem den, rok míjel s rokem,
s nouzí tak se ku starobě
chuďas probije,
odpočine si až v hrobě —
Zdrávas, Marie!

Na lopotu zvyk' jsem i psotu
a rád jsem pracoval;
díky nebi za černé chleby,
jež v odměnu jsem bral.
Jenom nedej za mozole
k stáru žebrácké mi hole,
dřív ať raděj, bože milý,
srdce dobije,
než těch ramen dojdou síly —
Zdrávas, Marie!

Sám jsem v málu vzdával Ti chválu
za dobro vše i zlo,
bez žaloby po všechny doby
svůj nesl kříž a jho.
Přece k nebi ruce šinu:
Dopřej, Bože, mému synu,
dopřej vnuku, ať se časů
lepších dožije,
přines i nám nízkým spásu —
Zdrávas, Marie!

Šimon:

Kdys také já se modlil při tom zvuku —
teď jinak hlasu zvonů rozumím;

jen mlčky hledím na mozolnou ruku
a modlitbu již říkat neumím,
jak anděl poklonil se jasným čelem
před tichou pannou s rajským pozdravem,
že právě Slovo učiněno tělem,
to božské slovo lásky k bratrům všem.

Ba, slovo tělem učiněno, amen!
Zde hlásá mi to zmozolená dlaň,
jíž bratr místo chleba dává kámen
za potu horkého a krve daň.
Však pro potěchu nechal mi tu chvíli,
by zkonejšila hněv můj zvonů báj,
že za vše trní pozemské a býlí
kdes v oblacích mi kvete věčný ráj.

Nechť jiným zpívá nadpozemské zkazky,
mně tvrdým hlasem připomíná zvon,
jen boj že kolem všude místo lásky,
jen o kořist se rvoucích dravců shon.
Já křížem nestírám tu horkou rosu,
jež s čela kape mi na chudou zbroj,
jen pevněj zbraň tu svírám, svoji kosu,
v ten perný, tuhý živobytí boj.

Ne ruce spínat, nám se bíti třeba
bez chvíle oddechu s tou křivdou zlou,
o život svůj, krov z došků, o kus chleba,
o děti své a lidskou hodnost svou,
a státi k sobě, chuďas při chuďasu,
druh druhu protírati kalný hled,
druh druha budit, sílit do zápasu
a v šiku svorném drát se výš a v před.

Zde stojím s kosou, hlídka toho voje,
nechť v ztraceném jen koutě vesských niv,
a nemodlím se o spasení svoje;
však, je-li soudce všemocný kde živ,
vím, kterak rozsoudí, a vzdychám pouze:
Kéž ještě uslyším tu rajskou zvěst,
že spása vzešla utlačených touze,
že slovo tělem učiněno jest!

XVI.

Poeta:

Již niva prázdní se. Jak pára hnědá
houšť na ni klesá závoj soumraku,
po žárech západu jen stopa bledá
se ještě míhá v dalném oblaku.
Však na protější straně, v černém boru,
ký požár náhle vzniká na obzoru?
Směs větví, šerem v temnou hmotu slitá,
tam podivnou se mění záplavou,
vždy prudší oheň z pozadí se kmitá
a šlehá sítí větvic řeřavou,
až pojednou terč luny plápolavý,
jak duchů kahán báječný tam svit'
a nesčetný jak démant mihotavý
s ním roje hvězdné vzešly na blankyt.

Kraj, dřív tak žárný, v hebkou šeř se tají,
tvar za tvarem se tratí, splývá v ní;
jen rysy lip tam ještě vynikají
ve slabém kmitu záře poslední,

v níž bílá kaple mihavě se jeví
a za junáka silným ramenem,
jenž obepíná svižné tělo děví,
hrá ještě kosa mroucím plamenem, —
již zhas' i tento kmit, pruh na pních růžný
jen šepot slyšet ještě sladký, družný.

Na líchy, po den celý plné ruchu,
tiš osamění lehá, blahý mír,
nad strnisky a snopy v temném vzduchu
jen plachý sem tam šustí netopýr.
I notuje v tom kraji bezezvukém
jen serenádu trylků tichounkých
sbor cvrčků, rozplašených žatvy hlukem,
ti trpasličí hudebníci lích.
Však nyní slyš! Tam stranou blýská cosi
nad šerou tlupou v záři měsíce:
to sekáči, své na ramenou kosy,
jdou po robotě domů pějíce.

Zpěv sekáčů:

Kosy na ramenou
vracíme se z lích
nohou ztrmácenou
do chatrčí svých.
Za námi posekány
jsou plny snopů lány,
šik mandelů tam všude,
i stoh jak hora zbude,
až naplní se pánu
kout každý v stodole —

My na čapce si z lánu
květ nesem' koukole.

Vždy kosu naklepáme,
hned jak se rozední,
že zvonem jasně zní;
však nadarmo se ptáme,
kdy nám den přijde žní,
    den jasný,
    den spasný,
den velký našich žní?

    Večer k nohám hodí
    žebrácký nám plat,
    v bídný kout se chodí
    po lopotě spat.
Jsme poslední v tom světě,
jen dobří sekat v létě,
rýt z jara, orat, síti
a hladem v zimě mříti,
pro vzdělané a možné
den celý pot svůj lít
a z prachu v úctě zbožné
na jejich slávu zřít.

Vždy kosy naklepáme,
hned jak se rozední,
že zvonem každá zní —
však nadarmo se ptáme,
kdy na své půjdem' s ní,
    kdy svitnou,
    kdy zkvitnou
i našich klasy žní?

Chuďasa se neptá
žádný jejich sněm,
nechť si lká či reptá
v prachu pod svým jhem.
Bez něho po svém právu
zisk shánějí a slávu,
svým modlám chrámy staví,
cet blýskotem se baví,
jim zlaté struny hrají,
sbor tančí krásných děv —
od nás pak nežádají
než potu daň a krev.

Když kosu klepáváme,
tu divně časem zní,
ne jako hudbou žní —
jak okov když se láme,
jak řinkot bitevní,
jak v seči
meč k meči
to časem třeskne v ní.

Kdo si shrnul zlato,
vyšší získal um,
mní, že právem za to
šlape prostý tlum,
že pro něho jen sety
všech požitků jsou květy,
lesk, rozkoš, moc a vláda;
že jiných lidí stáda
jsou zrozena jen zlobu
a tíhu sudby nést,

jen hmoždit se až k hrobu
pro jeho zisk a čest.

Když klepem' ranní chvíle
svou kosu v době žní,
přec časem jinak zní,
že nad ní zasmušilé
se čelo rozjasní,
v tom tluku,
v tom zvuku
o lepších časech sní.

Poeta:

Ba, přijde vaše žeň, vy duše prosté,
vy, jimž jen lopot hrubých úděl dán!
Již setba v zemi jest a zvolna roste,
i váš se zazelená tichý lán.
Sic porůznu jen dosud zrna klíčí,
a mnohde zeleň spálí mrazu dech,
jen pracně stébla útlounká se tyčí, —
v hruď bijme se, nás je to vina všech.
Z nás každý mní, že manům ducha sluší
los šťastnější než davu, lesk a čest,
i frásí plamennou, jíž v sobce buší,
chce — sobec sám — se nad ostatní vznést;
ač bratrství a rovnost na rtech máme,
a řádům křivým ohlašujem' boj,
přec požitků, jež z nich jen klíčí, ždáme
a nosíme jich voje pyšný kroj,
tím pokrytectvím horší oněch málem,
jichž upřímně se hlásí dravčí skřek.

že vlastní Já jest bohem jich a králem,
a svato vše, co choutkám jeho vděk.

Tak dvojí vojsko proti sobě zříme —
a vítězi kde budou, všichni víme.
Tu moc a věhlas, zákon, spousty zbraní,
pych, krása, bystrý um a bujný chtíč —
tam jenom spousta unavených dlaní,
z nichž trčí kosa, kladivo a rýč,
a přec ať zpupná moc sto hradeb chystá,
bouř dělných dlaní vítězstvím je jista,
svým právem ubíjeným tisíc let
ve věku světla opanuje svět.

Zpěv sekáčů
(doznívá v dáli):

V sudbu naši bědnou
kmitá naděje,
že i nám se jednou
štěstí usměje,
že také v tyto pláně,
na klasy v tichém láně,
i do ztracené vísky
pod slaměný krov nízký
a v naši bídu, bratři,
kdys zazní blahá zvěst,
že nám též země patří
a našim kosám čest.

Vždy kosy naklepáme,
hned jak se rozední,

že každá zvonem zní,
a když líp nasloucháme,
tu jasně slyšet v ní,
    že jistě,
    ba jistě
den přijde našich žní.

SNÍH.

Tato báseň uveřejněna ve »Květech« r. 1894; zde podávám ji se změnami, které jsem učinil v knihovém vydání z r. 1900.

S. Č.

SESTŘE RŮŽENĚ.

Ty hory, jež se modrají v pozadí mé myšlénky, dívaly se i do tvojich dětských let; snad ti pro ně bude mila tato moje kniha.

S. Č.

I.

Ťuk! Ťuk!

‚Co mi klepe v okno, sníh se venku chumelí...‘

Ťuk!

„To já jsem, Fantasie. Poleť se mnou, příteli!“

‚To tak — lítat! Nohy líné hřeju raděj' u kamen,
naslouchaje písni suků klidně hledím na plamen,
rád jsem, že tu v teple sedím, bez mokra i průvanu,
s novou Cestou kolem světa pěkně doma zůstanu.‘

„Pojď jen, hochu! Bílé hvězdy s nebes hustě padají,
krásnou řízu liliovou tiché zemi spřádají.
Rád jsi míval reje vloček —“
‚Míval. Však co na skráni
hrstka se jich navždy chytla, nedbám o jich padání.
Nech mě v klidu, kouzelnice! Pro mne zašla moc tvých čar,
marně bys mi chtěla tkáti luzné víly z mlžných par,
místo hvězd a hermelínu, pohádkových útvarů,
místo lesa stříbrného s divnou lunou z jantaru,
místo pírek andělských, jež mládci vzduchem lítaly,
viděl bych jen vodu ztuhlou, vyhraněnou v krystaly.‘

*

„Chceš mi housti starou, známou notu prchlých illuzí?
Ještě visí mnohý lupen s podzimních ti haluzí.
Nechať zřídly, nechť si mnohý rudne, žloutne jesení,
přec v nich ještě časem šumí vzletu van i nadšení.
Pojď jen, brachu! Viz mých saní báchorkovou nádheru,
pestřící se v barvách skvělých lehounkou tu pápěru,
jako zářný motýl trópů v dešti květů bělostných
v metelici sněžné září duhou cetek přeskvostných,
a ti běloušové v předu, jakby sníh to ve sněhu
útvarem se ladným vlnil, ladí nohy do běhu,
hrabajíce kopyt stříbrem, házejíce temeny,
že se budí zlaté zvonky — Slyš ten cinkot sdružený!“

PÍSEŇ ROLNIČEK.

Což zněly naše hlásky
jak andělíčků smích,
když otec plný lásky
tě choval v loktech svých,
kdy vichrem letě domů
přes lánů třpytný běl,
již vánočního stromu
jsi v duchu svity zřel —

Jásot náš hlaholí
do sněžných do polí,
v bělostný háj,
kýváme, lítáme,
zpíváme, vítáme
v dávný tě ráj!

Na sladké, temné oči
zda vzpomínáš si — ach!
Na jíní ve vrkoči,
na líček skvostný nach,
když duši celou hroužil
jsi v zor, jenž luzně plál,
když vedle ní jsi toužil
tak věčně letět v dál —

S rozkoší závratnou
hudbu ti úchvatnou
družil náš zpěv,
zlaté jak cymbály,
svaté jak chorály
nebeských děv.

Zda slyšíš naše hlásky,
jež v dětský zlatý svět,
do krásných sadů lásky
tě vábí, loudí zpět?
Svou ostav jizbu temnou,
v plen vichrům péče dej
a s naší hudbou jemnou
do bílé dálky spěj!

Líbezné hlaholy
do lesů, do polí
střásáme zas,
kýváme, skáčeme,
zpíváme, pláčeme
pro zašlý čas.

‚Ejhle! na pomoc si béřeš i tu droboť cinkavou
a snů věru zlaté pásmo již mi táhne nad hlavou:
Slyším práskot, hlasy zvonců, dívek utajený smích
a též vánoční sen svatý v moje dumy sladce
dých' —
Avšak vari! Pavučina, již tvůj prstík jemný tká,
jest jak ona, kterou pavouk na trs šípků navléká:
Za krásného jitra v máji září jako závoj vil,
rosné perly v ní se třpytí, duhový kol hraje pyl;
ale když se slunce kloní, ten tam divukrásný mam:
příze šerá, potrhaná bez půvabu visí tam.
Tak i duchu, když mu tlumí léta sešlých křídel
vzmach,
příze tvá se trhá, šedne, všední postýlá ji prach,
a ty zbytky šerých vláken k čemu chytat na papír,
babí léto poesie? — Milejší mi klid a mír.'

— „Pohleď v okno!"

‚Kvítí z ledu nasypal tam zimy dech,
dole však jsem opatrně mezi rámy nacpal mech,
z vrtochu pak dětinského sem tam nastrkán je
v něm
z lepenkových drobných postav přeubohý Betlehem.'

„Pohleď lépe!"

‚Na mou věru, led tam roste v celý sad,
koruny pnou do vysoka štíhlé palmy hrdých vnad,
obrovských svých listů v modru rozpínají vějíře
a tam v zadu město zříti... divné věže, arkýře...
rostou, oživeny, také lepenkové figury:
pastýřů tu statná těla kryjí pláště, vlčury,

v rukou dlouhé svoje hole, na bedrách pak darů
tíž,
v zanícení prostém, zbožném k jeskyni se hrnou blíž,
kde muž sivý blažen zírá k jeslím s volkem,
oslátkem
a máť spanilá se kloní nad zářícím děťátkem...
Velká hvězda čaroskvoucí s nočního zří blankytu,
výsost tajemná se jasní v bílých křídel zákmitu
a mně v duši roztouženou z dálky padá sladký tón,
trouby pastýřské to znění, hlaholí to známý zvon,
nebesa i země zvučí jásavými písněmi...‘

SBOR ANDĚLU.

Sláva Bohu na výsostech, pokoj lidem na zemi!

PÍSNĚ PASTÝŘSKÉ.

Nesem' vám noviny,
poslouchejte,
z betlemské krajiny,
pozor dejte —

Narodil se Kristus Pán,
veselme se!
z růže kvítek vykvet' nám,
radujme se!
z života čistého,
z rodu královského
nám, nám narodil se!

„Slyšíš? Slyšíš? Tvoje hlava níž se kloní do dlaně
a pel poesie dumný uléhá ti na skráně.
Ještě tam se kmity jiskří, zvučí tajná hudba dum,
jako v mušli utajený, přitlumený moře šum.
Nuže, co ti v duši posud — třeba mdlejším tónem —
zní,
písní jev, nechť tvoje háje šat již zpestřil podzimní.
Všaktě sama přijde chvíle, kdy ti dojde zpěv i dech —
A co zatím? Co bys činil? Dokonej svých losů
běh! —
Hle, jak září moje sáně, jak tam krásný v bělu svět!
Krev ti zjaří, ducha vzpruží po jiskřivém sněhu let!“

‚Loudíš, vábíš, a již zase vězím v moci tvojich čar,
do hlavy mé vstoupá cosi jako vůně zašlých jar.
Bezděky se k tobě šinu — oknem, jako mladý fant,
jejž's mi překouzlila v bránu, samý křišťál, diamant,
do tvé říše divuplné — usedám ti po boku —
zacinkaly zvonce saní v ořů bujném poskoku,
vzbouřeného sněhu oblak zahalil náš divý hon
a v něm slyším něco zníti jako v bouři velký zvon —
Však co to? Kam náhle mizí pohádkový zimy skvost?
Kraj tu sněhem sice bílý, ale divných září prost,
a tak známě hledí na mě, zašlé skutečnosti kus;
střízlivější také sáně, koní bouř se mírní v klus,
a hle! místo Fantasie s perutěmi skvoucích duh
letí se mnou Přemítání, starým steskem plní sluch.
Snad že místo v divy sněžné vjedu v zimu všedních
běd...
Však již usedl jsem do vás — nuže, sáně veršů,
v před!

II.

S kostelem se druží zámek v divném slohu copovém,
neveliký park se stýká s tichým veským hřbitovem.
Vesnice však jako v bázni k nim se dívá z povzdálí,
vzpomínajíc pout, jež bouře nových časů odvály,
jak tu shůry selské šíje shýbal panské moci tlak,
kdy se na průčelí zámku střídal různý pyšný znak,
až tam posléz emblem církve vytesal věk minulý:
pod berlou teď hnízdí vrabci v kamenné tam infuli.

Ptačí druž se k sobě choulí těsně dnes v tom úkrytu,
jehož hrany jíní vroubí jemnou třásní ve třpytu,
že když slunce plným leskem na průčelí zahraje,
jako ze stříbra se blyští berla, mitry okraje;
křišťálem se skvějí ledy, které krutý mrazu dech
svislé připjal na obrubu starých, žlábkovaných
střech,
po jichž tvarech staromodních rozestřena sněhu běl,
jako v dobách jejich vzniku na parukách pudru běl. —

Se soudruhem Jan se blíží středem bílých zimou lích,
pod kročeji zrychlenými umrzlý jim skřípá sníh.
Do sadu již zadní brankou Jan si vede přítele,
zrakem vítá rozjiskřeným známé kouty vesele:
„Hle, ty záhony a keře jsou i v zimě plny krás,
každá haluz ověšena třepením je sněžných řás,
a z těch liliových třásní jako vzácné korále
žhavým nachem prozařují šípků plody uzrálé,
květinám též pokrov sněhu zastřel uschlých lodyh
šer,
chocholům se podobají běloskvoucích zdobných
per —

Ó zde hledí na mne ze všad upomínky dětských her,
a ten altán z kůry starý, v houšti smrčin schovaný,
jinošských snů, prvních veršů chrámek býval
ochranný.“

„O takových nezabudkách dítě dlažby neví nic,
za to aspoň pravdivěji jeví se mi světa líc,“
Jiří pravil: „neb jak dálku halí svůdné modro par,
upomínky zamlžují pravý skutečnosti tvar,
že pak často v ideálním vídáš klamném blýskotu
ledajaké bludy staré, předsudek a nicotu.
Snadněji by pozdravil se, obrodil náš chorý věk,
kdyby s pověr, klamů dávných zmizel nimbus
vzpomínek —
Ale nekaboň se, hochu; šetřím citu, jenž ti svat.
Hleď i já, ač cizí tuto, zašlosti jsem kouzlem jat:
ač se bráním vzpomínaje jejích mrzkostí a běd,
přec mě vábí sešlý vůkol rokokové doby sled.
Zde i taras pobořený s řadou posněžených váz,
jimžto nymf a faunů zbytky postřibřuje v bocích
mráz —
bezděky zrak čeká snivý, že tam vzadu na stezkách
zapestří se panstvo dávné v pudrovaných
příčeskách...
Avšak viz! dvé vskutku postav po tarase bloudí tam,
jež by v markýzy moh' mladé změnit obraznosti
klam,
neboť líp než před stoletím s komornicí vlásenkář
mráz jim nadech' bělem kadeř, nejkrásnějším
nachem tvář.“

Však již také jedna z dívek hosty shlédla; bratru
vstříc

po kamenných vetchých stupních létla dolů jásajíc.
Radostným ji obejmutím uvítav i pocelem,
seznámil Jan sestru Bělu s klanícím se přítelem.

Zatím druhá dívka ždajíc hleděla k nim s tarasu,
ruku lehce opírajíc o zvětralou okrasu
jedné z obrovských váz dvojích, také z doby rokoka,
které s obou stran tu pjaly břicha z hlíny široká
nade stupni, na výstupcích nízké zděné ohrady,
na níž v pravo, v levo čněly družek jejich pořady.
Tak v těch pozůstatcích sešlých doby dávno uletlé
stálo mladé tělo dívčí, nejkrásněji rozkvetlé,
v šatě z modré látky třpytné, na němž sem tam sníh
se 'chyt',
jako v slunný den se trousí bílé mráčky na blankyt.
A v té zimní ztrnulosti, do níž pohroužen je sad,
s jehož suků jíní visí jako chmýří kmetských brad,
ve sněhu, jenž pokryl stezky, záhon dávno uvadlý,
v ledu, jímž se lesknou stupně, kamenné jich
zábradlí,
jenž s váz visí jako krápník fantastické úpravy:
tím víc odráží se půvab pružné dívčí postavy
a tvář sličná, s okem slunným, s úsměvem na
svěžích rtech
jako sladké ztělesnění jarních lahodností všech.

Sama v domě jsouc jen hostem, družka Běly
z městských let,
zdrženlivě uklání se mladým mužům na přívět.

Běla napřed spěchá k zámku a tam její plesná
zvěst
v ústrety jim velké, malé vybouřila na ručest.

Ze průjezdu širokého vyletěl jak šotků dav
zástup jásajících dítek, chomáč světlých, temných
hlav,
a v plen bratra velikého zajal neposedů rej:
ten ho za šos tahá v zadu, onen z předu obemk'
jej,
tuto před ním v ruce tleská boubelatá dívenka,
druhá větší z boku po něm útlá vine raménka
klouček nejmenší též k němu dobývá se plačky blíž,
jeden žvatlá přes druhého, slova svého neslyšíš.

Ale ruka velitelská zasáhla teď do vřavy:
Vystoupilať starší paní, pěkné dosud postavy,
milé tváře, ušlechtilé, jejíž pouvadlou pleť
sem tam lehké vrásky brázdí jako nitek jemných
spleť,
avšak oči bystré, čilé vroucím jasem svítí tak,
jak jen milenému synu v ústret září matky zrak.
Marně skabonit se snaží jasný štěstím obličej,
vytýkajíc: „Děti, děti! Zvolna! Roztrháte jej!"
Sama však div dětským skokem v jeho náruč neletí,
již ho líbá, znovu líbá, v pevném tiskne objetí,
slepa pro vše kol v tu chvíli, zabavena pouze jím,
opojena milým zjevem, živým ideálem svým.

Též pan správce, Janův otec, objevil se ve chvatu,
syna vřele pojal v náruč, Jiřího veď' v komnatu
a tam zatím samotného na chvíli jej zůstavil,
by host ohřál údy zkřehlé, po cestě se zotavil.

Jiřímu té chvíle v nitro příjemný se kradl cit,
jímž nás plní v zimě kruté prostý domu blahobyt,

starosvětský vlídný pokoj, čistě obílených stěn,
obrazy jenž úsměvnými, tretek směsí vyzdoben
a kde veselému v kamnech naslouchaje praskotu
vzpomínáš na sněžnou bouři, krušné cesty trampotu.

Mna si ruce poroztálé přistoup' k oknu bezděky;
překvapil jej do krajiny výhled vábný, daleký:
Zvolna strání posněženou od zámku se kloní hled
na veliký rybník dole, na němž blýská sluncem led,
dál pak širý kraj se bělá, protkán množstvím dědin,
měst,
stromovím, jež holé nyní tu se černá podél cest
jako šňůry teček v sněhu, tu se kupí v zahrad tlum,
splývá v dáli, kde se vzpíná horstva pásmo
k nebesům —
obloukem tam přenesmírným po širokém obzoru
vrch se k vrchu těsně vine, hora vzrůstá nad horu,
jakby v bouři nevídané rozlícený moře var
v sterých vln byl ztuhl náhle, nebetyčných, různý
tvar;
nesčíslné se tu věží zvony, báně, homole,
kužele a pyramidy v gigantickém půlkole
od západu nejzazšího, tam kde nižších vrchů dav
vyhlédá jak lysé lebky divných obrovitých hlav,
k východu až dalekému, kde jak stín jen mlhavý
nejasně se v nebesklonu míhá Bezděz dvojhlavý.
Temena jich posněžená bělají se blankytem,
sníh se mnohým třpytí také v prsou, v boku rozrytém.
Jako na prestolu kněžna ve svých manů zástupech,
uprostřed nich pne svůj kužel Milešovka, vyšší všech,
v předu Hasenburk tu ostře kreslí hrdé rysy své,
romanticky v modro tyče starých, šedých věží dvé

a tam na východě stranou osaměle z nížiny
Řip se zdvihá rozložitý, bájný strážce otčiny.

Dlouho v obdivu se Jiří toulal zrakem blíž i dál,
v duši slastně povznešenou obraz divukrásný ssál:
viděltť poprvé tu stranu, horský domoviny lem,
kamenný ten velkolepý v čele jejím diadem.
Těžko s vyhlídkou se loučil, k ní se vracel zas i zas,
prodlužoval nenasytně neobvyklý zraků kvas.

Pak zas chodil po komnatě, k různým tretám vzhlížeje
na skříních, a před obrazy stavě časem kročeje:
Hle, kol ruského tu lovce plášť se zdouvá řasnatý
na saních, jichž trojku bujnou řídí vozka bradatý;
tu zas výjev z bojů polských, — s čapkou v čele čtyrhrannou
kněžna spanilá své děcko v náruč vine ochrannou,
plačíc v rumech svého zámku, v rudé záři požáru;
onde Kollár s knihou znělek, v kazatelském taláru;
Palacký a Havel jinde; však i tváře, skupiny
významné jen v tomto kruhu, v upomínkách rodiny —
leč i na ty bez pohrdy, s vážným pomyšlením zřel,
jaký pro Jana zde asi na všem leží zářný pel,
jak mu asi všechno draho v útulné té svatyni,
prostý nábytek i každá treta pestrá na skříni,
vždyť tu vzpomínky se rojí nejkrásnějších mládí chvil,
jasné vidiny se chvějí, o nichž chlapec, jinoch snil;
opustil sic rodné hnízdo, ale v cizích města zdech
chová v srdci neustále jeho zář a libodech

a vždy po čase jej znova vítá útulný ten dům,
k milým duším sem se vrací, k věrným náručím
a rtům,
ví, že v hlučném ruchu světa má ten tichý, teplý
kout,
kde si může v klíně lásky nejryzejší oddechnout...

A hrot závisti teď lehký cítil Jiří v útrobě,
vlastní dětství vstalo před ním, v sirobě a chudobě;
jen zrak chladný cizích lidí hleděl v jeho mladý věk,
nikde nekyne mu hnízdo blahých rodných
vzpomínek...

Setmělo se v pokojíku, nebe skryla mraků změť
a když přistoup' Jiří k oknu, zřel jen chmurnou
v dáli šeď,
v níž se tratil horstva obraz, chmura valila se blíž
a teď s hůry spoustu vloček sesypala oblak tíž,
zahradil mu celý výhled sněžné metelice ruch,
jakby pírek bílých tancem zšeřený se plnil vzduch.

III.

Z posivělé vzdušné výše
tiše, tiše
chumelí se sníh,
jako roztouženou skrání
husté vlání
upomínek mých —
vítejte, hravé,
bělostné vločky,
vzpomínky smavé

s modrými očky,
zasypte v duchu
tíseň a hnět,
v líbezném ruchu
neste mne zpět
v minulý,
zhynulý,
krásnější svět!

Vidím zase známé hory,
  nivy, bory,
ztracený ten ráj,
v němžto rosnou anemonou,
  růží vonnou
dnů mých kvetl máj —
Drahé zas hlavy
bez šedin, vrásky,
hošíka zdraví
pohledem lásky,
jinochu divy
zvěstuje zas
dívčí zrak snivý
hedbávných řas,
na šíji,
lilii,
kanoucí vlas.

City rozkošné se budí
  opět v hrudi,
v čele vábný rej,
obrazy se luzné křísí,
  pestře mísí
v prchlých časů děj:

pobledlé stuhy
nítí se zase
barvami duhy
na hnědém vlase,
v úsměvu svitá
perliček řad,
prstík se kmitá
rusalčích vnad,
kývá mi,
kývá mi
v rozkošný sad.

Noha svižná chrustí pískem,
  teplým stiskem
ruka v ruce dlí —
Nazpět, nazpět v bujném skoku!
  Dlouhých roků
sen se rozprch' zlý.
Sladce ret vřelý
ke rtu se chýlí,
mizí svět celý
v božskou tu chvíli...
Překrásno všude,
květný kol sníh,
mladost nám hude
v píseň a smích
na skvostných
radostných
houslíčkách svých.

Sestárlá co ruka píše,
  v nitro dýše

vůně jarních dnů,
mění zimy vločky chladné
v lístky vnadné,
v bílé květy snů —
Vítejte, hravé,
bělostné vločky,
vzpomínky smavé
s dětskými očky,
zasypte v duchu
tíseň a hnět,
v líbezném ruchu
neste mne zpět
v minulý,
zhynulý,
krásnější svět!

IV.

Brzy však se kromě dítek shromáždili všichni zas
v komnatu, jíž z lampy velké veselý se rozlil jas,
když ji na stůl postavilo Běly útlé rameno;
na stinidle, kterým světlo lehce bylo ztlumeno,
viděl's malbu prosvitavou, jakby v barvách duhy všech
kdos tam kraje čarovného odlesk mihotavý vdech':
Japanských to krajin pásmo vinulo se kolkolem
s chrámky divnými a bílým Fuzijamy vrcholem,
v rouchách s květy chrysanthema smavolící děvice,
jimž nad hlavou gloriolu tkaly zdobné jehlice,
poutníci, jež z rýže klobouk stínil jako širý hřib,
rybák s krotkým kormoranem, s člunem plným divných ryb —

Milo bývá, když nám v jizbu za zimního večera,
kam se k ohni uchylujem z krutých mrazů severa,
kmitne sen o jiných krajích, kdesi v dálce za mořem,
tam kde květy nádhernými smavější se třpytí zem.
Snad i příroda nám proto stříbrem dechů ledových
v okna kreslí přelud skvoucí jižních hájů palmových.

Na ubrus, jímž tkaných květů fantastický vil se tvar,
zákusky pak umístěny, blyštivý též samovar
a pán domu znova vřele vítá druha synova;
zapřádá se po způsobu zvyklém řeči osnova:
svízelná že byla cesta, mráz že notně žehl as
a že bílo, jak se sluší, na vánoční bude čas.
S této látky správce zajel v oblíbené koleje,
na Rus milou, v zimních stepí nekonečné závěje,
jak tam pěkno z teplé jizby hledět v metelice shon,
v němž se mísí s hukem vichru mimoletné trojky zvon.
Nadšen pro slovanskou shodu, zvláště k Rusi láskou vřel
a v ní nechať z knih jen známé, rád a často duchem dlel;
o ní když se rozhovořil, tu vždy svitly zářivě
modré oči v líci vážné, v jemných vrásek pletivě
a dlaň čile objížděla vousů husté čeřeny,
jež mu kryly hruď, již sem tam jíním věku stříbřeny.

Jiří naslouchal jen z pola, pozoruje dívek chvat,
správcové jež pomáhaly sloužit hostům, nalévat;
neboť také Jaroslava, ač tu v domě sama host,
s části přijímala na se hostitelky povinnost.
Obzíral se strany stále jejích vděků zářný sbor
a tou slunnou září maně zjasnil se též jeho zor

těkaje po tváři sličné, v níž za řásný víček lem
ukrylo se smavé oko před zpytavým pohledem;
k lehounkému důlku brady smek' se lící ruměnou
bádající tento pohled, po okrouhlých ramenou
k ňádrům pučícím, až dolů, tam kde útlé ruky běl
podnos plochý, pěknou malbou ozdobený, povznášel
— bylyť na něm zobrazeny hrozny, višně, ořechy,
merunky a broskve svůdné s purpurnými nádechy —,
jako skutečné vše blesklo v živých barev zaplání,
když ten podnos malovaný dívka vzala do dlaní — —
Či snad pouze — host si myslil — odlesk jiných svěžích vnad
s líce nad ní nakloněné na tu starou malbu pad'?

Pohlédl pak tam, kde číšky nalévala s mateří
Běla prostě ustrojená, štíhlá, černých kadeří;
ač ni ona nepostrádá jarních vděků dívčích těl,
ač i její rysy krášlí panenskosti něžný pel,
přece Jiří, srovnávaje vzhled i způsob obou děv,
palmou krásy obdařil hned Jaroslavin smavý zjev.
Zatím správce s milé Rusi jinam svedl řeči proud
pronášeje o časových otázkách svůj vážný soud.

Starý pán.

Pravda, že tam v Praze bují čilý myšlenkový ruch,
ale nepokojem často mládeže mne plní duch.
Zdá se mi, že z ciziny jen bere slepě každý roub,
moderním se heslům koří, nezkoumajíc věcí hloub.
A že heslem reforma teď, každý z mladých adeptů
o překot vše reformuje podle cizích receptů.
Že tam jinde staré boří, v boření se také tuž,

do všeho buš, co kde stojí — tak jen slavný budeš
muž.
Popírej vše zkrátka šmahem, co se pravdou zvalo
dřív,
kde tvůj otec nadšen blouznil, pohrdlivě rety křiv,
soucitně hoď po něm okem, že jsi o sto honů dál:
pro tebe jsou hluché fráze krása, ctnost a ideál,
k smíchu dětské vlastenčení, naivní kult národa,
ba, již také starosvětská osvěta a svoboda.

Jiří.

Nechci zapříti, že patřím také v bořičů těch kruh,
stoupenec těch hesel, vnikších odjinud v náš český
luh.
Vítám s plesem pravdu každou, nechťsi přišla z ciziny,
pravda údělem je stejným každé světa končiny.
Lidstvo ústrojný je celek, všechny části pospolu
vzájemně se živí, sílí k společnému úkolu,
ve vzájemném svazku stálém od věků se bralo v před,
nechťsi Hellas tu, Řím jindy, Paříž zas byl duchů
střed.
Dávných Hebreů báj vnikla věrou do všech lidstva
žil,
a čím národ náš své jméno nejhloub v dějin desky
vryl,
k tomu čerpal podnět z dálky — Viklefův jej vzbudil
hlas —
a z Čech zase popud mnohý přijal reformace kvas:
koluje tak celým světem stále míza obrodu,
nestaví ji meze říší ani spory národů.

Starý pán.

Nechci kolem domoviny neprostupnou čínskou zeď,
ale po lepším jen snaha do cizích nás luhů veď,
ne však slepý cizot obdiv, pitvoření cizích mod,
jimž tak ochotně, žel bohu, holduje náš slavský rod.
Příklad vizte: písemnictví. Za hranicí nový směr
sráží světlou poesii s poblankytných jasných sfér
dolů do prachu a bláta, v ulic puch a hnilobu,
trhá všecku s boků jejích ušlechtilou ozdobu —
a hle! vesele již břede u nás všechno v bažině,
že to cizí, že to nové, již to správno jedině;
chraň se hřešit na novotu — šosácký má v týle cop,
kdo by viděl v tomto bahně čisté poesie hrob.

Jiří.

Ano, padne poesie, ona stará, zvetšelá,
s trůnu svého zpuchřelého klesnout musí docela.
Ona poesie mrtvá v obnošeném ornátu
z ničemného zlata, stříbra, safírů a granátů,
ta, jíž korunu a berlu kryje archaismů rez,
ta, jež pokrytecky střeží dávno shnilých řádů mez
a lži staré přežvykuje, vyvětralých frází šum,
vědomky neb nevědomky slouží lidstva biřičům.
Klesnout musí lhářka tato, jejíž dosud slaví rým
starou ctnost, jež není ctností, právo, které
bezprávím,
ta, jež mystickými klamy ráda zpestřuje svůj zpěv,
jíž jsou zpupní sobci reky, skvostným nachem lidská
krev;

padnout musí Frýne kupná, jíž to pouze krásné jest,
co čiv chorý bohatého rozmařilce může snést,
v salonech a boudoirech, v parcích, loží sametu
co se líbí zhýčkanému společnosti výkvětu.

Jan.

V tom ti odporuji s části. Porosený z jara květ
v boháči i chuďasovi budí stejně libý vznět,
budou věčně poesií mužný vzdor a něha děv,
umělý ať verš je slaví nebo prostý lidu zpěv.
Jedna jesti poesie, ale různý nosí šat,
brnění a kněžskou řízu, drahý kment, kroj veských chat,
byla stejně v řecké lyře jako v huslích barbarů,
za všech věkův, u všech plemen, v různém vezdy útvaru.
Vlaje volně, kam jí libo — náhle cítí její dech
mudřec na hloubavém čele jako hošík v dětských snech;
v její záři zaskvívá se zušlechtěn i hřích a blud
jako mrak, jenž na východě políbením slunka zrud'.
Nevtěsná ji žádná škola ve svých theorií rám,
nepřipne ji žádná strana k bitevním svým zástavám,
ona sterým různým proudem všude tam se pramení,
kde se dotkne zemské hroudy jasná peruť nadšení.
A kde z hloubi duše tryská, všude ryzí, pravá jest,
kde si vlnou jarošumnou hledá vlastních svojich cest;
marně stará rozmetáváš, tyčíš nová stavidla,
z nenadání spláchne valem všechna tvoje pravidla.

Oceán té poesie z minulosti šumí k nám,
dme se posud, různou vlnou určuje si směry sám,
z hluboka vždy nové víry vzpínají se na povrch
a zas v bezdno sklánějí se tříští démantových sprch,
nové barvy střídají se v každém jeho hřebeně —
ale zůstává vždy jeden v této věčné proměně.
S kladivem své strany, školy nechoď v poesie týn;
jinde boř — tam vedle tebe pokroku jsem paladýn.

Starý pán.

Rozumný buď pokrok vítán; ale nesmí o překot
bořit vše, co vybudoval starých pokolení pot.
Bez ohledu, bez rozvahy nesmí bouřit slepý v před,
neopouštět z pouhé zvůle dobrý minulosti sled.
Nesmí s její struskou mnohou zahazovat mnohý skvost,
pro ty ony vady celou zatracovat společnost.

Jiří.

Mně však zdoupnalým se jeví šmahem společenský řád,
boj mu přísahám a toužím spatřit jeho srázný pád.
Tu, kde zákon chrání pouze hrabivého sobce mez,
k nebesům kde ukazuje, sáček v pasu, tučný kněz,
kde si národ pěje drze svatou píseň svobody,
když pod mrzké svoje jařmo sklání jiné národy,
osvětu kde píše zištný otrokář si na prapor,
pro fantom kde cti a moci zuří divý plemen spor,

kde je ctností pouhá slupka, předepsaný formou
hav,
jímž své hříchy pokrytecky halí zkornatělý mrav,
kde řád společnosti smrtí, pouty kárá zločiny,
jež sám bez citu a studu páše každé hodiny,
neváhaje statisíce vraždit pro nicotný cíl,
přesléchaje statisíců v bídě mroucích robat kvil,
kde se lidumilné dámy ověšují klenoty
v robách skvostných zvouce na ples pro hladové
siroty —
ne, ne! dokud lidstva části ples a hody nekalí
z podzemního vedle bytu nářek bídy zoufalý,
dokud nebude se stydět lemem svého atlasu
šustět pyšně kolem davu polonahých chuďasů:
dotud lží a lichou frází zváti budu její ctnost
a vstříc jásat každé metle na tu podlou společnost!

Rozčilil se Jiří mluvě, zarudla mu bledá líc,
oko tkvělo v neurčitu, jaré blesky metajíc,
za posunů živých ruka prorývala černý vlas,
že se kolem vzpjaté hlavy v neladu a zmatku třás'.
A když skončena řeč, chvíli ještě mladý ret se chvěl,
prsty nervosně se třásly a zrak žhoucí v prázdnu tkvěl,
až pak plaše kolem stolu pohled jeho zakroužil
a tu maně v jedny oči plamenné se pohroužil:
Podepřena lehce loktem o kraj stolu, tak že kles'
rukáv široký a zbaven clony na odiv se nes'
něžný útvar liliový od lokte po jemnou dlaň,
do které skráň nachýlila, Běla přímo zřela naň —
z obličeje podlouhlého, v němžto vnitřní ruch a
vznět
chřípím lehce pohyboval, jemně vlnil pěkný ret,

k němu temné, skvoucí oko vzpínalo se v obdivě,
jakby zjevení kés nové v duši ssálo dychtivě.

Od ní opět k Jaroslavě maně sklouzl jeho zrak;
v jejím líci postřehl však tísně rozpačité znak
a co v ruměnci tam krásném pod sklopeným okem
čet',
sám si v duchu vyčítavě shrnul do káravých vět:
„Věru divně uvádíš se v hostitelů milý kruh,
třeskem boje naplňuješ bez ohledu damský sluch,
jenž as, zvyklý na šalmaje tiché, snivé idylly,
čekal žerty uhlazené, sladký šepot zdvořilý.
Se starochem, k němuž v úctě vzhlíží tuto každý
zor,
bez užitku nešetrně v urputný se dáváš spor...“
Tak si vyčítal; než posléz vypjal vzdorně hlavu zas
a zrak upjal znovu Běle na planoucí očí jas:
zdálo se mu, že tam vidí žárný projev souhlasu,
duši spřízněnou, jež pomoc slibuje mu v zápasu.

K odvetě se chystal správce; ale jeho vlídná choť
s úsměvem jej pokárala: „Bojovný svůj zápal kroť!
Nevhod sám jsi půtku začal — k obraně byl nucen
host —
pěkná je to uvítaná v tichou veskou domácnost.
Znám již stálé prázdninové s naším Janem šrůtky
tvé —
Co's v nich získal? A teď hrozí spojených ti soků
dvé,
z nichžto nový horším zdá se. A co platen taký
spor?
Mládeži již peruť vzrostla, probudil se v čele vzdor,

již nám starým vysmeká se z vetchých vodítek a
pout,
po vlastní chce bujné vůli křídla modrem rozepnout.
Nuže v pochvy zde i tamo řinčivá se ocel ztaj —
bez toho již v ohni boje napolo vám vystyď čaj.
Líp nás ženské bude bavit, nového co v Praze
jest,
o divadle, o koncertech, o výstavách drobná zvěst;
na venkovském suchopáru vždy nám jako svěží květ
každá vyhlídka v ten čilý, pestrý velkoměstský svět.
Neb se raďme, čím vás nejlíp pobaví hluš vesnice —
snad že zítra ráno brusle — odpoledne sanice —"

V tom se rozesmekly dvéře pode tlakem drobných
ruk,
z venčí hlavu kadeřavou protáh' dovnitř malý Puk,
zpytavě dvé oček bystrých rozhlédlo se pokojem
a již vklouzl šotek první, zadních vtlačen příbojem;
vedrali se všichni rázem, ale přece v ostychu,
volně, nejistými kroky dál se kradli po tichu.
Vždyť tu byla zakázaná pro ně, tajná svatyně,
kam jen zřídka loudili se v nestřežené hodině,
by se rozhlíželi vůkol jako v zámku zakletém
po divanu, zdobných křeslech s ošoupaným sametem;
po koberci povybledlém, v jehož přízi vetkán byl
květů báječných sad pestrý s rojem laškujících Vil;
po stojanu s šišek zdobou, na němž ladně skupeny
rostlin divných mísily se různotvárné lupeny,
v jejichž zeleň mnohoklanou, v řasné cípy stříženou,
shlížel jinoch mramorový s flétnou ke rtu zdviženou;
a zvlášť po zasklené skříni, kam je lákal nejvíce
divů poklad nepřebraný, tretek zářných tisíce:

Popelčin tu pantoflíček, mandarin tam s vějířem,
čáp tam v zobci nese dítko, pastýřka tu s pastýřem,
jiných figur z porculánu přebohatý pestrý sklad,
číší, nádob různotvárných, malovaných mnohý řad.

Ale dnes, kdy Jeník doma, zvrácen domácí je řád,
důtky rodičů a trestu netřeba se příliš bát.
Tož se malí odvážili přes posvátný jindy práh
v pokoj parádní, kam také k bratru mocný pud
je táh'
s neukrotnou zvědavostí, prohlédnout si odevšad
jeho přítele a hosta, s ním i zapříst hovor snad.
Otcův arci pohrozil jim vzpjatý prst a přísný zrak,
slovem káravým i matka přivítala smělce pak;
ale přece shovívavě ztrpěni jsou v komnatě,
jejíž vzhled a ruch se jimi změnil v náhlém obratě.

Hovor s látek starším vhodných smek' se v obor
tret a cet,
v duhovité sady dětství, hříček trpasličí svět;
na Ježíška, který blízko — pozejtří ten velký den,
kdy se zaskví stromek bájný, dárků spoustou
obklopen —
co tu radosti už napřed jeví drobný ret a zor,
že i starší rád se kloní v dětinský ten rozhovor.

Rozptýlil ten dětský příval záhy stolový též kruh:
zajat jimi Jan byl brzy, ba i vážný jeho druh,
se stolu však dívky braly nádobí již čajové
a pak vyšly, o večeři sdílet péči správcové.
Otec zatím nejmladšího, který do pláče se dal,
zdvihl v náruč, lichocením krotě jeho dětský žal;

záhad vážných zapomenuv, hrál si s děckem
dětinně,
zapomenuv hosta, všeho, otcem stal se jedině.
Miláčka vzav na rameno, druhou rukou vzepjatou
zdvihal jeho útlou ručku a jak v tanci komnatou
točil se a měnil kroky, hlavou v taktu kývaje,
o Kuráži, který štěkal, starou píseň zpívaje;
v lenošce pak vedle kamen, v rudém pruhu podlahy
na koníku — na koleně — klusal s děckem do Prahy
a když posléz o pohádku zaškemralo, spustil hned
o chaloupce na pomoří, v nížto bydlil s bábou děd.
Zaslechnuvše slibný úvod, dítky jedno po druhém
spěly k otci, před lenoškou stísnily se půlkruhem,
s Jeníkem a jeho druhem zanechavše hovoru,
pospíšily zkazku slyšet o podmořském netvoru.

V.

Z temna noci v dálce dalné
jiskra zakmitla,
v upomínek mlze valné
hvězda prosvitla;
blíže teď letí
sněhovou změtí,
jasnější stále,
větší čím dále,
čtvercem už září
okenní rám —
Ó již to světlo
milené znám!

Vždy mi srdce poskočilo,
rozjiskřil se hled,
bystřeji se vykročilo,
mdlou jsem šíji zved',
zapomněl sněhu,
vichřice šlehu,
teplo mi bylo,
sladko a milo,
když mne tím světlem,
maják mých dum,
pozdravil z dálky
otecký dům.

Vítej, laskavého krovu
jasná zřenice!
Již mne obejímáš znovu,
drahá světnice,
v mrazivém šíru,
v bouři a víru
hnízdečko vlídné,
teplé a klidné,
dětství kde pučí
bělostný květ,
nad který nemá
krasšího svět.

Mateře líc nachýlenou
zlatí plotny žár,
otec houpá na kolenou
rusovlásků pár,
ostatní kruhem,
tísněn druh druhem,

očka se skvějí,
na rtech mu tkvějí,
z nichžto se vine
měňavý pruh
zkazkové příze
z perel a duh.

Oka mžiknutí ach! smetlo
milé jizby klam —
hledím v dálku — žádné světlo
nekývá mi tam.
Samoten v šedu
šero dum předu,
pavučích nití
podzimu žití,
nehrá v nich duhou
pohádky lesk —
střízlivo všecko,
nuda i stesk...

Ej, co! V oknech ledu sněti,
v kamnech oheň mám,
pohádku pak vyprávěti
budu sobě sám.
Nemá sic pele,
úpravy skvělé,
ale tak známě
dívá se na mě,
jak by ji šeptal
otcův mi hlas —
snad jsem ji slyšel
v dávný ten čas.

VI.

(POHÁDKA.)

Doposud pan Ježíš s apoštoly
časem chodívá po zemské roli.

A tak jednou, když se slunka líce
skrylo za les, ohněm jeho vzňatý,
došel k vesnici ten zástup svatý.
Zdarma nocleh vyžádat si chtíce
(neboť Jidáš s měšcem od své zrady
vyloučen je z apoštolské řady)
zaměřili k zámku pyšné báně.
Ale vrátný ve klenuté bráně
vida sadem, jenž se halil v šero,
blížiti se postav dvanáctero,
obořil se na ně řečí zlobnou,
zdvihaje hůl svoji s třapcem zdobnou:
„Jaká smělost, do panského sadu
vetříti se — zpátky bez odkladu!
V zámek až si troufá kytle režná,
jakás žebravá láj světoběžná,
a jak na procesí v celém davu —
Rychle! Jinak naučím vás mravu!“

Petr hněvem zjitřen sahal k meči,
ale Pán jej ztišil mírnou řečí:
ha koná vůli svého pána,
a pak jest odplata již dána:

Velbloud uchem jehly projde spíše,
nežli boháč do nebeské říše."

Do vsi svatá družina se béře,
ťuká o nocleh na farní dvéře.
Vyhlédl pan farář: „Není klidu
ani v noci od bludného lidu?
Stále rozdávat z té hrstky štóly —
sám se octnu na žebrácké holi.
Tlukou si, hned po dvanácti k tomu —
Což je hostinec ve farním domu?
S Pánembohem, lidičky, jen jděte —
Marto, drůbež dobře uzavřete!"

Petr žádá: „Sklič jej kázní tuhou!
Zde pán pohaněn byl vlastním sluhou."

„Nepoznal mne," Kristus odpověděl.
„Kdyby o nebeském hostu zvěděl,
s družic průvodem a s korouhvemi
dal by uvítat mě zvony všemi."

Na vesnice konci zástup svatý
stanul u dřevěné nízké chaty.
Na okénko pod slaměným krovem
Ježíš zaťukal. Tu tkadlec chudý
přístřeší jim poskyt' vlídným slovem:
„Vezmete-li za vděk slamou půdy,
vítáni nám buďte! Rád bych sice
uložil vás v postel do světnice,
ale pro tolik tam není místa,
sotva pro mne s dětmi. Jinde všudy
lepší mají byt. Leč pravda jistá:

*

Chudému dá nejspíš pomoc chudý.
Nuže, dále v příbytek můj prostý —
ženo, vedu nenadálé hosty."

Hlavu chýle pro nizounké dvéře,
do jizbice Pán se s druhy béře.
Její podlaha je z cihel zpola;
shora černají se břevna holá;
s šeré stěny ve zpuchřelém rámu
sem tam shlíží malba svatých levná;
onde třepetavě visí s trámu
holubička z vejce trojbarevná;
zde stav tkalcovský; tam plotna chudá,
od níž rozpačitě hosty zdraví
žena v sukni nuzné, ohněm rudá;
kol ní chumáč dítek bělohlavý.

Tkadlec ke stolu — kde svíčka z loje
osvětluje vodu v hrubém žbánku,
pecen, z lipového dřeva slánku —
veda hosty, všim' si jejich kroje,
pozoroval volné, dlouhé vlasy
a řek': „Z daleka jste přišli asi?"

„Z Palestýny."
„Z takové až dáli?!
Však jsem poutníky hned zvláštní tušil,
hledě na ty pláště, na sandály —
kdož by zde tak divné věci ušil?
Nuže, posaďte se za mým stolem —
snad se nějak směstnáme tu kolem."

Posadil se Kristus v čelo stolu,
s leva, prava pásmo apoštolů
na lavice, hrubých židlic řadu;
ba i truhlu tkadlec — malovány
byly na ní divné tulipány —
pro Šimona přišoup' z kouta vzadu.

„Povečeřte s námi," hostům praví.
„Suché zemáky sic hody malé;
ale chuďas není vybíravý —
chválím Boha, mám-li ty jen stále."

A již na stůl žena mísu staví
s kouřícím se, prostým role darem
v sivé slupce, rozpukané varem.
Muž pak pobízí: „Jen beřte chutě!
Na nás nehleďte; však čehos špetku
shledá ještě pro nás žena k snědku."
V ramena jim klepá, k jídlu nutě.

Ale Ježíš vece: „V míse dosti!
Pro všechny tam bude do sytosti.
Ty však přisedni též, ke mně blíže —
Petře s Ondřejem, o židli níže!"

Tkadlec přised', náhle na rozpacích,
neboť cosi zvláštního se skvělo
v hosta tváři velebné a zracích,
a kýms kouzlem jeho slovo znělo,
že zvuk tento v duše hloub se linul,
jakby z říše nadpozemské plynul.

Ježíš ruku žehnající vztáhl
nad chudobný stůl, vznes' k Otci hledy
a pak první v mísu plnou sáhl;
avšak zemče, jehož obal hnědý
puklinami jevil moučné bělo,
že chuť pouhým zjevem probouzelo,
podal apoštolu, jenž se vinul
na levici vroucně k jeho boku,
jemuž na ramena mladá plynul
překrásný vlas v jarobujném toku
jako vlny jasné, sluncem zlaté,
kolem tváře sladkým ohněm vzňaté.

Brali všichni za stolem a jedli;
avšak malí, zhostivše se tísně,
bez ostychu po dětsku si vedli,
a nechť otec po nich mrkal přísně,
ke stolu se třeli, nedočkavě
zřeli na mísu neb divným šatem
cizinců se zabývali hravě.
Jedno kradmým okoušelo hmatem
jilec meče u Petrova pasu;
jiné šedého se dotklo vlasu,
který splýval jako stříbra pramen
Jakubovi Zebedovci s ramen;
ba i jedno u Kristových nohou
se sandálu řeménkem si hrálo —
neplechu tak podnikali mnohou,
až si tkadlec povšim', co se dálo,
a zle stáhnuv čelo v temné vrásky
důtku vmetl do všetečné chásky:
„Vari, nezvedenci bohaprázní,
sice březovou vás zkrotím lázní!“

Ale Kristus k dětem hlavu sklonil,
rozpjal náruč, pousmál se jemně
a hlas jeho rajskou hudbou zvonil:
„Nechte maličkých přijíti ke mně!“

Na klín posadil si s něžnou péčí
robátko, jež ručku boubelatou
přítulně mu vztáhlo na šíj svatou;
dokola pak shrnuli se větší,
tiskli v hustém chomáči svá tílka
k jeho bokům, chytali se paží,
v roucha záhyby mu kladli čílka,
jako kuřátka pod kvočny stráží.
A Pán, v oku záři božské lásky,
v úsměvu jim hladil světlé vlásky,
podávaje tomu hned, zas tomu
role plod, jejž prstů božských tknutí
dařilo těch plodů libochutí,
které svítí loubím rajských stromů —
dětí mlaskot jevil tyto divy,
rozkoší se smála jejich líce,
třepetaly ručkou žádostivy,
„ještě! ještě!“ sborem škemrajíce.

Ale tkadlec mlčky v jídle ustal,
na mísu a hosty přemítavě
hleděl s úžasem, jenž stále vzrůstal.
Jak to možno? — rovnal v matné hlavě —
Tolik ruk tam sahá bez ustání,
všichni kolem stolu syti skorem,
děti činí se, až Pán Bůh brání —
a přec mísa stále plna horem!

Na poutníka v kruhu dítek znovu
zadíval se — ztrnul: Divná záře
objímala hlavu cizincovu,
linula se z božsky lepé tváře
a kol kolem v lesku toho světla
jizba krásou nevídanou zkvetla,
všechna veteš chudičkého bytu
zaskvěla se v nadpozemském třpytu,
zvuky líbezné se nesly shůry,
jakby tiše pěly nebes kůry,
a ta holubice z cetek prostá,
s trámu visící nad hlavou hosta,
jako živá perutěmi chvěla,
velká, divukrásná, čaroskvělá...

Tkadlec chvěl se osykovým listem
poznav náhle, že tu sedí s Kristem.
Na podlahu kolena se smekla,
hlava sklonila se k noze svaté,
vláha zbožné nadšenosti tekla
tváří hubenou na ruce spjaté
a rty vroucím hlaholem se chvěly:
„Klaním se Ti v prachu, Spasiteli!"

„Povstaň, dobrý muži," Kristus praví.
„Kdybys ty mně nebyl poskyt' krovu,
na zemi Syn člověka by znovu
místa neměl, kam by sklonil hlavy.
Však mně odpočinku třeba není,
jáť jen zkoušel lidských srdcí chvění,
a že obstál's jako v ohni zlato,

milost jakoukoli vol si za to.
Čeho přeješ si, vše splním — Nuže,
dar vol z ruky, která všecko může."

Chuďas, zmaten, zač by prosil, neví,
nesměle pak svoje přání jeví:
„Za hrsť zemčat čeho žádat mohu?
A ta ještě tvá, jak všechno kolem —
Bohu dal jsem jen, co patří Bohu;
plat mi božský, že's dlel za mým stolem.
Však že milosti své chceš mi přáti,
jednoho jen troufám sobě ždáti:
Nevolím si lesku, cti a zlata,
nevím, jak by v bohatství mně bylo;
nechťsi bídna, mně ta stačí chata,
i to chudé řemeslo mně milo,
práci zvyk' jsem, nedoved' bych líně
v panské síni ruce skládat v klíně .—
Protož, Pane, o to jedno prosím:
Dej, ať v ruce zdravé k práci síla,
dej, by stav můj nepostrádal díla,
ať mzdu každý týden domů nosím,
dokud léta nepřijdou mým dětem,
aby samy prodraly se světem."

„Dobře's volil, vůle tvá se stane.
A tak zachovej si duši prostu,
dokud za přístřeší dnes mi dané
v síň tě neuvedu rajských hostů."
Povstal Ježíš s apoštolů sborem,
žehnal chuďasům a vyšel z chaty
provázen jich oslněným zorem:
proměněn byl nyní zástup svatý,

zjasněly jich postavy a tváře,
jako tkány z nadpozemské záře,
kolem Krista plály skvoucí plamy,
druhým světlé kruhy nad hlavami.
Po zemi už nešli. Vzduchem tmavým
jako zářné mlhy výš a výše
stoupajíce k hvězdám bleskotavým
vraceli se do nebeské říše...

Když mu zmizeli, muž pomateně
jako zpola ve snách vzhlédl k ženě:
„Zdaž to všecko v jizbě mé se dálo,
či jen hlavě zmatené se zdálo?
Však ne — divná zář tu dosud svítí
a dech voní nebeského kvítí."

„Nebyl sen to, ale pravda jistá,"
vece žena. „Hostili jsme Krista.
Než, kam rozum tvůj se poděl, muži?
Moha volit všeho světa jmění,
do smrti až sobě nechal's druží
starou bídu, věčné lopocení.
Sterý zázrak maje na vybranou,
zvolil's přírody dar zcela všední:
zdravou ruku, stotisícům danou,
a hlad při tom, trampotu den ke dni.
Špetnout jen a mohl's na svém stavu
z ničeho tkát pásmo zlatohlavu,
nebo každé ráno bez námahy
pod poduškou najít peníz drahý.
Nebo aspoň měl jsi Krista žádat,
že má stůl ten denně kolik třeba
sám ti schystat kysela i chleba,

abys mohl výdělek svůj střádat
na šat slušný pro nás, pro ty malé —
není na chuděrkách nitě kalé.
Štědrý den k nám přišel z nenadání,
Ježíšek, sám Ježíš zde se stavil;
avšak o dárečku není zdání —
nadělením dítkám nezůstavil
ani nejskrovnější z dřeva loutku,
ani cukrovinek po kornoutku.“

Chuďas manžel zasmušil se trochu,
rozhlédnuv se jizbou, k sobě vece::
„Věru, máš zde bídu s nouzí, hochu,
o zlepšení měl jsi žádat přece.
Ale což! Máš aspoň jisto zdraví,
a snad ostatek Bůh nějak spraví.“

Dne pak druhého hned na úsvitě
díla uchopil se s myslí čilou,
jako pírkem házel člunkem hbitě,
k práci chuť mu hrála každou žilou,
veselo mu bylo ku podivu,
zlatem plálo slunce ve tkanivu,
stavu hřmot mu zněl jak zvonků znění,
sám k nim bezděky své družil pění.
Za týden tíh' s díla spoustou k městu.
zvyklou myšlenkou si krátě cestu,
zdali faktor v dobré míře bude
a ’zda nestrhne mu ze mzdy chudé.

Faktor usmíval se dnes až milo,
jako druha laskavě ho zdravil,
ba i ruku tisk' mu, chvále dílo,
a pak záře radostí mu pravil:

„Uznal pán, že příliš bídně platí
práci těch, z jichž mozolů a potu
šumně kvasí, hedvábím se šatí,
co jim zatím snášet hlad a psotu,
bydlit kdesi v soumraku a plísni,
kde roj dítek mrznoucích se tísní.
Proto odhodlal se plat váš zdvojit —
vždyť i při tom slušně bude žíti:
neníť třeba královsky se strojit,
k rybám cizokrajným rýnské píti,
čtyřmi jezdit s vozkou premovaným,
hovět marnivosti choutkám planým.
Lépe oblažit dav nuzných bratří,
vděčně dát, co práci plodné patří.“

Chuďas udiven se tázal v duchu,
bdí-li vskutku, smí-li věřit sluchu;
ale faktor mincí velkou, drobnou
před ním vysázel mzdu dvojnásobnou.

Tkadlec poklusem se domů béře
a div chvatem nevyráží dvéře,
radost bezmezná mu jiskří z očí,
chotí udivenou v kruhu točí:
„Ženo, výskej! Po nouzi je veta!
Hle, tu přináším ti šátek nový,
pannu Bětce, perník Jeníčkovi,
pro všechny zde v uzlu různá treta.
Divy chtěla's, bychom byli šťastni;
nuže, stal se zázrak nad zázraky:
přidali nám páni z vule vlastní —
Díky vzdejme Kristu za div taký!“

*

Hle, to zkazka o Kristově pouti,
kterak ráčil pravou k bližním láskou
boháčovo srdce zažehnouti —
žel, že dlouho zůstane jen zkazkou.

VII.

Na led! Na led! Jaká radost! Jaroslava čeká již,
brzo-li se uchystána objeví též její druž.
Krásně po ztepilém těle drahé šaty splývají,
kožešina vzácná všude vlní se jim v okraji,
rukávník též jemných čupřin ručkám slouží za
příkrov;
zavěšen se s lokte houpá lehkých bruslí třpytný kov.
Bílá srsť i hrdlo chrání zčechraná jak prašný sníh,
a z ní tvář, na jejíž vděky mrazík purpur broskve
vdých'
a kol níž se vlasů měkkých vlní světlé ručeje,
vyhlédá jak úsměv jara z opozdilé závěje.
Pod hrdlem pak z toho běla kožešiny huňaté
blýská drahý šperk jak jiskry sluncem v sněhu
rozžaté.

Jan po vzácných těchto vnadách zrakem těká
v obdivu,
mluvě s ní o husté mlze v holých větví pletivu,
pod nímž stojí spolu v sadě, o městě a venkově
a jak jinak řeč se spřádá v zábav zvyklých osnově.
A přec nejvšednější slova mládci jak sfer hudba zní,

když úst drahých sladký hlahol kouzlem svým je naplní,
a v let pozdních ještě hluchu prostou frází známý hlas
časem zazvoní nám v uchu jako z dálky vábný vzkaz.

Opodál od brány zámku Jiří také zrakem tkví
na tom vzácném dívčím zjevu; slastný proud mu nitrem chví,
jakým ztápí mladé srdce spanilosti ženské květ.
Však již poodvrátil zraky, pohasnul v nich blahý vznět:
Pravil si, že pro tu růži nejvzácnějších země vnad
nehodí se jeho sudby zasmušilý, chudý sad,
a pak domníval se čísti v obou zářném pohledu
víc než lhostejných si lidí bezvýznamnou besedu.

Zatím v prostých šatech zimních také Běla vychází;
před zámecký širý průjezd ještě máť ji provází
Jiřímu tam opozdilou omlouvajíc v úsměvu:
„Ještě cosi spravovala na svém lepším oděvu —
však i na tom krásy málo; pravá Popelka je vám
z vlastní vůle. Šaty nové měla dostat k jmeninám,
ale peníze jen chtěla, a radš loňský zimní šat
lecjak přešívá — leč těžko staré v nové předělat.
Inu, skrblice je pravá, nejsladší jí hudbou as,
když zas nový zlatouš mísí k ostatním svůj zvučný hlas.“

Zasmála se Běla žertu; ale chudý v pravdě byl
sivý šat, jenž prostým vkusem její útlé tělo kryl,

stála vedle druhé hezčí, vyzdobené děvice
jako všední kvítek polní vedle pýchy květnice.

Provázen jsa staré paní ještě vlídným pokyvem
mladý čtverolístek zmizel v dechu mlhy šedivém.

V noci sníh se přestal sypat, silný vítr krajem dul,
ale z jitra v utišení mlhy houšť se snesla v důl,
na několik jenom kroků pronikal tou clonou zrak,
dál jsi zřel jen postav stíny, ještě dál jen sivý mrak.
Tajemný byl půvab, divný, v tomto vzdušném
předivu,
které víc neb méně krylo všechno v matném
šedivu,
nejblíž průhledná to pára, o píď dál jak zhustlý
dech,
zříš, jak se to klubí, vlní v lehkých mlhy přadenech,
pak to splývá o krok dále v houstnoucí vždy stínů
šeď,
a dál kolem neprůhledná jako z dýmu vzdušná zeď;
jenom východ v šerou přízi slabého tká světla pruh,
a cos nejasně tam kmitá jako rudý slunce kruh.

Jinak jeví se jen slabě, hledíš-li v ten šedý taj,
postavy neb stromu obrys, jakbys v stínů zbloudil
kraj.

Od vesnice stranou šíro veliký se rybník táh',
z kraje dřevěný mlýn starý nejasně v těch tanul
m'hách
pod topoly vysokými; na břehu též lavice
stála prostá, kůly s prknem. Tam hned spěly
děvice

a než průvodcové došli, Běla v rozlet veselý
již si hbitě okřídlila nohy třpytnou ocelí.
Hůře bylo Jaroslavě, jejích bruslí řeménky
spletly se, tu obou mládců setkaly se myšlenky,
však než Jiří k činu dospěl, Jan už poklek' rychle
k ní,
pomáhaje utahovat k nožkám jemné řemení.
Kradmo od příjemné práce zraky na líc její vznes',
v nížto spatřil veselosti, rozpaků i studu směs,
kol níž z temných čapky čupřin v jasnohnědém
pramenu
vlasy zvlněné se stlaly po kulatém ramenu;
a zas k nožce sklopil pohled, v botku těsně upjaté,
nad kotníky s úzkým lemem kožešiny huňaté —
zachvěly se jeho ruce, prochvěl hrudí slasti proud
a duch zaplál ohněm náhlým, jakby jiskra padla
v troud:
opojen byl čarokrásnou hudbou tajných duše
strun,
kterou jedinkrát jen slyší v blahém jaru žití jun,
divuplnou poesií, kterou plodí všední pud,
jak by leknín běloskvoucí vzpjal se nad bažiny
rmut.

Skončil úsluhu a dívka vstavši zašeptala dík.
Bruslemi též vlastní nohy zbystřil její pomocník
a chtěl podporu jí skýtat; avšak byla mistryně,
že jí sotva letem stačil po ledové hladině.
Po Běle však darmo v mlhu Jiřího se noří hled;
jenom dvojí lesklá rýha značí v ledu její sled.
Sám jen tedy krouží plochou, hledě, jak se z mlžných
clon
jeví střídavě a mizí obou druhých plesný hon.

Jak dvé vážek jasnokřídlých, když se kmitá nad tůní,
mizí v houští šer a hned zas v plném áří výsluní,
mžikem v předu ta, zas ona, chvíli každá v jiný
směr;
střetají se, rozlučují, v ustavičné změně her:
tak Jan s dívkou stíhají se v rozmanitých zápolech,
k sobě, různo, kolem sebe v ladných krouží
půlkolech.
K tomu škádlivá zní slova, vesele jich zvoní smích
a střet očí zářných jeví souzvuk srdcí radostných.

Jiří mrzut oddělil se; dále do mlh letě sám,
s hlavou svislou neveselým oddával se myšlenkám.
Dětství siroby a nouze táhlo chmurou jeho dum,
v němžto nikdy teplým kouzlem neobjal ho rodný
dům,
nepřivinul otec k srdci, k horoucím ni matka rtům.
Poznal vše, čím jinoch strádá, jenž se dere k výši
chud,
ponížené hrbení se, žebronění, kondic trud,
odříkání v plesu vůkol, v podstřeší kdes těsný byt,
suchý chléb a kamna chladná, matné lampy pozdní
svit,
kaváren též později' vnadu, hospod pustý hluk a kouř,
posléze i hrubých vášní první rozpoutanou bouř —
málo doušků ušlechtilých skutečnosti skytla číš,
v knihách jen a fantasii duch se vznášel v jasnou
výš.
Ale rmutem, bojem všedním zhořknul juné duše
kvas,
oheň ponurý a divý kmital z temných, dlouhých řas,
kolem rtů vil trpký úsměv se světem i sebou spor,
bílé čelo vzpínal hrdý proti společnosti vzdor.

V zasmušilé tváři jeho tajemné to zášeří,
hlava pnoucí se tak vzdorně v roji černých kadeří,
přivábily k sobě Jana; zvláštní, cizí jemu vděk
toho zjevu pošmourného k Jiřímu jej mocně vlek'.
On sám hladkých, zdravých lící, v modrém oku jasný třpyt,
hlavu plnou krásných vidin, v srdci prostý, jemný cit,
vzrostlý v dostatku a klidu, prostřed milých zjevů jen,
snící o světě a lidech poeticky vábný sen,
přichýlil se k protichůdci, jehož oka mrak i žeh
vnášel kouzlo jinorázné v oblasť jeho snů a něh.
Přátely se brzo stali; častý rozpor náhledů
jenom vábněj' oživoval jejich družnou besedu
a přes různé směry, cesty jeden stejný prapor vlál
nad mladými jejich čely — prapor s heslem: V před a dál!

Leč teď Jiřím šlehlo málem cos jak proti druhu zášť,
když jej viděl s dívkou mizet v mlhy muslínový plášť,
jímž jen obrys jich se míhal jako dvojí slabý stín;
myslel si: Proč jemu život schystal růží plný klín
a mně s pelyňkem jen trní? A jen boj mi kyne dál.
Proč duch jeho jest jak motýl, by jen medy květů ssál
a jen krásy obletoval, v nichž se povrch světa skví,
kdežto mému skepse hloubná dána v trpké dědictví?!

V tom již náhle z mlhy před ním protější se zjevil
břeh.
Les tam šeří se a bělá, s hojným sněhem na
snětech,
baráček zde doškem krytý, jako stařec křiv a šed,
nade schůdky malým oknem hledí k vodě ztuhlé
v led.
Na schůdkách se třpytí cosi — hle! to svítí bruslí
kov,
Bělou zůstaven, jež vchází pod nizoučké chaty krov;
skoky kol ní radostnými chundelatý starý pes
jeví zřetelně, že slečna poprvé tu není dnes.

Pyšna není — Jiří soudil, zpět se nesa hladinou —
Ostatně spíš na vsi hluché hráze kast se pošinou,
a snad švadlenka tu bytem, která obnošený šat,
o němž vyprávěla matka, pomáhá jí přešívat.
Šetrnou as Martou Běla, hospodyňky bude vzor,
kuchyně a spíže dbalá, méně hledí na úbor,
pěstí drůbež, schrání vejce, umí smlouvat do krve
a po dlouhém čase maní k četbě sáhne teprve...
Leč tu jako na obranu z paměti mu vytanul
onen pohled, který včera vstříc mu náhle zaplanul
z jejích očí rozjařených v nadšeném jak souhlase,
když se utkal s otcem jejím v zásad prudkém
zápase.

V dumy jeho zavzněl nyní smích a hovor veselý,
Jan to s Jaroslavou opět z mlhy k němu letěli,
a zjev rozkošný té dívky znovu cele spoutal jej,
zastínil jak slunce lunu Bělin skromný obličej.
*

Však již tato před nimi též zjevila se z mlžných
clon,
které začaly se trhat v cárů vzdušných spěšný hon,
z nenadání prchající této sivé změti klín
vydal v obdiv Hasenburku zasmušilý, hrdý stín;
strmící tam velkolepě dvojí věží do nebes,
na úpatí posněženém přitulenou k němu ves;
prosvit' vrchol Milešovky — teď i jiných spousta
hor
již až k Bezdězi moh' volně dvouhlavému letět zor —
poslední též na východě rozplynul se mlžný cíp
a tam zasvítil v kraj vůkol bílou kaplí šedý Říp.

Jaký pohled! Kraj to krásný! — pravil Jiří
bezděky,
rozjasněným obhlížeje zrakem prostor daleký.

Divukrásný! — Jan mu svědčil — Znám jej
z dětství; přece však,
za čas vidím-li jej znovu, vždy tou krásou zpit je
zrak.
Jediný jen pokaždé mi vnady tyto kalí stín:
cizoty že stal se tvrzí hor, těch modrých vábný klín,

Jiří.

Ah tak — pravda — nevzpomněl jsem. Cizincem
tam nyní Čech.
Ztraceny jsou krásné hory — však co platen každý
vzdech?

Z koruny nám staroslavné stejně urván mnohý skvost;
však stesk nechme po minulém, hajme sobě přítomnost!

Jan.

Nesouhlasím s tebou. Pravda, těžko zpět je dobývat
skvostu každého, jenž kdysi násilím a lstí nám vzat;
však ten v koruně tkví dosud, cizotou nechť zakalen —;
vše ty hory k nám se hlásí samým zvukem již svých jmen.

Jiří.

Dobývat? — Snad s mečem v pěsti? Ale kde ten vzíti meč!
A pak — mocí surovou bys oněm hodlal bráti řeč,
která nyní jejich rodnou, již měl otec již a děd?
Toť bys jenom starou křivdu novou křivdou splatil zpět.

Jan.

Dalek násilné jsem choutky; aby kraj ten — žádám jen —
znovu věrně přilnul k celku, jemuž téměř odcizen.
Což by nemoh' v této zemi dvojí národ svorně žít
jako v Helvecii šťastné? A zdaž bezprávím je snít,
že náš jazyk tam se vrátí, ne snad jařmem, okovem,
ale prací rukou pilných, v mírném boji duchovém?

Jiří.

A zdaž národní to práce nejvyšší jsou úkoly,
by zas v tom neb onom koutě zněly české hlaholy?
Zvětšit rod náš přeběhlíky? Po mém soudu třeba spíš,
přestat v sobě, vnitřní sílu, vnitřní cenu vznésti výš.
Hle, co nových dum se tlačí na Evropy vetchý práh —
k těm se hlasme, spějme v šiky všelidských těch velkých snah!
Národnosti věc a řeči ustupuje v druhý řad —
pěstujme ji, nenechme však pro ni zpustnout celý sad.

Běla.

Promiňte, že v boj se mísím. Ale z vašich slov se vryl
břitký osten v moje nitro. Včera, kdy jste křivdu bil,
kterou sobství pod zvetšelých řádů páše ochranou,
když jste káral z vad a hříchů společnost tu prolhanou
a řád světa nový hlásal, v duchu svědčila jsem vám —
těm bych vítězství též přála ušlechtilým myšlenkám.
Avšak aby pro ně ustoup' v druhou řadu, trpěl snad
onen cit, jenž tkví mi v srdci přehluboko, jenž mi svat —

ne, ó ne! Zdaž nechám klesnout v rumy otce svého dům,
hynout svoji máť, bych mohla sloužit cizím tisícům?

Jiří.

Ajta, vlastenka tu švarná! V její ruce spanilé
zbraně své již odevzdávám, ustupuji přesile.
Z vlastenských teď luhů květných k bruslení se vraťme zpět —

Jan.

Proč se pod tím vlastenectvím divně tak tvůj křiví ret?
Proč tak hrdě ironicky přimhuřuješ nad ním zrak?
Což ti vlast a rodný jazyk směšně malicherný brak?

Jiří.

Zvolna, brachu! Víš, že také věrně k rodu svému lnu,
jen že střízlivěji hledím ku pravému věcí dnu.
Ale zhnusil se mi prázdný vlasteneckých frází šum,
neklaním se ošumělým divadelním praporům.

Jan.

Možná — leccos ošumělo... Ale málo váží přec,
zda se otřel způsob vnější, slova zvuk — když svata věc?

Pravda, dlouho již nám vlaje jeden prapor nad
hlavou,
v boji střepen, již se pokryl místy plísní černavou,
však proč hledět na pobledlé sem tam zlato stuh
a cet? —
idea přec stále jasně září nám. A hleď jen v před:
ještě vztekle s vojskem valným odvěký nám hrozí
vrah,
doposud jsme v horkém boji, každý zdravý sval
v něm drah,
jediné tu budiž heslo: napřed tuto skončit seč,
boj ten hlavní za svůj život, za národa byt a řeč,
a když státi bude jistě, rovný, volný jiných druh,
k jiným potom vstupme pracem ve spolčených
plemen kruh.

Běla.

Však ni při tom není třeba, zapřít oněch jiných
hvězd,
které svítí člověčenstvu k metám jasným příštích
cest —

V tom se hovor skončil rázem, neboť bez účasti
v něm
Jaroslava v pravo, v levo mnohým smělým
obloukem
unikala, blížila se rokující skupině,
až pak vesele se smějíc vjela přímo mezi ně.
Tu již konec bylo řeči; všichni nyní pospolu
oddali se celou duší bruslařskému zápolu,
za rozmarných her a půtek — brzy tanec bruslí
v led

hustou křivek spleteninou vyryl nesčíslný sled,
jakby kreslila čís ruka démantovým prstenem
hříčkou rozmanité rysy v okna čtverci skleněném,
kruhy, oblouky a přímky, písmen kusé linie,
arabesky fantastické, divné manuproprie,
až pak hry se nasytivši, pokryje ten různý tvar
spěšně hustou klikatinou, mračnem ledabylých čar.

. . .

Syt i mladý čtverlist honu na perutné oceli —
všakť jim odpoledne nové v saních kyne veselí!
Vracejí se. Prosta mlhy nyní širá krajina
sněhem blýská se a v dáli horstva vzdušná vidina.

VIII.

Ty kraji tam, jímž Ohře tok svůj vine,
a Hasenburku fantastický rys
své temné dvojvěží tká v nebe siné,
a za ním horstva modré vlnobití
v šíř rozpíná se dálnou, naše kdys,
kde vážný Řip svým kostelíkem svítí, — —
když vzpomínky mi vábné v nitro sáhnou
a kraje srdci milé duší táhnou,
jich prvním Tys!

Buď zdráv, buď žehnán za vše, cos mi dal:
za modro hor svých, za svých luhů květy,
za šťastný klid, za drahých lící řadu,
za dětství ráje, za jinošské vzlety,
za první lásky věčně sladkou vnadu
i za leckterý žal —

však nebylo jich mnoho — v slunném jase
jsi usmíval se v jara mého čase,
i vzpomínka tě v záři stále zřela,
až teprv mrak, jímž jeseň má se stměla,
i po tobě mi stíny rozestlal.

Však dnes tě vidět chci, jak jsem tě vídal,
ty zlatý obraze mých mladých dnů,
ty kolébko mých nejkrásnějších snů,
jež modrý Řip jak vážný praděd hlídal.
Chci tebe vidět — víš, jak v onen den,
kdy mladou jarostí a lásky blahem
jak sladkým ducha vínem opojen
jsem vesel vzhůru stoupal chlumku svahem
a se mnou otec, matka, bratři, sestry
i společnosti družné hlouček pestrý,
v němž jednu líc můj stále hledal zrak,
a pod modříny
jsme lesními dál putovali stíny,
houšť lísek, habří rozhrnuli pak —
a Tys tu náhle v plné kráse plál
pod naší nohou, rozpjat v širou dál,
ve zlaté záři srpnového dne,
jíž třpytily se vísky nesčetné
po valné spoustě luk a sadů, lánů
a za ní v obrovitém půlkole
hor tísnily se báně, homole,
dav nesčíslných modrých velikánů,
že nad tím divadlem nám z prsou všech
se vydral obdivu i slasti vzdech
a bezděky všem zarosil se zrak —
tak chci Tě zříti, tak!

Hle, kdesi tam v těch modrých vrchů lůně
se kryje vábný dol, kde, dívka svěží,
máť moje snívala pod ssutou věží,
kde za májových květů sladké vůně
a zpěvu slavíků ji na svou hruď
můj otec přivinul: „Mou navždy buď!“
A tam ten bílý svit na stráni siné,
to kostelíka věž mi z dáli kyne,
kde před oltářem horské svatyně
poklekli spolu v slastné hodině.
A za mnou pod lesem je střecha milá,
jež děda mého šedou hlavu kryla;
za pruhy lánů zámku krov se rdí,
jenž přijal hocha do útulných zdí,
jenž na prázdniny tolik let mě vítal,
kol něhož duše sterý svaz se splítal
jak svlačec, plný květů zrosených,
a blízko ztad ke dvoru bělavému,
kam první láskou okouzlen jsem tíh' —
Tak málem vše, co draho srdci mému,
mých upomínek nejvzácnější kvítí,
    květ mého žití,
tys, kraji milý, choval v loktech svých.

A bájnou kolébkou's též mého rodu:
Tam s velebné té hory dávný děd
kdys po tvých nivách otáčel svůj hled,
po stříbru vod tvých, hor tvých modrém svodu,
a věncem opojen tvých luzných krás
zde zatkl hůl, v zem tuto štěpil nás.
Po dlouhé pouti tvůj ho zajal vděk, —
a divu není. I má noha časem
v kraj cizí zašla, kolik přešla řek,

i moře majestát jsem spatřil s žasem,
hor gigantických věčně bílé hlavy
a v révy věncoví 'dol věčně smavý —
než kdy jsem spatřil zas hor modro tvých,
tu nadšeně jsem k tobě náruč zdvih'
a z plna srdce řek':
Přec, kraji, tys mi perlou země celé
a kouzlem nejlibějším dýcháš vřele,
přec v tobě jen se srdce doma cítí,
přec nejlépe je v tobě žít a sníti
a skončit věk!

Buď zdráv, buď žehnán! Z duše tryskl maně,
ze srdce plného ten pozdrav můj
a za ním vzdech se nese k milé straně:
Kéž naše zůstanou vždy tvoje nivy,
ni hroudu neurve z nich příboj chtivý,
spíš jarošumně rodným větrem 'duj
i tam v ty hory modré s předků rovy,
v ten diadem tvé krásy safírový,
ó drahý kraji můj!

IX.

Dvojí sáně před portálem čekají už ve sněhu,
lehké, pestře malované; časem k bičů pošlehu
rolniček se druží cinkot, když kůň hlavou bělavou
bujně hodí, nedočkavě zahrabe v sníh podkovou.

Posléz oživil se průjezd a jím s dívek dvojicí
hosté vyšli, dítek chumáč kolem nich se rojící.

Což by rády také jely! Na peřestý saní pych
pohlížejí s tužbou marnou: neníť pro ně místa
v nich,
a by jedno, dvě se svezly, ostatek by v pláč se dal;
proto doma budou všecky! otec moudře rozkázal.

Za nimi on vzadu kráčí, s paní hosty provází,
kočím velí opatrnost, různé dává příkazy.
Správcová pak na otěžích kázně drží šotků sbor,
v lících majíc odlesk štěstí, jímž se mladých třpytí
zor.

V první sáně Jiří s Bělou, druhý pár do zadních
sed',
za ním vrátný k hudbě hřmotné karabáč již dlouhý
zved',
kočí švihli v koní hřívy, oblakem se vzbouřil sníh
a již létly bystré sáně s písní zvonků řinčících.
V modru nad bělostným krajem slunce plálo vesele,
tisíc jisker třepetavých loudíc z toho úběle.

Jiří s Bělou mlčky hledí vůkol sněžných do polí,
jejichž bělo ruší pouze v řadách temné topoly;
hledí, kterak spousty sněhu vydeptává koní skok,
jak jim vlají hřívy během, jak se kouří jejich bok
a jak s kytkou pestrých cetek zobák saní vzhůru
ční;
naslouchají, chřestem jasným rolniček jak hudba
zní
za práskotu karabáče jako třesku střelných ran,
s nímž se mísí časem krákot vyplašených z líchy
vran.

Maně ohlédl se Jiří: V druhých saních pozadu
spatřil Jaroslavu, v kožich schoulenou až nad bradu,
líce část jí obestíral čupřin jeho černých mrak,
ale z těchto jarým smíchem rozkošný se blýskal
zrak —
snad to radost ze sanice dětsky jiskřila se v něm,
či Jan vedle rozesmál ji žertujícím hovorem,
v nějž po chvílích ohlušivý vpadal karabáče
hřmot...
Znovu Jiřímu se v nitro zlého citu zaryl hrot.

V tom však Běla vedle něho přerušila mlčení:
„Jak je krásna polí bělost a to skvostné jiskření!
Jak je milo takto letět přes širého kraje běl!
Ó je půvabna též zima — však ne pro každého, žel!
Kolik bídy leckde skrývá toho hermelínu cíp
pod nizounkým z došků krovem, kde ten žhavý
mrazu šíp,
jenž nás příjemně jen dráždí, nahých dítek žehá
tlum,
s pláčem hladu přitulených ke studeným ke
kamnům.“

„Pravda, pravda!“ mluvil Jiří. „A mně zjev těch
zimních vnad
maně uvozuje v mysl vetché společnosti sklad.
Pokrytce a slepé bloudy též v ní těší stero krás.
Což tu vůkol pěkno není? káravě se ptají nás.
Nechť si škaredé jen rokle, spousty neřestí a špín
v záhybech svých klamných kryje zářivý ten
hermelín,
povrchem je pěkně nese v pestrých saních koní
cval,

vesele jim blýská v oči cetek lesklých karneval,
v kožichu jim teplo, milo, a ten rolničkový chřest
přehlušuje žebráků ston polozmrzlých vedle cest.
Raděj oko stočit jinam — Hle, zář sněhu na poli,
větve s jíním jako z chmýří stříbrného chocholy!
I ta chatrč ve sněhovém čepci jak je rozmila —
kdož by pátral, je-li uvnitř také samá idylla?!
Dál jen mimo plesným letem — trhni, kočí, za
otěž!
Tak se optimistů těší klamný přelud, sobců lež —
avšak již se klube slunce z rudého chmur okraje,
pod nímž kdys ta sněžná krása společnosti
roztaje."

„Však co hrozných asi bojů, co as žertev bez mezí
státi bude, než to slunce lepší doby zvítězí!"
vzdechla dívka.

„Cesta k dobru bývá zlá i daleká,"
poznamenal její soudruh.

„A hlad s bídou nečeká,"
Běla na to. „Denně nové přepadává oběti.
Ach, co vůkol nouze kruté, kam jen hlédneš, viděti!
Při myšlence na ty strasti hořkne každý požitek,
hříchem zdá se ti pak těžkým nejskrovnější
přebytek."

Jiří pohlédl k ní stranou, překvapen jsa řečí tou.
Spatřil citu vřelý odlesk pod líbeznou řasy tmou
a teď vábnější než dříve zdála se mu její líc;

Jaroslava hezčí ovšem, však zde hloubky, duše víc —
bezděky mu kmitlo myslí. Pokáral se za to hned,
ale přec vždy zálibněji upíral na Bělu hled.

Zdálo se mu, že jí křivdil; byla vskutku spanilá
tvář ta jemná, krásných citů vzruchem všecka ožilá,
s ruměncem tím zimy skvostným, čela cudná,
čistá běl,
kolem něhož vlasů černých divukrásný mrak se
tměl.
A když právě z druhých saní zvonivý sem zalét'
smích,
slabším kouzlem teď mu cinkl do myšlenek
zvážnělých.

Dále ptákem létly sáně, k černavému lesu blíž.
Nahrbena, nakřivena při něm stála bídná chýž,
ale sníh jí pěkně došky bílým zkrášlil příkrovem
a lem střechy ve krápníků zářil věnci ledovém.

„Hle, zde idylla je také zvenčí, uvnitř hořký klam,"
Běla na ni ukázala.

„Kdo" — děl Jiří — „bydlí tam?"
Vzpomněl, že v tu chatu Běla ráno vešla potají —
zamrzlý tu vedle rybník — stupně k jeho okraji —

„Chudá žena, dětí zástup — k tomu jedno choré
z nich.
Otec, Racek, v žaláři jest, odsouzen pro lesní pych,
pro boj s hajným... Však což může za to bědná
rodina;
větších ubožáků věru nemá naše dědina."

Zamyslil se Jiří; znovu stranou pohleď na děvu,
utkvěl okem na tom prostém Popelčině oděvu
a slov její matky vzpomněl, jakáť Běla skrblice —
v ráz ji spatřil proměněnu jako v záři světice,
že jí křivdil, tím teď větším obdivem byl pro ni
vzňat,
překrásným se zdál mu nyní její prostý, levný šat,
div nezlíbal ruce, které lačně mamon střádají,
aby z něho bídě jiných pomoc nesly potají.

Mlčel dlouho, mocně dojat, v dumy tyto ponořen.
Zatím v červenavém šeru hasnul krátký zimní den;
červeň bledla, šero houstlo vybízejíc k návratu,
a když míjeli zas rybník, ukázal tam na chatu:
„U Racků hle! do soumraku z komína se vznáší
dým
a teď okénko i malé světlem září veselým,
zdá se, že tam dnes je lépe, s milým teplem večeře,
a snad také anděl jakýs zaklepal jim na dveře,
aby chudým dětem hlásal, že i pro ně lásky zvěst
zítra do zjasněné jizby s vánočních se snese
hvězd.“

Hnula sebou — beze slova chýlila se zmateně —
uhoď v šeru, že i spánky rděly se jí plamenně.

„Ruměnec váš tím víc krášlí skutek —“

„Co to díte jen?“

„Však jsem ráno mlhou k chatě stopoval vás
neviděn.“
„Viděl? — Jáť tam zašla pouze — Však zda hodno
jakých slov,

kdyby mě byl třeba soucit uvedl pod onen krov?
Malá almužna, již cestou upustíme v nouze klín,
z toho, co nám nepotřebno — zdaž to zmínky hodný
čin?
Avšak prosím, smlčte u nás, že jsem vešla v onu
chýž;
Racek vrchnosti je škůdce — v úřadě má otec kříž,
ač je srdce předobrého, lidumilných přítel snah,
o nichž nejraděj' nám dětem čítal v prázdných
hodinách."

„Znám ty staré hezké knihy s mnohým tklivým
ó! i ach!
psané za soucitných vzdechů v pohodlných
lenoškách,
v salonku tret něžných plném, v koutku libě
prohřátém,
při kouřící vonné kávě v porculánu květnatém."

„A což my?" dí Běla na to. „Pravda, jiný duch je
dnes;
zcela-li však nad tu vaši výtku posměšnou se vznes'?
Naše snaha lidumilná v jiné kráčí podobě —
leč, kdo káže, zdaž i nyní začíná sám při sobě?
Vím, že spravit almužnami nelze křivý světa řád,
že je třeba o nápravě myslit, rokovat i psát,
leč co krušně celek takto k cílům svým se šine
v před,
nejbližší zda částku díla nemůž' konat každý hned?
Pádnějším nad slova mnohá dokladem je vlastní
čin —
chud na zemi chudým hlásal učení své boží syn."

Jiřího cit mocný pojal — její ruku chopil v mih,
k políbení tichému ji bleskurychle ke rtu zdvih'.
Z mysli prch' mu druhých saní rolničkový chřest
a smích,
odvát vánkem ze sfér vyšších, jenž mu náhle v nitro
dých',
a sám jakby vzlétal vzhůru, tam kde sněžný země klín
překlenul teď slávou hvězdnou lazurový nebes týn.

X.

Ve slavnostní, provanuté jasným blahem náladě,
velcí, malí usedají kolem stolu po řadě.
Tabule dnes ustrojena v nebývalou nádheru,
uctít vzácný, nejkrásnější ze všech v roce večerů.
Sám pán domu velkolepou, novou lampu zažíhal,
jížto z papírových krajek zdobný podklad vystříhal,
nejpěknější ubrus jemný září jako padlý sníh,
stříbrem náčiní se blyští u talířů svátečních.

Děti sedí dnes jak pěny, v očích plno slastných
tuch,
rozčileně kamsi stranou stále hledí, bystří sluch,
rozkoš z rybích hodů vzácných, z pamlsků těch
všelikých
s dychtivým se mísí žděním příštích věcí velikých.
Otec žertuje, sám šťasten, mna si ruce vesele,
s dítky o prasátku zlatém, které z nich je vidělo,
o Ježíšku, že již zahléd' roucha jeho hvězdný lem,
andílky též za ním s košem, a co asi bude v něm?

Slečny těšily se nejvíc na těch hodů pozdní sklon,
který ve hrách různých mine, nežli k jitřní zazní
zvon,

ze skořápek budou zvídat, z olova, co sudba dá,
střevíček jim zjeví žertem, která z nich se dříve vdá.

Janův pohled s vroucím žárem Jaroslavu oblétal,
ale Jiřímu dnes ostny tento obraz nevpletal
v citů milých tiché květy, jimiž jeho hruď se chví.
Hledě na Bělu, číms taje jako teplem přátelství —
či to více? Zří jí na rty — co v nich sladké lahody,
jak jsou krásny, jak se rdějí svěžím nachem jahody!

Zatím vzrostla nedočkavost drobné dole družiny —
již jen zpola věnují se vzácným vnadám hostiny,
vidlička dost roztržitě pro lahůdku zajíždí,
o níž snili po rok celý, do skořápky hlemýždí — —
Však již otec vstal a vyšel — ztichli malí, ani dut!
dychtivě jen bystře uši, každý sedí nepohnut.
Slyš — teď cinkot, který znívá vždycky jim jak
s nebe zvuk —
vidličky a lžíce pouští s třeskem bouře malých ruk
a bouř nožek hřmotně kvapí k parádnímu pokoji,
jehož dvéře, rozletší se, nestačí jich příboji;
chvilku ztrnule však váznou za prahem té komnaty:
Hle, tu sklání na vše strany zelený mrak řasnatý
mladá jedle; hojná světla jako hvězdy září v ní,
a zrak dítek mezi nimi krásy nebes vidět mní:
zlatých ořechů a jablek blýskavici třepetnou,
různotvárných cukrovinek pestrou spoustu
nesčetnou,
stříbrné a zlaté kolkol splétají se řetězy —
a zde hračky, panny, knihy — Jaký jásot bez mezí!

Radost byla pohleděti na blažených dítek dav;
otec zejména v něm zářil, sám se děckem téměř stav,

vlastní rukou z pestrých domků stavěl vísku
dřevěnou
a k ní stromů trpasličích dlouhou alej zelenou,
až pak, obrátiv se k starším, s vážným pravil
dojetím:
„Do dětského ráje svého v tento den vždy zaletím,
v dětech svých tu dávnou radost cítím zas —
Ó, krásný den,
dokud's v kruhu milých duší, s nimi zdráv a
spokojen —"

Umlk' v tom — kýs řinkot v okně ozval se a jakýs
skřek,
jako zachechtání zlobné — pohled všech se k oknu
smek',
a tam zamihlo se cosi jako divá lidská tvář —
Správce přistoupil — vše prázdno, sníh jen tam a
luny zář.

„Jakýs tulák bezpochyby —" ukonejšil druhé pak,
ale krátkým intermezzem pochmuřil se jeho zrak
a jak stín to také druhým padlo v svatvečerní jas.
Však již právě ohořelé zhasit svíčičky byl čas
na větvicích. Vykonavše tuto práci pospolu,
v druhé jizbě — skončit hody — usedli zas ke stolu.
Dítky u hraček tu brzy obnovily hlučný ples,
ale starším dosud myslí mráček rušivý se nes',
matný tváře stín tkvěl v duchu, který tam se v okně
mih',
v nejasnosti své přec divý; v sluchu zněl jim zlobný
smích . . .

Ale ponenáhle chmura tratila se opět s čel,
beseda se oživila a smích Jaroslavin zněl,

až pak zapomněna zcela episoda nemilá,
když se punče horká vláha v číších štíhlých perlila
a pan správce ku přípitku vznesl kouřící se mok:
„Kéž by všechny v plném zdraví budoucí nás opět
rok
shromáždil zde u veselé štědrodenní večeře —“

Pojednou však vyrušil je divný klepot na dvéře;
bylo spíš to jako pěsti obrovité pádný tluk...
Bezděky všem na stůl zpátky sklenice se svezly
z ruk.

Dvéře prudce otevřeny; vešla divá postava:
Černých vlasů rozcuchaných objímala záplava
s vousem pustým tváři drsnou, z nížto svítil zpurný
zrak
pod vrásčitým čelem snědým, s obočím jak bouřný
mrak,
kolem úst pak hruboretých úsměv záhadný se vil.
Oděv zpola rozedraný kostnaté mu tělo kryl.
„Racek!“ zazněl výkřik žasu, kroužek hodovníků
zbled',
stáli zděšeni a správce paž jak na obranu zved'.
„Ano, Racek. Vzácné panstvo promine mi rušení
pozdní návštěvou, již konám téměř rovnou z vězení,
poděkovat panu správci — Ne, ne, pane, žádný
strach!
Nejdu mstít se; nedávno však zuby na vás cenil
vrah —
netušil jste, že vás dělí od něho jen okna rám,
za nímž stoje na vás hleděl, přísahaje zhoubu vám.
Já to byl! Já ze žaláře jsem se vracel k domovu —
ze žaláře do těch starých, věčných bídy okovů.

Kolem zámku pouť má vedla — a tu skvělá okna
zář
svedla mne, by odvážil se parkem k němu proletář —
maně tak — snad posilnit jsem hodlal v nitru
žhoucí vztek
pohledem na svého škůdce veselí a požitek.
A tak stál jsem před tím oknem, viděl uvnitř samý
třpyt,
jak tam zástup v krásných šatech svatvečerním
kvasem syt,
stojí kolem stromu, na němž nádherně se blýštíce
cukrové se chvějí trety, hříček pěkných směsice.
Viděl jsem těch dítek radost, zdravých, svěžích,
ruměných, —
všude samou zář a krásu, štěstí, rozkoše a smích...
A tu na svou vlastní chatu vzpomněl jsem, co
najdu v ní,
jaký tam as uvítá mě obraz štědrovečerní —
bída, plíseň, mráz a hadry, dítek nahota i hlad,
a můj ubožáček Jeník v rakvičce tam leží snad...
Tu krev tryskla vzhůru k hlavě — zaťala se moje
pěsť
a já přísahal, svou puškou rázem vaši rozkoš smést.
Pro zbraň smrtnou dojdu domů — kule oknem
promění
plesné hodování rázem v hrůzu, pláč a kvílení;
za svůj žalář, pane správce, strašlivě se pomstím
vám.
Prchnu pak a chytnou-li mne, ženě, dětem s bohem
dám —
ať se o ně stará obec či sám — je-li v nebi - kdos,
bez toho teď po vězení jaký všem nám kyne los?
Za těch myšlenek jsem chvátal ku své chatě u lesa;

v domku světlo, přijdu blíže, v okno zřím —
ó nebesa!
kolem stromku vánočního dítky skáčou vesele,
i sám Jeník tleská v ručky, zdráv již, tváře zardělé,
a když vešel jsem, tu žena podala mi slzíc zvěst,
čí ten obraz nečekaný, čí ta změna dílo jest
a kdo po tu celou dobu, co mne střehla cely mříž,
milosrdně ulehčoval mojim drahým bídy tíž.

Záměr krvavý tu zmizel. Ale nepřicházím sem,
kajicně bych vyznal panstvu, že svým vzdorem
zbloudil jsem,
před vámi že za almužnu poníženě skloním hřbet —
Ó ne milost, naše právo, podíl náš nám dejte
zpět!
Podíl na té zemi širé, kde všem patří stejný díl,
ne by tisíce tu v bídě klesali a hlouček tyl!
Zůstávám, čím byl jsem stále: nepřítelem škůdců
těch,
nastane-li splátka strašná, v boji budu první
všech...
Ale cit mám také, páni. Jdu, bych za svých dítek
ples
vděčil anděli, s nímž vešel Ježíšek i ke mně dnes."

A než nadála se Běla, přistoup' k ní a hrubý ret
vtiskl na panenské ruky liliový, útlý květ.

A jak přišel, vzdorně, hřmotně Racek divý zmizel
zas:
Chvíli ticho bylo v jizbě; pak se ozval správcův hlas:
„Tak ty, Bělo —" chtěl ji kárat, ale pohled jeho
změk',

marně pohnutí své kryje, Jiřímu jen trpce řek':
„Hle, tu máte jedno z hesel choré doby — hrubá pěst
majetek, mrav, kázeň všecku v propast krvavou chce smést."

Ale Jiří pravil, chopiv dívčí ruky něžný běl,
kterýž dosud políbení stopou drsného se rděl:
„Kdyby takovéto měkké ruce vládly na zemi,
bez boje by rozuzlily těžké věku problémy."

XI.

(Vánoční zpěv andělů.)

V nebeské glorii oblakem lilií
perutí našich se mihotá jas,
v ohromném prostoru, bez mezí, obzoru,
hlaholí jasně náš radostný hlas:
Sláva buď věčná
prazdroji všeho,
kořme se, klaňme
velebě Jeho,
praduchu světa,
kterýž se šatí
hmotou a časem,
Jemužto pasem
dráha jest mléčná,
králi všech bytostí v nebeské výsosti
sláva buď věčná!

V noci té přesvaté s výšiny hvězdnaté
k zemi se sklání náš zářivý let

jako kdys k Betlému, k robátku světlému,
jehož zrak z jeslí se usmíval v svět.
    Děťátka očkem
    z chudobné stáje
    zasvitla lidem
    jitřenka ráje,
    chudým a prostým
    zářila vlídně,
    linula s hůry
    v pozemské chmury
    pokoj a štěstí,
přinesla s blankytu lásky a soucitu
    blažené zvěsti.

Stříbrem se jiskříce v paprscích měsíce
nad krajem oděným v zářivý sníh
chvějem' se, vidíme všechno a slyšíme
z chatrčí nářky a z paláců smích.
    Vidíme skvosty,
    slzy a cáry,
    slyšíme jásot,
    repot a sváry,
    mrzký zvuk zlata,
    řinčící zbraně,
    zříme bič, jarmo —
    Přešly ach! darmo
    tisíce roků,
dítku co k oslavě pěli jsme jásavě
    betlémskou sloku.

V časů však peřeji věky jsou krůpějí
před Ním — On kyne nám: Plesejte dál!

